

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

- α. Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
- β. Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών
- γ. Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια

Διπλωματική Εργασία

Η περιφερειακή διάσταση της Λιβυκής κρίσης: τα εμπλεκόμενα μέρη και οι επιδιώξεις τους

Σύνταξη :Ανδρέας Συρόπουλος

Επιβλέπων Καθηγητής: Κος Γεώργιος Χρηστίδης

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Αφιέρωση

Στην οικογένειά μου

Φαίδρα, Αντωνία, Ελένη

Για την υποστήριξή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

	Σελίδα
Κεφάλαιο 1 ^ο : Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 2 ^ο : Μεθοδολογία Ανάλυσης.....	3
Κεφάλαιο 3 ^ο : Ιστορική Εξέλιξη της Λιβυκής Κρίσης.....	4
Κεφάλαιο 4 ^ο : Εμπλεκόμενοι Παράγοντες.....	12
4.1 Διεθνείς Εμπλεκόμενοι Παράγοντες.....	12
4.1.1 Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.....	12
4.1.2 Ρωσία.....	19
4.1.3 Ευρωπαϊκή Ένωση.....	23
4.2 Περιφερειακοί Εμπλεκόμενοι Παράγοντες.....	34
4.2.1 Αίγυπτος, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Σαουδική Αραβία.....	34
4.2.2 Τουρκία και Κατάρ.....	46
4.2.3 Αλγερία και Τυνησία.....	49
4.2.4 Κράτη Περιοχής Sahel.....	56
Κεφάλαιο 5 ^ο : Το Μέλλον της Λιβύης και της Ευρύτερης Περιφέρειας....	58
Κεφάλαιο 6 ^ο : Συμπεράσματα.....	63
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	68

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Κεφάλαιο 1^ο: Εισαγωγή

Η στρατιωτική και πολιτική αστάθεια στη Λιβύη έχει λάβει διάφορες μορφές από την έναρξή της με την Αραβική Άνοιξη το 2011. Αυτή η κατάσταση τροφοδοτεί μια στρατιωτικοποίηση της πολιτικής ζωής και εμβαθύνει περαιτέρω το χάσμα μεταξύ των πολιτών και του κράτους, ενώ παράλληλα θέτει σε κίνδυνο την περιφερειακή ασφάλεια (Hof & Magri, 2017, σελ. 7, Eriksson&Bohman, 2018, σελ. 11). Στη χώρα δρουν ανταγωνιστικές πολιτικές παρατάξεις και ισχυρές πολιτοφυλακές, οι οποίες τώρα συνενώνονται κυρίως γύρω από τη διεθνή υποστηριζόμενη Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας (GNA) που ιδρύθηκε στην Τρίπολη και την ηγεσία του αυτοεπιλεγμένου Εθνικού Στρατού της Λιβύης (LNA), τη Βουλή των Αντιπροσώπων (HoR) και την αντίπαλη κυβέρνηση που εδρεύει στο Al-Bayda, στα ανατολικά της χώρας. Επιπρόσθετα, τζιχαντιστικές οργανώσεις, ειδικά η Al-Qaeda στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ (AQIM) και το Ισλαμικό Κράτος (IS), έχουν εγκατασταθεί στη Λιβύη, την οποία χρησιμοποιούν ως βάση για επιθέσεις σε γειτονικές χώρες, όπως στην Αλγερία το 2013 και στην Τυνησία το 2015–16 (Lounnas, 2018, σελ. 2).

Επί 42 χρόνια πριν από την εξέγερση του 2011, ο Muammar Qadhafi ήλεγχε τη Λιβύη. Από την εξέγερση το 2011 και έπειτα, υπήρξε κατακερματισμός σε επίπεδο ιστορίας, ιδεολογίας και γεωγραφίας (Winer, 2019, σελ. iii). Επιπρόσθετα, διάφοροι εξωτερικοί παράγοντες προσπάθησαν να επέμβουν στη χώρα με το πρόσχημα της παροχής βοήθειας, για τη διατήρηση του ελέγχου σε τοπικό επίπεδο (Winer, 2019, σελ. iii). Από την αρχή της, η κρίση της Λιβύης έχει διαμορφωθεί σε μεγάλο βαθμό από εξωτερικούς παράγοντες, ώστε οι ξένες επιρροές να είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση και την διοχέτευση της εξέγερσης ενάντια στο καθεστώς του Muammar Qadhafi το 2011 (Hof&Magri, σελ. 8).

Εξαιτίας της σημαντικότητας της κρίσης στη Λιβύη για τη σταθερότητα και την ασφάλεια τόσο εντός της χώρας, όσο και στην ευρύτερη περιφέρεια, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να εξεταστεί ακριβώς η περιφερειακή διάσταση της Λιβύης, μέσα από την εξέταση των εμπλεκόμενων μερών, ιδίως των περιφερειακών, και των συμφερόντων και επιδιώξεών τους. Η ανάλυση αυτή αποτελεί τον στόχο της παρούσας εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, απώτερος στόχος αυτής της εργασίας

είναι να εξεταστεί η περιφερειακή διάσταση της κρίσης στη Λιβύη. Καθώς όμως οι περιφερειακοί παράγοντες συνδέονται με διεθνείς παράγοντες ως προς τις επιδιώξεις τους (π.χ. στρατιωτική υποστήριξη), η ανάλυση θα περιλαμβάνει συνοπτικά και τον ρόλο των παρακάτω διεθνών παραγόντων: ΗΠΑ, Ρωσία και ΕΕ. Η μεθοδολογία που επιλέγεται για τους σκοπούς αυτής της εργασίας είναι ο τροποποιημένος δομικός ρεαλισμός που προτάθηκε από τον Keohane (1986, σελ. 193), και που προσθέτει ορισμένες προϋποθέσεις στις δύο πρότερες σχολές σκέψης από όπου απορρέει: τον κλασικό ρεαλισμό και τον δομημένο ρεαλισμό.

Κεφάλαιο 2^ο: Μεθοδολογία Ανάλυσης

Ο Keohane (1986, σελ. 159) υποστηρίζει πως ο ρεαλισμός δεν παρέχει ένα επαρκές πλαίσιο ερμηνείας της συμπεριφοράς των κρατών και της κατανόησης των διεθνών σχέσεων. Αυτό οφείλεται πρωτίστως στο ότι ο ρεαλισμός, αν και παραδοσιακή σχολή σκέψης, δεν λαμβάνει υπόψη του την έννοια της αλλαγής, ειδικότερα όταν αυτή προέρχεται από τον χώρο της πολιτικής οικονομίας και εσωτερικούς παράγοντες των κρατών, ενώ παράλληλα η απουσία μίας παγκόσμιας κυβέρνησης και η ανθρώπινη φύση οδηγούν σε περιορισμό ως προς την εξήγηση των διεθνών σχέσεων. Από την άλλη πλευρά, ο δομικός ρεαλισμός υποθέτει πως η συμπεριφορά των κρατών απορρέει από τη δομή του συστήματος, αλλά αυτό θα οδηγούσε στο ότι η συμπεριφορά των ισχυρών κρατών θα ήταν ομοιογενής, κάτι το οποίο δεν ισχύει (Keohane, 1986, σελ. 167). Επιπρόσθετα, ο δομικός ρεαλισμός δεν μπορεί να εξηγήσει τις ξένες, ιδίως τις στρατιωτικές, ξένες παρεμβάσεις στο εσωτερικό άλλων κρατών (Jepson, 2012).

Σε μία προσπάθεια βελτίωσης των δύο αυτών θεωριών, του κλασικού και του δομικού ρεαλισμού, ο Keohane οδηγήθηκε στον τροποποιημένο δομικό ρεαλισμό. Σύμφωνα με τον Keohane (1986, σελ. 193-196) οι βασικές παραδοχές της συγκεκριμένης θεωρία είναι οι κάτωθι: α) τα κράτη αποτελούν σημαντικούς παράγοντες δράσης στο διεθνές σύστημα, αλλά διεθνείς οργανισμοί και μη κυβερνητικές οργανώσεις διαδραματίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο, β) τα κράτη δρουν με βάση τον ορθολογισμό και ως εκ τούτου προσπαθούν να ικανοποιήσουν τα συμφέροντά τους, κάτι το οποίο μπορεί να οδηγήσει και σε μεταβολή της στάσης και της συμπεριφοράς τους, γ) η εξουσία αποτελεί απαραίτητο παράγοντα κατά τον υπολογισμό των συμφερόντων των κρατών, δ) τα κράτη δεν προσπαθούν πάντα να μεγιστοποιήσουν την στρατιωτική τους δύναμη, αλλά και την ήπιά τους ισχύ, όπως το μέσο της διπλωματίας, ε) τα εθνικά συμφέροντα που προσπαθούν τα κράτη να ικανοποιήσουν επηρεάζονται τόσο από εγχώριους παράγοντες, όσο και από τη δομή του διεθνούς συστήματος, στ) η δυναμική στην αλλαγή των υφιστάμενων καταστάσεων μεταβάλλει και την αξία των πόρων ισχύος που χρησιμοποιούνται από τα κράτη.

Κεφάλαιο 3^ο: Ιστορική Εξέλιξη της Λιβυκής Κρίσης

Μέχρι την ιταλική κατοχή το 1911, η Λιβύη ως τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από τον 16^ο αιώνα, είχε χωριστεί σε τρεις διαφορετικές περιοχές: Cyrenaica, Tripolitania και Fezzan. Αυτές οι περιοχές είχαν, και εξακολουθούν να έχουν, διαφορετικές οικονομίες και εμπορικούς και πολιτικούς συνδέσμους προς την ευρύτερη περιοχή. Το 1951, η Λιβύη έγινε ανεξάρτητο κράτος και υιοθέτησε ένα ομοσπονδιακό σύνταγμα (συνταγματική μοναρχία) που έδωσε σημαντική δύναμη στις τρεις περιοχές. Το 1969, ο Qadhafi κατέλαβε την εξουσία και παραμέλησε την Cyrenaica, αν και η συγκεκριμένη περιοχή διέθετε και συνεχίζει να διαθέτει περίπου τα δύο τρίτα των αποθεμάτων πετρελαίου της Λιβύης. Από την πτώση του Qadhafi, αρκετές πολιτοφυλακές, κυβερνήσεις και ηγέτες των φυλών προσπάθησαν να κυβερνήσουν τη χώρα, χωρίς επιτυχία (Beccaro, 2020, σελ. 7). Πλέον, η πολιτική μετάβαση της Λιβύης έχει διαταραχθεί από ένοπλες μη κρατικές ομάδες και απειλείται από την αναποφασιστικότητα και την αντιπαράθεση των προσωρινών ηγετών για χρόνια (Blanchard, 2020).

Μετά από την ένοπλη εξέγερση το 2011 που τερμάτισε την εξουσία του Muammar al Qadhafi έπειτα από τέσσερις δεκαετίες, οι προσωρινές αρχές αποδείχθηκαν ανίκανες να σχηματίσουν μια σταθερή κυβέρνηση, να αντιμετωπίσουν ζητήματα ασφαλείας, να αναδιαμορφώσουν τα δημόσια οικονομικά της χώρας και να δημιουργήσουν ένα βιώσιμο πλαίσιο για συμφιλίωση μετά τη σύγκρουση. Η ανασφάλεια διαδόθηκε καθώς οι τοπικές ένοπλες ομάδες ανταγωνίστηκαν για επιρροή και πόρους. Η ηγεσία του Qadhafi χαρακτηριζόταν από αυταρχισμό, στερώντας τους Λιβύους από την εμπειρία στην αυτοδιοίκηση, εμποδίζοντας την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών και αφήνοντας τους δημοκρατικούς θεσμούς αδύναμους. Ένοπλες ομάδες πολιτοφυλακών, τοπικοί ηγέτες και συνασπισμοί εθνικών προσώπων με ανταγωνιστές ξένους προστάτες παρέμειναν οι πιο ισχυροί δεικνυτές δημοσίων υποθέσεων (Blanchard, 2020). Η Λιβύη πέτυχε να διεξάγει ελεύθερες και δίκαιες εκλογές τον Ιούλιο του 2012 (Seeberg, 2014). Αν και το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών επαίνεσε τη διοργάνωση των εκλογών της Λιβύης, τα νομοθετικά όργανα και μια συνταγματική συντακτική συνέλευση το 2012 και το 2014, οι διαδικασίες αυτές χαρακτηρίστηκαν από μειωμένα ποσοστά συμμετοχής, απειλές προς τους υποψηφίους και τους ψηφοφόρους, αλλά και από πολιτικό ανταγωνισμό

(Blanchard, 2020). Άλλωστε, η προκαταρκτική συζήτηση του Γενικού Εθνικού Συνεδρίου (General National Congress - GNC) για τη συνταγματική επιτροπή που ξεκίνησε στις 11 Νοεμβρίου 2012 έφερε στην επιφάνεια τα ευαίσθητα ζητήματα που απορρέουν από το άρθρο 30 της λεγόμενης Προσωρινής Συνταγματικής Διακηρύξης του Εθνικού Μεταβατικού Συμβουλίου (National Transitional Council - NTC), τα οποία σχετίζονται με τα ευαίσθητα ζητήματα του εκλογικού νόμου, της περιφέρειας, του ρόλου των πολιτικών κομμάτων, του ρόλου των γυναικών και των δικαιωμάτων και προνομίων των μειονοτήτων. Ο εκλογικός νόμος, όπως τέθηκε τελικά στις 16 Ιουλίου 2013, καθορίζει ποσοστώσεις για τις μειονότητες (Amazigh, Toubou και Tuareg) και τις γυναίκες, αλλά με σημαντικά προβλήματα, ιδίως ως προς τον καθορισμό των ορίων των περιφερειών (Sawani&Pack, 2013, σελ. 540).

Τον Απρίλιο-Μάιο του 2013, ξέσπασε αντιπαράθεση στην Τρίπολη, όταν πολιτοφύλακες πολιορκήσαν βασικά υπουργεία της Λιβύης, απαιτώντας από τη κυβέρνηση να εγκρίνει νόμο που να απαγορεύει σε ανώτερους αξιωματούχους του πρώην καθεστώτος να γίνουν μέλη του κοινοβουλίου ή αξιωματούχοι στα νέα κρατικά θεσμικά όργανα. Η πολιορκία, η οποία διήρκησε δύο εβδομάδες και οργανώθηκε από την ομάδα Ανώτατο Συμβούλιο των Επαναστατών, απέκλεισε τα υπουργεία Εξωτερικών και Δικαιοσύνης. Η ομάδα «Λιβυκή Ασπίδα Δύναμης»¹ που φέρεται να λαμβάνει εντολές από το Υπουργείο Άμυνας, απέκλεισε το Υπουργείο Εξωτερικών. Μερικές από τις ταξιαρχίες φάνηκαν να εκφράζουν έντονη φιλοδοξία να συμμετάσχουν στην πολιτική διαδικασία. Άλλες ομάδες ήταν αντιδημοκρατικές και απέρριψαν τη συνάφεια των δεξιοτήτων και των προσόντων των πρώην αξιωματούχων σε σχέση με τη διαδικασία ανοικοδόμησης. Παράλληλα, ορισμένες ταξιαρχίες και πολιτοφυλακές ηγούνταν από τοπικούς πολεμάρχους που λειτουργούσαν για δικό τους όφελος με στόχο να αποκτήσουν εξουσία σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας. Μετά την πρώτη εβδομάδα της πολιορκίας των υπουργείων στην Τρίπολη, η εύθραυστη κατάσταση τον Απρίλιο-Μάιο του 2013 έληξε με την ψήφιση ενός νόμου (του «Νόμου περί Πολιτικής Απομόνωσης») που ανταποκρίθηκε στα αιτήματα των ταξιαρχιών. Ο νόμος έχει επικριθεί από διεθνείς παρατηρητές και Λίβυους. Οι ξένοι το έχουν επικρίνει για το ότι δεν

¹ Η «Λιβυκή Ασπίδα Δύναμης», ή αλλιώς «Δυνάμεις Ασπίδα της Λιβύης», αναφέρεται σε παραστρατιωτική δύναμη με υποστήριξη στην Κυβέρνηση Εθνικής Σωτηρίας και υπαγωγή στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας.

εξυπηρετεί την ανάγκη της Λιβύης για ανοικοδόμηση του δημόσιου τομέα, των θεσμών, της κοινωνίας των πολιτών, της βίας και συνολικά της επίτευξης ευρύτερων πολιτικών στόχων (Seeberg, 2014).

Παρ' όλα αυτά, οι Geha και Volpi (2016, σελ. 687) υποστηρίζουν πως κατά τη διάρκεια των ετών 2011-2013 υπήρξε μία σύντομη περίοδος ειρήνης και σταθερότητας στη Λιβύη, με συνταγματικές ενέργειες που δημιούργησαν μία ουσιαστική διασύνδεση μεταξύ των Λιβύων πολιτών μετά από δεκαετίες καταπίεσης. Πάντως, αν και οι συνταγματικές συζητήσεις επέτρεψαν την εμπλοκή των πολιτών στη διαδικασία τροποποίησης/υιοθέτησης του Συντάγματος, αυτό επί της ουσίας δεν οδήγησε σε πραγματικό πολιτικό μετασχηματισμό και εν τέλει είχε μικρό αντίκτυπο στα αποτελέσματα των συνταγματικών ενεργειών. Τα αιτήματα των πολιτών για νέο σύστημα διακυβέρνησης και για πολιτικές ελευθερίες δεν ικανοποιήθηκαν λόγω των ανεπίσημων πολιτικών πρακτικών, αλλά έδειξαν την ανάγκη να αντιμετωπίσουν οι πολιτικοί παράγοντες της χώρας: τη δημιουργία ενός νέου συστήματος διακυβέρνησης, την ύπαρξη πολιτικών ελευθεριών και την ανάδειξη τριών περιφερειακών προτεραιοτήτων, που αφορούσαν τη μετανάστευση και την ιθαγένεια στη Νότια Λιβύη, τη συμφιλίωση και τη δικαιοσύνη στη Δυτική Λιβύη και τους φυσικούς πόρους στην Ανατολική Λιβύη.

Κατά τη διάρκεια του 2014, υπήρξε μια σειρά από προκλήσεις από ανταγωνιστικά συμφέροντα στη δυτική και την ανατολική Λιβύη. Στις 14 Φεβρουαρίου, ο στρατηγός Haftar, υπενθυμίζοντας το πραξικόπημα του Qadhafi του 1969, ανακοίνωσε στην τηλεόραση ότι είχε αναλάβει τον έλεγχο των κύριων θεσμών της Λιβύης εκείνο το πρωί, και ανέστειλε την κυβέρνηση και τη Συνταγματική Διακήρυξη στο όνομα του λαού. Σε απάντηση, η κυβέρνηση διέταξε τη σύλληψή του, η οποία ήταν τόσο χιμαιρική όσο το πραξικόπημά του. Τον Μάιο, ο στρατηγός Haftar ξεκίνησε την «Επιχείρηση Αξιοπρέπειας» για να ανακτήσει τη Βεγγάζη από τις ισλαμικές δυνάμεις, η οποία με τη σειρά της οδήγησε στη δημιουργία της «Επιχείρησης Αυγής». Τον Ιούνιο του 2014, μετά τη διεξαγωγή των εκλογών, η νέα Βουλή των Αντιπροσώπων (HoR) έλαβε την απόφαση να μην συγκαλέσει συμβούλιο στη Βεγγάζη, όπως είχε συμφωνηθεί, αλλά να μετακινηθεί πιο ανατολικά στο Tobruk. Αυτή η απόφαση έσπασε κάθε αίσθηση ενότητας μεταξύ των Λιβύων στη Δύση, ωθώντας τον προκάτοχό του, το Γενικό Εθνικό

Συνέδριο, να αποφασίσει μονομερώς, να αγνοήσει τις εκλογές και να δηλώσει ότι εξακολουθεί να είναι το νόμιμο κοινοβούλιο της Λιβύης (Winer, 2019, σελ. 12).

Κατά τη διάρκεια του 2014, οι συνθήκες επιδεινώθηκαν περαιτέρω, οδηγώντας στην περίοδο δύο αναποτελεσματικών και ελάχιστα νόμιμων κυβερνήσεων, κάθε μία από τις οποίες ισχυρίστηκε ότι ελέγχει όλη τη Λιβύη, αλλά στην πράξη κατείχε λίγο έδαφος. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ενισχύθηκαν οι διαιρέσεις μεταξύ ανατολικής και δυτικής Λιβύης. Η παραγωγή πετρελαίου μειώθηκε γρήγορα, δημιουργώντας τεράστια ελλείμματα που μείωναν τις εθνικές αποταμιεύσεις της χώρας. Διάφορες ομάδες άρχισαν να χρησιμοποιούν τον έλεγχο του πετρελαίου (από πετρελαιοπηγές έως αγωγούς και τερματικούς σταθμούς) ως όπλο για εκβιασμό κεφαλαίων. Αυτή η τακτική είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής πετρελαίου, καταναλώνοντας τον εθνικό πλούτο της Λιβύης. Μετά τις μάχες μεταξύ των Zintanis² και των Misratans³, μεταξύ άλλων στην Τρίπολη, και της αυξανόμενης βίας και εγκληματικότητας, οι ΗΠΑ και οι περισσότερες διεθνείς πρεσβείες εγκατέλειψαν τη χώρα στα μέσα του καλοκαιριού του ίδιου έτους. Οι περιφερειακοί παράγοντες διπλασίασαν την υποστήριξη στους πελάτες τους, παρέχοντας χρηματοδότηση, όπλα και σε ορισμένες περιπτώσεις, εμφανή στρατιωτική υποστήριξη. Η χώρα προχώρησε προς έναν εμφύλιο πόλεμο χαμηλής έντασης, αλλά δυνητικά διευρυνόμενο (Winer, 2019, σελ. 12).

Η ανασφάλεια εντάθηκε εν μέσω τρομοκρατικών επιθέσεων εναντίον των ΗΠΑ και άλλων διεθνών στόχων και οι συνασπισμοί των αντίπαλων ένοπλων ομάδων συγκρούστηκαν το 2014, οδηγούμενοι από αλληλεπικαλυπτόμενες ιδεολογικές, προσωπικές, οικονομικές και διεθνικές αντιπαλότητες. Μετά τη σύγκρουση, τα μεταβατικά θεσμικά όργανα της χώρας κατακερματισμένα και ο Εθνικός Στρατός της Λιβύης ξεκίνησε μια μακρά μάχη εναντίον ισλαμιστικών ομάδων και κριτικών μέσα και γύρω από τη Βεγγάζη (Blanchard, 2020).

Οι περισσότεροι Λίβυοι άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι η σύγκρουση δεν αποβαίνει προς το εθνικό τους συμφέρον. Οι περιφερειακοί παράγοντες αναγνώρισαν επίσης ότι έπειτα από τη Συρία, το Ιράκ και την Υεμένη δεν

² Οι ταξιαρχίες Zintan είναι ένοπλες ομάδες της ομώνυμης περιοχής, με σύνδεση με τον Λιβυκό Εθνικό Στρατό, αν και με ξεχωριστή λειτουργία.

³ Ταξιαρχίες της ομώνυμης περιοχής, που υπάγονταν στον Λιβυκό Εθνικό Στρατό, με βαρύ εξοπλισμό.

μπορούσαν να ανταποκριθούν και στη Λιβύη. Επιπλέον, δυτικοί παράγοντες συνειδητοποίησαν ότι είχαν ευθύνη στη σταθεροποίηση της Λιβύης για την αντιμετώπιση της αυξανόμενης ροής μεταναστών μέσω της Λιβύης προς την Ευρώπη, και στην αποτροπή της από το να γίνει ένα ασφαλές καταφύγιο για τρομοκράτες. Άλλωστε, στη Λιβύη, ένας επιπρόσθετος και συχνά υποτιμημένος παράγοντας της κρίσης ήταν η παρουσία του ISIS, ο οποίος συνέβαλε σημαντικά στην κρίση στην χώρα, ιδίως κατά την περίοδο 2014-2016 (Ronen, 2017, σελ. 111). Ο ISIS μέχρι το 2015 είχε καταλάβει την παραλιακή πόλη Sirte και μια σημαντική περιοχή στα νότια της, καθώς και την ανατολική πόλη Derna (Winer, 2019, σελ. 13-14). Με τον ISIS να διεισδύει στο κενό ασφαλείας της Λιβύης, τα κόμματα έθεσαν προσωρινά στην άκρη άλλα συμφέροντα προκειμένου να αντιμετωπίσουν την εν λόγω απειλή. Λόγω της αυξανόμενης στρατιωτικής πίεσης, ο ISIS εκδιώχθηκε με επιτυχία από τη Derna και τη Sirte το 2016. Τον Νοέμβριο, ο αρχηγός του ISIS al-Baghdadi κάλεσε την ομάδα να αποκαταστήσει τον έλεγχο στη Λιβύη, καθώς η κατάσταση στο Ιράκ και τη Συρία επιδεινώθηκε. Στις αρχές του 2017, παρουσία του ISIS αναφέρθηκε έξω από το Sebratah και νότια της Sirte. Ωστόσο, η προηγούμενη ισχύς των 3.000 αντρών υποβαθμίστηκε σε περίπου 500. Όμως, αντί να μετακινούνται σε μεγάλες συνοδείες, δείχνοντας έτσι δύναμη, οι άντρες του ISIS έχουν αλλάξει σε ένα modus που βασίζεται σε διείσδυση, χαμηλή παρουσία και τακτικές επιτυχίας. Επιπλέον, ο ISIS κατάφερε να ανακατευθύνει την οικονομική υποστήριξη από την οργάνωση Ansaral-Sharia⁴ προς τον εαυτό της. Αυτή η χρηματοδότηση θα μπορούσε να παρέχει στον ISIS την απαραίτητη ώθηση προς τις κοινότητες και τις άλλες ένοπλες ομάδες στη νότια Λιβύη. Ο ISIS πιθανότατα θα συνεχίσει να θέτει μια πρόκληση ασφαλείας στη Λιβύη, η οποία προσελκύει συμφέροντα εξωτερικών φορέων στη χώρα (Eriksson & Bohman, 2018, σελ. 15-16). Η παρουσία του ISIS στη Λιβύη αποδείχθηκε σημαντικός παράγοντας που επέτρεψε στους διεθνείς παράγοντες να μην λάβουν υπόψη τις διαφορές τους και να εργαστούν από κοινού για την προώθηση μιας εθνικής πολιτικής συμφωνίας της Λιβύης (LPA), όπως επιτεύχθηκε τελικά τον Δεκέμβριο του 2015 στο Skhirat του Μαρόκου, με βοήθεια ουσιαστικά κάθε περιφερειακού και διεθνούς παράγοντα που είχε την οποιαδήποτε σχέση με τη Λιβύη (Winer, 2019, σελ. 13-14)

⁴ Η Ansaral-Sharia ήταν Ισλαμιστική στρατιωτική οργάνωση στο πνεύμα του Σαλαφισμού, ευθυγραμμισμένη με την Al Qaeda, ιδρυόμενη το 2011.

Έτσι, μια Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας (GNA) που εδρεύει στην πρωτεύουσα, την Τρίπολη, ανέλαβε την εξουσία βάσει της Πολιτικής Συμφωνίας του 2015 στην οποία μεσολάβησε το Ηνωμένο Βασίλειο. Ο ορισθείς πρωθυπουργός αυτής της Κυβέρνησης, Fayed al-Sarraj και τα μέλη του Συμβουλίου Προεδρίας της προσπάθησαν να εφαρμόσουν την πολιτική συμφωνία της Λιβύης του 2015 (LPA). Όμως, οι ηγέτες της Βουλής των Αντιπροσώπων (HoR) που εξελέγησαν αρνήθηκαν να εγκρίνουν την GNA. Επιπρόσθετα, μια αντίπαλη προσωρινή κυβέρνηση που εδρεύει στην ανατολική Λιβύη αμφισβήτησε την αρχή της GNA με την υποστήριξη του Εθνικού Στρατού της Λιβύης / των Αραβικών Ένοπλων Δυνάμεων της Λιβύης (LNA) / LAAF). Το LNA / LAAF είναι ένας συνασπισμός ένοπλων ομάδων με επικεφαλής τον στρατιωτικό αξιωματούχο Haftar (Congressional Research Service, 2020; Blanchard, 2020).

Εκτιμάται ότι κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2017, ο Εθνικός Στρατός της Λιβύης και οι σύμμαχοί του είχαν υπό τον έλεγχό τους περίπου το 70% της περιοχής της Λιβύης. Σε σύγκριση με το 2016, όταν το GNA άσκησε έλεγχο σε μια περιοχή του ίδιου μεγέθους, η ισορροπία δύναμης είχε μετατοπιστεί δραματικά. Τον Δεκέμβριο του 2017, στρατιωτικές αντιπαραθέσεις δυτικά της Τρίπολης (στην περιοχή Wershafana) ήταν στο επίκεντρο της σύγκρουσης στη Λιβύη. Ένοπλες ομάδες, δηλαδή στρατιωτικοποιημένα κοινοτικά συμβούλια, πιστά στον Εθνικό Στρατό της Λιβύης, είχαν τοποθετηθεί στα περίχωρα της Τρίπολης. Πραγματοποιήθηκαν μάχες μεταξύ πολιτοφυλακών που ευθυγραμμίστηκαν με την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας και τον Εθνικό Στρατό της Λιβύης. Ο έλεγχος της Τρίπολης ήταν το κλειδί για τη σύγκρουση στη Λιβύη. Οι κύριοι εμπλεκόμενοι ήταν σε μεγάλο βαθμό τοπικές πολιτοφυλακές. Οι πολιτοφυλακές λειτουργούν ανεξάρτητα ή σε μεγαλύτερους συνασπισμούς ανάλογα με τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα τους. Η πλειονότητα των πολιτοφυλακών βρίσκεται κατά μήκος της ακτής, ιδίως στην περιοχή της Τρίπολης. Οι δύο κύριες πολιτοφυλακές στη Λιβύη είναι οι πολιτοφυλακές Misrata, πιστοί στην Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας και οι πολιτοφυλακές Zintan, που υποστηρίζουν τον Εθνικό Στρατό της Λιβύης. Η Misrata έχει αποδειχθεί ότι είναι η ισχυρότερη πολιτοφυλακή σε όλη τη διάρκεια της σύγκρουσης. Ωστόσο, υπέστη σοβαρές απώλειες το 2016, σε αντιπαραθέσεις εναντίον του Εθνικού Στρατού της Λιβύης καθώς και κατά του ISIS, στις πόλεις Sirte και Derna. Κατά συνέπεια, η Misrata έχασε μεγάλο μέρος

της προηγούμενης επιρροής της στην Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας στην Τρίπολη (Eriksson & Bohman, 2018, σελ. 13-14). Μέχρι το τέλος του 2017, η Τρίπολη ήταν μια περίπλοκη σκηνή αντιπαλότητας μεταξύ διαφορετικών πολιτοφυλακών. Η μετατόπιση της ισορροπίας δυνάμεων μπορεί εν μέρει να αποδοθεί στις εξελίξεις κατά τη διάρκεια του Μαΐου, όταν οι πολιτοφυλακές Misrata εκδιώχθηκαν από την Τρίπολη από την Ταξιαρχία των Επαναστατών της Τρίπολης και την Ταξιαρχία του Abu Salim. Οι πολιτοφυλακές Misrata εξακολουθούν να είναι από τις πιο έμπειρες ένοπλες ομάδες στη Λιβύη. Επίσης, χρηματοδοτούνται και υποστηρίζονται από πλούσιες τοπικές ελίτ (Eriksson&Bohman, 2018, σελ. 15).

Περαιτέρω, το καλοκαίρι του 2017, ο νέος γενικός γραμματέας του ΟΗΕ διόρισε ένα νέο SRSG⁵ του ΟΗΕ, τον Ghassan Salamé, ο οποίος συνέταξε έναν οδικό χάρτη για τη δημιουργία μιας νέας αρχιτεκτονικής εθνικής ασφάλειας για τη Λιβύη. Στις 29 Μαΐου 2018, μετά από εντατικές διαβουλεύσεις που αφορούσαν τη συμμετοχή ενός ευρέος φάσματος διεθνών παραγόντων, ο Γάλλος πρόεδρος Emmanuel Macron μπόρεσε να συγκαλέσει συνάντηση στο Παρίσι, στην οποία συμμετείχαν ο πρωθυπουργός της Λιβύης, Fayez al-Sarraj, ο στρατηγός Haftar, ο πρόεδρος της Βουλής Aguila και ο επικεφαλής του κρατικού συμβουλίου Khaled Meshri. Στο πέρας του, ο Πρόεδρος Macron ανακοίνωσε ότι οι παρόντες Λίβυοι είχαν συμφωνήσει αρχικά να υποστηρίξουν το σχέδιο Salamé, συμπεριλαμβανομένης μιας εθνικής διάσκεψης, μιας ψηφοφορίας για ένα μόνιμο σύνταγμα και των εκλογών για έναν πρόεδρο και το κοινοβούλιο έως τις 10 Δεκεμβρίου 2018. Όμως, η εφαρμογή αυτού του σχεδίου απαιτούσε από τους ηγέτες της Λιβύης να είναι διακριτικά πρόθυμοι να παραμερίσουν προσωπικές φιλοδοξίες για το εθνικό συμφέρον, κάτι το οποίο δεν ίσχυε (Winer, 2019, σελ. 19). Συνολικά, τα γεγονότα αυτά οδήγησαν σε σύγκρουση το 2019 (Congressional Research Service, 2020; Blanchard, 2020).

Οι προσπάθειες του ΟΗΕ εμποδίστηκαν από τις περαιτέρω ενέργειες του Haftar. Πιο συγκεκριμένα ο Haftar - ο οποίος διεξήγαγε στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον ισλαμιστικών ομάδων στην ανατολική Λιβύη καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου από το 2014 έως το 2019 - ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2019 μια

⁵ Special Representative of the Secretary-General

αιφνιδιαστική επίθεση, επιδιώκοντας τον έλεγχο της Τρίπολης από την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας και τις τοπικές πολιτοφυλακές. Μαχητές στη δυτική Λιβύη συγκεντρώθηκαν για να αμβλύνουν την πρόοδο του Εθνικού Στρατού της Λιβύης και αξιοποίησαν την τουρκική στρατιωτική υποστήριξη για να αναγκάσουν τους μαχητές του Εθνικού Στρατού της Λιβύης και τους ξένους μισθοφόρους να αποσυρθούν από τη βορειοδυτική Λιβύη τον Μάιο και τον Ιούνιο του 2020. Από τότε ατελείωτες μάχες συνεχίστηκαν κοντά στην παραλιακή πόλη Sirte και στην αεροπορική βάση της Al Jufra στην κεντρική Λιβύη, παρά τις πολυμερείς απαιτήσεις για κατάπαυση του πυρός. Η Τουρκία είχε δηλώσει την υποστήριξή της για περαιτέρω πρόοδο της Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας και η Αίγυπτος προειδοποίησε ότι θα παρέμβει εάν οι ηγέτες της καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι απειλούνται τα αιγυπτιακά συμφέροντα. Οι δυνάμεις του Εθνικού Στρατού της Λιβύης και οι τοπικοί εταίροι ελέγχουν την ανατολική Λιβύη και βασικές υποδομές παραγωγής και εξαγωγής πετρελαίου άμεσα ή μέσω συμμάχων. Αυτοί και οι υποστηρικτές της Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας συνεχίζουν να ανταγωνίζονται για επιρροή και έλεγχο στα νοτιοδυτικά μέρη της χώρας. Ξένοι παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των αμερικανικών εταίρων στην Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή, είχαν από καιρό βρεθεί σε αντιπαράθεση για τη σύγκρουση της Λιβύης. Παράλληλα, αρκετές χώρες είχαν παράσχει αυξημένη στρατιωτική βοήθεια σε πολεμικά κόμματα της Λιβύης από τον Απρίλιο του 2019, κατά παράβαση του μακροχρόνιου εμπάργκου όπλων του ΟΗΕ. Σύμφωνα με αξιωματούχους των ΗΠΑ, η Αίγυπτος και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα οπλίζουν τον Εθνικό Στρατό της Λιβύης. Η δυναμική των συγκρούσεων έχει μετατοπιστεί με την πάροδο του χρόνου, λόγω της αποστολής όπλων και στις δύο πλευρές, της παρουσίας ρωσικών εθνικών και ιδιωτικών εργολάβων, συριακών και άλλων ξένων μαχητών μεταξύ των δυνάμεων του Εθνικού Στρατού της Λιβύης, των θαλάσσιων συμφωνιών και συμφωνιών ασφάλειας Τουρκίας - Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας και της μεταφοράς στη Λιβύη των τουρκικών στρατιωτών και εξοπλισμού καθώς και συριακών μισθοφόρων εκ μέρους της υπόψη Κυβέρνησης (Congressional Research Service, 2020).

Κεφάλαιο 4^ο: Εμπλεκόμενοι Παράγοντες

4.1 Διεθνείς Εμπλεκόμενοι Παράγοντες

4.1.1 Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Οι σχέσεις μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Λιβύης σημείωσαν μια εντυπωσιακή βελτίωση από το τέλος της δεκαετίας του 1990. Η εξομάλυνση που πραγματοποιήθηκε σε μια σχέση που χαρακτηριζόταν από γεωπολιτική αντιπαράθεση κατά τις τρεις προηγούμενες δεκαετίες ήταν το αποτέλεσμα πολλών παραγόντων: οι μυστικές διπλωματικές συζητήσεις, οι επιπτώσεις των κυρώσεων των ΗΠΑ και των Ηνωμένων Εθνών στη Λιβύη, η απομόνωση της Λιβύης, οι φόβοι των αντιποίνων από τις Ηνωμένες Πολιτείες, η εσωτερική δυσaréσκεια με τις πολιτικές του καθεστώτος, η άνοδος του ριζοσπαστικού ισλαμισμού, η άσκηση πίεσης στο Κογκρέσο των ΗΠΑ από αμερικανικές εταιρείες πετρελαίου, η απόφαση οριστικής επίλυσης της υπόθεσης Lockerbie, η απόφαση της Λιβύης να εγκαταλείψει την τρομοκρατία καθώς και τα προγράμματα όπλων μαζικής καταστροφής από το 2003. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η αναγνώριση της ηγεμονικής δύναμης των ΗΠΑ, η διεθνής απομόνωση και οι εγχώριοι παράγοντες (οικονομική παρακμή, άνοδος μιας ισχυρής ισλαμικής αντιπολίτευσης, πτώχευση του συστήματος Jamahiriya⁶), ανάγκασαν τη Λιβύη να εγκαταλείψει πολλές από τις προηγούμενες πολιτικές της. Η εμφάνιση πιο ρεαλιστικών ηγετών, συμπεριλαμβανομένου του γιου του Qadhafi, βοήθησε στον προσανατολισμό σε περισσότερο ορθολογικές, ρεαλιστικές επιλογές που έλαβε η ηγεσία της Λιβύης για να πείσει τις Ηνωμένες Πολιτείες, μέσω της διαμεσολάβησης του Tony Blair, να εγκαταλείψουν τη μακροχρόνια εχθρότητα και πως η συνεργασία, αντί της σύγκρουσης, θα ήταν αμοιβαία επωφελής. Η απόφαση να αναγνωριστεί η ευθύνη των αξιωματούχων της στον βομβαρδισμό του Lockerbie, να αποζημιώσει τις οικογένειες, να εγκαταλείψει την τρομοκρατία, να συμμετάσχει στον παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, να πραγματοποιήσει εσωτερικές μεταρρυθμίσεις, αποτέλεσε τους κύριους παράγοντες για την αποκατάσταση της χώρας. Οι

⁶ Αναφέρεται στο σύστημα που υιοθετήθηκε από τον Qadhafi κατά την περίοδο της διακυβέρνησής του στη βάση της φιλοσοφίας / ιδεολογίας του, ενώ παράλληλα συνδέεται με το Great Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya το οποίο ηγήθηκε ο Qadhafi. Ως έννοια μπορεί να μεταφραστεί με τον όρο 'republic'.

Ηνωμένες Πολιτείες, έχοντας επίγνωση του σημαντικού πετρελαϊκού πλούτου της Λιβύης, καθώς και της στρατηγικής της θέσης, αλλά και της ύπαρξης πιθανών βάσεων - συμπεριλαμβανομένης της αεροπορικής βάσης Ukbaben Nafi (πρώην Wheelus) - συμφώνησαν. Ο Muammar Qadhafi, τον οποίο ο Ronald Reagan στο παρελθόν είχε ονομάσει «τρελό σκυλί της Μέσης Ανατολής», είχε πλέον καταστεί όχι μόνο εταίρος στον παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, αλλά ένας πιθανός σύμμαχος ικανός να εξυπηρετήσει τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ενδιαφέρονται για τον πετρελαϊκό πλούτο, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τις επενδυτικές ευκαιρίες στη Λιβύη (Zoubir, 2006).

Τον Φεβρουάριο του 2011, ο Πρόεδρος Barack Obama εξέδωσε το Εκτελεστικό Διάταγμα 13566, κηρύσσοντας εθνική κατάσταση έκτακτης ανάγκης και μπλοκάροντας τα λιβυκά περιουσιακά στοιχεία που βρίσκονταν υπό τη δικαιοδοσία των ΗΠΑ από την κυβέρνηση της Λιβύης, τον Qadhafi, την οικογένειά του και άλλα άτομα. Η κυβέρνηση Obama τροποποίησε τα μέτρα κυρώσεων των ΗΠΑ προς υποστήριξη της πολιτικής συμφωνίας της Λιβύης τον Απρίλιο του 2016. Οι τροποποιήσεις (εκτελεστική εντολή 13726) βασίστηκαν στη διαπίστωση του προέδρου Obama ότι η συνεχιζόμενη βία στη Λιβύη, συμπεριλαμβανομένων επιθέσεων από ένοπλες ομάδες εναντίον κρατικών εγκαταστάσεων της Λιβύης, ξένες αποστολές στη Λιβύη και κρίσιμες υποδομές, καθώς και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παραβιάσεις του εμπάργκο όπλων που επιβλήθηκαν με την απόφαση 1970 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών το 2011 και η κατάχρηση των φυσικών πόρων της Λιβύης απειλούν την ειρήνη, την ασφάλεια, τη σταθερότητα, την κυριαρχία, τη δημοκρατική μετάβαση και την εδαφική ακεραιότητα της Λιβύης και ως εκ τούτου αποτελούν μια ασυνήθιστη και έκτακτη απειλή για την εθνική ασφάλεια και την εξωτερική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών. Σύμφωνα με την τροποποιημένη εκτελεστική εντολή, η ιδιοκτησία υπό τη δικαιοδοσία των ΗΠΑ μπορεί να αφαιρεθεί και η είσοδος στις Ηνωμένες Πολιτείες μπορεί να απαγορευτεί για άτομα και οντότητες που βρέθηκαν να εμπλέκονται ή έχουν εμπλακεί σε μια σειρά ενεργειών, συμπεριλαμβανομένης της απειλής της ειρήνης, της σταθερότητας ή της ασφάλειας στη Λιβύη και παρεμπόδιση, υπονόμηση, καθυστέρηση της υιοθέτησης ή μεταβίβασης εξουσίας σε κυβέρνηση εθνικής συμφωνίας ή διαδοχική κυβέρνηση. Η κυβέρνηση Obama

επέβαλε σχετικές κυρώσεις στον πρώην πρωθυπουργό της κυβέρνησης GNC, τον Ghwell και τον επικεφαλής της Βουλής των Αντιπροσώπων, Aquilah Saleh, τον Απρίλιο και τον Μάιο του 2016, επειδή παρεμπόδισαν την εφαρμογή του LPA. Ο Πρόεδρος Trump επέκτεινε την εθνική κατάσταση έκτακτης ανάγκης σε σχέση με τη Λιβύη, πιο πρόσφατα για ένα έτος στις 20 Φεβρουαρίου 2020. Ήδη τον Φεβρουάριο του 2018, η κυβέρνηση Trump ανακοίνωσε κυρώσεις με στόχο έξι άτομα που κατηγορούνται για παράνομο λαθρεμπόριο πετρελαίου από τη Λιβύη. Τον Σεπτέμβριο του 2018, η Αμερική επέβαλε κυρώσεις στον Ibrahim Jadhra, έναν διοικητή πολιτοφυλακών που εδρεύει στην ανατολική Λιβύη, υπεύθυνο για αρκετές επιθέσεις σε εγκαταστάσεις πετρελαίου στην κεντρική Λιβύη, ενώ τον Νοέμβριο του 2018, επέβαλε κυρώσεις στον Salah Badi, διοικητή πολιτοφυλακής με έδρα τη Δυτική Λιβύη για επιθέσεις στην Τρίπολη (Congressional Research Service, 2020, σελ. 15-16).

Στην αρχή της κρίσης, η κυβέρνηση των ΗΠΑ υποστήριζε τον Haftar, μαζί με άλλα κράτη. Στη συνέχεια, οι ΗΠΑ άρχισαν να υποχωρούν από την υποστήριξη του Haftar. Η απροθυμία ή η επιλεκτική πολιτική εμπλοκής των ΗΠΑ οδήγησε στη ρωσική επέμβαση στην κρίση της Λιβύης. Ουσιαστικά, η μειωμένη παρουσία των ΗΠΑ στην περιοχή παρείχε την ευκαιρία στη Ρωσία να εκμεταλλευθεί αυτό το κενό και να ενισχύσει την παρουσία της στην περιοχή. Ο Haftar έχει υπογράψει αποκλειστικές συμφωνίες που επιτρέπουν στους Ρώσους να ιδρύσουν στρατιωτικές βάσεις στη Λιβύη, οι οποίες θα επιτρέψουν στη Μόσχα να περιβάλλει την Ευρώπη από το νότο. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ εξακολουθεί να μην έχει μια σαφή πολιτική έναντι της Λιβύης, επειδή εξακολουθεί να πιστεύει στην επίτευξη ειρήνης και σταθερότητας μέσω ειρηνικών διαπραγματεύσεων μεταξύ ηγετών της Λιβύης, συμπεριλαμβανομένου του Haftar. Όμως, καθώς εξακολουθεί να υποστηρίζεται από μια μεγάλη ομάδα κρατών, ο Haftar πιστεύει ότι θα είναι σε θέση να ελέγξει τη χώρα με διεθνή υποστήριξη και ξένους μισθοφόρους. Οι ΗΠΑ δεν κινητοποίησαν την πολιτική και διπλωματική τους δύναμη εναντίον μεγάλων υποστηρικτών του Haftar, δηλαδή των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, της Σαουδικής Αραβίας και της Αιγύπτου. Οι ΗΠΑ ζητούν το τέλος της αποσταθεροποιητικής ροής ρωσικού και άλλου ξένου στρατιωτικού εξοπλισμού και μισθοφόρων στη Λιβύη, αλλά από την άλλη πλευρά, δεν ακολουθούν αποτελεσματική αποτρεπτική πολιτική έναντι των κρατών που υποστηρίζουν τον

Haftar. Επιπλέον, οι ΗΠΑ δεν παρείχαν ουσιαστική στρατιωτική βοήθεια στη νόμιμη Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας στη Λιβύη, ούτε και αποτελεσματική πολιτική ή στρατιωτική υποστήριξη στην Τουρκία ή σε άλλες χώρες που υποστηρίζουν την υπόψη Κυβέρνηση (Ataman, 2020). Όσον αφορά τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και την Αίγυπτο, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδιώκουν στόχους που σχετίζονται με τη Λιβύη μαζί με στόχους που σχετίζονται με την ασφάλεια του Κόλπου και την περιφερειακή ειρήνη. Ομοίως, όσον αφορά την Τουρκία, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδιώκουν ταυτόχρονα στόχους που σχετίζονται με τη Λιβύη, τη Συρία και το NATO (Congressional Research Service, 2020, σελ. 22).

Παράλληλα, οι αμερικανικές πρωτοβουλίες έχουν επιδιώξει την αντιμετώπιση ανθρωπιστικών και αναπτυξιακών ανησυχιών, ανησυχιών σχετικά με τη διακυβέρνηση της χώρας, ανησυχιών που αφορούν κακοποιήσεις μεταναστών που διακινούνται μέσω της Λιβύης, άλλες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και νόμο για παραβιάσεις ένοπλων συγκρούσεων από ένοπλες ομάδες και ξένους στρατούς της Λιβύης. Αξιωματούχοι των ΗΠΑ και της Λιβύης σε γενικές γραμμές μοιράζονται κοινές ανησυχίες σχετικά με απειλές από εξτρεμιστές, την αδυναμία των κρατικών θεσμών και τις ροές μεταναστών, προσφύγων και λαθρεμπορίου. Ωστόσο, οι δυνάμεις του Εθνικού Στρατού της Λιβύης και οι υποστηρικτές τους στην ανατολική Λιβύη αντιτίθενται στη στήριξη των ΗΠΑ προς τους αντιπάλους τους που βασίζονται στη Δυτική Λιβύη, και η αμερικανική αντιπρομοκρατική συνεργασία και η μεταβατική βοήθεια παραμένουν περιορισμένες σε περιοχές που ελέγχονται από τον Εθνικό Στρατό της Λιβύης. Αξιωματούχοι της κυβέρνησης Trump ζήτησαν να σταματήσουν οι ξένες παρεμβάσεις και να συνεχιστούν οι διαπραγματεύσεις κατάπαυσης του πυρός και οι προσπάθειες ενίσχυσης του κράτους της Λιβύης. Οι χώρες εταίροι των ΗΠΑ, όπως τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Γαλλία, η Ιταλία, η Αίγυπτος και η Τουρκία συνέχισαν να παρεμβαίνουν, ωστόσο, δημιουργώντας διαφορετικούς βαθμούς διαφωνίας σε αρκετές διμερείς σχέσεις των ΗΠΑ και παροτρύνοντας τους αμερικανούς αξιωματούχους να εξετάσουν τον καλύτερο τρόπο επίλυσης των προβλημάτων που σχετίζονται με τη Λιβύη, επιδιώκουν άλλους στόχους (Congressional Research Service, 2020, σελ. 21).

Όσον αφορά σε πιο πρόσφατες εξελίξεις, ο περιορισμός του αυξανόμενου ρωσικού στρατιωτικού ρόλου στη Λιβύη θεωρείται ο κύριος καθοριστικός

παράγοντας που διέπει τη θέση των ΗΠΑ το καλοκαίρι του 2020. Αυτό εκδηλώνεται στην κριτική δήλωση που εξέδωσε η Διοίκηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αφρικής (AFRICOM) την τελευταία εβδομάδα του Μαΐου 2020 σχετικά με τη μεταφορά ρωσικών μαχητικών αεροσκαφών στη Λιβύη και τον ρόλο που διαδραμάτισε η Ομάδα Wagner⁷ κατά τη διάρκεια των μαχητικών επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ επιδιώκουν να αποφύγουν μια άμεση στρατιωτική αντιπαράθεση μεταξύ των δύο από τους περιφερειακούς συμμάχους της, δηλαδή την Αίγυπτο και την Τουρκία. Η επίτευξη αυτών των δύο στόχων απαιτεί προσπάθεια για την αποκλιμάκωση της σύγκρουσης, κάτι που ισοδυναμεί με την ευνοϊκή πολιτική έναντι της στρατιωτικής λύσης. Αυτό καθιστά τις ΗΠΑ ένα από τα ενδιαφερόμενα μέρη που τείνουν να υποστηρίζουν την αιγυπτιακή κίνηση για εξεύρεση λύσης, ιδίως μέσα από τη Διακήρυξη του Καΐρου τον Ιούνιο του 2020 και ζήτησαν από την Τουρκία να σταματήσει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις προς την ανατολική Λιβύη. Η προβληματική πτυχή εδώ όσον αφορά στη θέση των ΗΠΑ σχετίζεται με το βαθμό στον οποίο οι ΗΠΑ θα επέτρεπαν στην Τουρκία να προχωρήσει πριν λάβει χώρα μια σοβαρή επέμβαση των ΗΠΑ για την επιβολή κατάπαυσης του πυρός, και συγκεκριμένα όσον αφορά τον έλεγχο της πόλης Sirte και της αεροπορικής βάσης al-Jufra στην κεντρική Λιβύη, δεδομένου ότι η επιμονή της Τουρκίας στον έλεγχο της πόλης και της αεροπορικής βάσης εξυπηρετεί την αμερικανική προσέγγιση που αντιτίθεται στη ρωσική παρουσία στην al-Jufra, που θεωρείται η κύρια βάση οποιασδήποτε επίθεσης στα δυτικά ή νότια της χώρας. Επιπρόσθετα, η Ρωσία απέχει από τις περιοχές συγκέντρωσης των στενότερων συμμάχων της που είναι υπέρμαχοι του πρώην καθεστώτος. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, η επιμονή της Άγκυρας στον έλεγχο των δύο στόχων θα αντισταθμιστεί από έναν μεγαλύτερο ρόλο από τους μαχητές του Wagner, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει στην πιθανή αποτυχία των τουρκικών δυνάμεων, αλλά και σε αυξημένη ρωσική επιρροή στην ανατολική Λιβύη. Άλλωστε, μετά τη Διακήρυξη του Καΐρου υπήρξε συμμετοχή των χειριστών του Wagner σε επιχειρήσεις μάχης γύρω από την περιοχή Sirte, καθώς και συμμετοχή των μαχητικών MiG-29 που μεταφέρθηκαν από τη Ρωσία στην αεροπορική βάση al-Jufra την τελευταία εβδομάδα του Μαΐου του 2020 (Emirates Policy Center, 2020).

⁷ Η Ομάδα Wagner είναι ρωσική, ιδιωτική, μισθοφορική παραστρατιωτική οργάνωση, με στενές σχέσεις με την ρωσική κυβέρνηση και ιδίως τον Πρόεδρο Putin.

Για χρόνια, διπλωμάτες και αξιωματούχοι των ΗΠΑ έχουν τονίσει τη σημασία μιας πολιτικής λύσης, αλλά δεν έχουν πείσει ή αναγκάσει τους Λίβυους και τους διάφορους προστάτες τους να απεμπλακούν από την αντιπαράθεση. Οι διπλωμάτες των ΗΠΑ τον Ιούλιο του 2020 δήλωσαν αντίθεση σε όλες τις ξένες επεμβάσεις των ΗΠΑ και περιέγραψαν την ανάγκη μιας άμεσης κατάπαυσης του πυρός. Αμερικανοί αξιωματούχοι αναγνωρίζουν την αντιτρομοκρατία ως την κορυφαία προτεραιότητα των ΗΠΑ στη Λιβύη και εξισορροπούν τις ανησυχίες που σχετίζονται με τη Λιβύη με άλλους στόχους των ΗΠΑ σε σχέση με ξένους παράγοντες. Επιπλέον υποστηρίζουν τον διάλογο υπό την ηγεσία του ΟΗΕ για την επίτευξη μόνιμης κατάπαυσης του πυρός, καθορισμό οδικού χάρτη για την απόσυρση όλων των ξένων δυνάμεων και προώθηση της διαφανούς διαχείρισης των εσόδων από τη Λιβύη από το πετρέλαιο. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ έχει εγκρίνει οικονομικές και ταξιδιωτικές κυρώσεις σε εκείνους που είναι υπεύθυνοι για την απειλή της ειρήνης, της σταθερότητας και της ασφάλειας της Λιβύης, εμποδίζοντας ή υπονομεύοντας την επιτυχή ολοκλήρωση της πολιτικής της μετάβασης ή υποστηρίζοντας άλλους που το πράττουν. Παράλληλα με αυτά τα μέτρα του ΟΗΕ, οι εκτελεστικές εντολές των ΗΠΑ προβλέπουν κυρώσεις των ΗΠΑ σε όσους απειλούν την ειρήνη στη Λιβύη. Αμερικανοί αξιωματούχοι εμπλέκουν Λίβυους και παρακολουθούν προγράμματα βοήθειας των ΗΠΑ μέσω του εξωτερικού γραφείου της Λιβύης (LEO) στην αμερικανική πρεσβεία στην Τυνησία. Το Κογκρέσο διέθεσε υπό όρους χρηματοδότηση για μεταβατική υποστήριξη, σταθεροποίηση, βοήθεια ασφαλείας και ανθρωπιστικά προγράμματα για τη Λιβύη από το 2011. Τον Ιούλιο του 2020, η Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Βουλής ενέκρινε τον Νόμο Σταθεροποίησης της Λιβύης, ο οποίος θα επιτρέπει: α) μελλοντική παροχή βοήθειας, β) δημιουργία νομοθεσίας που θα αιτιολογεί τις αμερικανικές κυρώσεις και γ) καθορισμό μηχανισμών που θα εποπτεύουν την εφαρμογή της αμερικανικής πολιτικής (Blanchard, 2020).

Οι τρομοκρατικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στη Λιβύη και η συνεχιζόμενη αδυναμία των εθνικών οργάνων ασφαλείας και των κυβερνητικών θεσμών της Λιβύης ενέχουν διπλό κίνδυνο για την ασφάλεια των ΗΠΑ. Ενώ η επέμβαση των ΗΠΑ στη Λιβύη το 2011 οφείλονταν σε μεγάλο βαθμό στην ανησυχία σχετικά με τις απειλές της κυβέρνησης Qadhafi στους Λίβυους, η πολιτική των ΗΠΑ από τότε καθορίστηκε από προσπάθειες περιορισμού και

μετριασμού των αρνητικών επιπτώσεων της κατάρρευσης του κράτους, υποστήριξη των μεταβατικών προσπαθειών και επίλυση των συγκρούσεων. Το επίπεδο και η έκταση της συμμετοχής των ΗΠΑ ποικίλλει. Όταν οι εξτρεμιστικές ομάδες με έδρα τη Λιβύη απείλησαν την ασφάλεια των γειτονικών χωρών στη Βόρεια Αφρική ή / και την Ευρώπη, οι Ηνωμένες Πολιτείες παρενέβησαν στρατιωτικά. Επιχειρήσεις από τις δυνάμεις της Λιβύης, υποστηριζόμενες από στρατιωτικές επιδρομές των ΗΠΑ, κατάφεραν να τερματίσουν τον έλεγχο του ISIS / ISIL στην κεντρική και δυτική Λιβύη κατά τη διάρκεια του 2016. Η ξένη παρέμβαση έχει εντείνει τη σύγκρουση στη Λιβύη και, από τον Ιούνιο του 2020, φαίνεται ότι κινδυνεύει να φέρει σε σύγκρουση πολλές χώρες εταίρους των ΗΠΑ, ενώ παράλληλα επεκτείνει τη ρωσική επιρροή στη χώρα. Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 ενδέχεται να διαμορφώσουν συγκρούσεις και πολιτικές εξελίξεις στη Λιβύη ή / και να δημιουργήσουν νέες ανησυχίες για εξωτερικούς παράγοντες (Congressional Research Service, 2020, σελ. 21).

Έτσι, ακόμα και σήμερα, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν στρατηγικό ενδιαφέρον για μια σταθερή και ευημερούσα Λιβύη, και σε συνεργασία με τον ΟΗΕ και άλλους διεθνείς εταίρους υποστηρίζουν τη δημοκρατική μετάβαση στη Λιβύη. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επικεντρώνονται στην προώθηση της ικανότητας των Λιβύων να διατηρούν μια ενωμένη και χωρίς αποκλεισμούς κυβέρνηση, η οποία θα μπορεί να παράσχει ασφάλεια στη χώρα, αλλά και να καλύψει τις οικονομικές και ανθρωπιστικές ανάγκες του λαού της Λιβύης. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν δεσμευτεί να παρέχουν στοχοθετημένη βοήθεια για την οικοδόμηση θεσμών της Λιβύης, την προώθηση της πολιτικής συμφιλίωσης και την αύξηση της ικανότητας της Λιβύης να κυβερνά αποτελεσματικά διενεργώντας ελεύθερες και δίκαιες εκλογές, διασφαλίζοντας την επικράτεια της χώρας και διαχειρίζοντας τα δημόσια οικονομικά με διαφάνεια και υπευθυνότητα. Η επένδυση στο μέλλον της Λιβύης θα βοηθήσει στην προώθηση της δημοκρατικής μετάβασης της χώρας, στην προώθηση της σταθερότητας και στην ενίσχυση της εταιρικής σχέσης ΗΠΑ-Λιβύης. Οι Ηνωμένες Πολιτείες συνεργάζονται με την εθνική κυβέρνηση, τα δημοτικά συμβούλια, τους επιχειρηματίες και μια σειρά ομάδων της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εκπροσωπούν γυναίκες και περιθωριοποιημένες κοινότητες, στις προσπάθειές τους να βελτιώσουν τη ζωή της Λιβύης. Τα έσοδα από το πετρέλαιο αποτελούν την κύρια πηγή συναλλάγματος

της Λιβύης. Πολλές αμερικανικές εταιρείες, ιδίως στον τομέα του πετρελαίου, έχουν μακροχρόνιες επενδύσεις στη Λιβύη. Το εμπόριο αγαθών μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Λιβύης ανήλθε σε περισσότερα από 1,1 δισεκατομμύρια δολάρια το 2019. Οι Ηνωμένες Πολιτείες υπέγραψαν επίσης συμφωνία-πλαίσιο για το εμπόριο και τις επενδύσεις με την Κοινή Αγορά για την Ανατολική και Νότια Αφρική, της οποίας είναι μέλος η Λιβύη (US Department of State, 2019).

Οι φυσικοί πόροι και το οικονομικό δυναμικό της Λιβύης μπορεί να προσφέρουν μελλοντικές ευκαιρίες για την ενίσχυση των εμπορικών και επενδυτικών δεσμών ΗΠΑ-Λιβύης. Αμερικανοί αξιωματούχοι εξέφραζαν περιοδικά ανησυχία για τη διατήρηση των ροών του πετρελαίου της Λιβύης προς τις διεθνείς αγορές, αλλά οι διακυμάνσεις στην παγκόσμια προσφορά και ζήτηση πετρελαίου καθορίζουν τελικά τη γεωοικονομική σημασία του πετρελαίου της Λιβύης. Μετά το ξέσπασμα της σύγκρουσης τον Απρίλιο του 2019, τα μηνύματα των ΗΠΑ ποικίλλουν, αλλά από τα τέλη του καλοκαιριού του 2019, διπλωμάτες και αξιωματούχοι των ΗΠΑ συναντήθηκαν με ανταγωνιστικές δυνάμεις της Λιβύης και τους ξένους υποστηρικτές τους, προκειμένου να προωθήσουν την ιδέα της κατάπαυσης του πυρός. Παράλληλα, εξέφρασαν την υποστήριξη για παράλληλες προσπάθειες διαμεσολάβησης των Ηνωμένων Εθνών. Τον Ιούνιο του 2020, ο βοηθός υπουργός Εξωτερικών της Εγγύς Ανατολής David Schenker τόνισε ότι οι ΗΠΑ καλούν όλες τις πλευρές να αφήσουν τα όπλα τους. Σύμφωνα με αξιωματούχους των ΗΠΑ, η άμεση προτεραιότητα είναι η επίτευξη συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός. Προς υποστήριξη αυτού του στόχου, η αμερικανική διπλωματία επιδίωξε να οικοδομήσει συναίνεση σε τρεις τομείς: 1) στον αφοπλισμό των πολιτοφυλακών και την ενσωμάτωση των υπηρεσιών ασφαλείας της Λιβύης, 2) στη διαφανή, μη διεφθαρμένη διοίκηση των κρατικών οικονομικών της Λιβύης και 3) στις προσπάθειες απομόνωσης βίαιων εξτρεμιστών (Congressional Research Service, 2020, σελ. 22).

4.1.2 Ρωσία

Δύο διαφορετικές αλλά κρίσιμες πτυχές έχουν επηρεάσει τη ρωσική πολιτική έναντι της Λιβύης. Πρώτον, από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η Ρωσία επιδιώκει συνεχώς να επανατοποθετηθεί ως ομότιμος των Ηνωμένων Πολιτειών

και του NATO και να εδραιώσει τη θέση της Ρωσικής Ομοσπονδίας ως κέντρο επιρροής στον σημερινό κόσμο. Δεύτερον, η απάντηση της Ρωσίας στην Αραβική Άνοιξη αποκλίνει σημαντικά από τις απαντήσεις των ΗΠΑ και της ΕΕ. Αρχικά, η Μόσχα χαιρέτισε τα δημοφιλή αιτήματα για πολιτικές μεταρρυθμίσεις στη Βόρεια Αφρική. Ενώ η Ρωσία επέκρινε τη δυτική στρατιωτική επιχείρηση στη Λιβύη το 2011 και προειδοποίησε για ξέσπασμα συγκρούσεων, υποστήριξε το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (No 1970) που ενέκρινε μη στρατιωτικές κυρώσεις και εμπάργκο όπλων στη Λιβύη. Στις 17 Μαρτίου 2011, η Ρωσία απείχε, αλλά δεν άσκησε βέτο στο ψήφισμα 1973, το οποίο επέβαλε ζώνες απαγόρευσης πτήσεων στη Λιβύη (Beccaro, 2017, σελ. 73-74).

Από την πολιτική πλευρά, η Ρωσία φαίνεται να ακολουθεί μια πιο ισορροπημένη, πρακτική και ρεαλιστική προσέγγιση αντιμετωπίζοντας όλους τους παράγοντες στον πολιτικό χώρο της Λιβύης ως ίσους ανταγωνιστές. Η ρωσική πολιτική λαμβάνει υπόψη ότι η Λιβύη διχάζεται επί του παρόντος χωρίς κεντρική και αποτελεσματική κυβέρνηση. Η διπλωματική απουσία της στη χώρα - το 2017 η Μόσχα δήλωσε ότι δεν έχει σχέδια να ανοίξει ξανά την πρεσβεία της στη Λιβύη - θα μπορούσε να θεωρηθεί ως προσπάθεια ουδετερότητας. Η Ρωσία φαίνεται να ακολουθεί μια στρατηγική που αναγνωρίζει τη de facto διχοτόμηση της χώρας, υπόσχεται τόσο πολιτική όσο και στρατιωτική υποστήριξη για τη μάχη του Haftar στα ανατολικά, ενώ υπογράφει συμβόλαια για πετρέλαιο και συζητά επιχειρηματικές ευκαιρίες για εμπορία εμπορευμάτων και μελλοντικά κατασκευαστικά έργα με τα θεσμικά όργανα στην Τρίπολη. Ωστόσο, παρέμεινε σημαντικό για τη Ρωσία να αναπτύξει δεσμούς με έναν ισχυρό σύμμαχο στη Λιβύη. Ως αποτέλεσμα, η ρωσική στρατηγική στην πολιτική της Λιβύης αντικατοπτρίζει τρεις γραμμές πολιτικής. Η πρώτη σχετίζεται με την υποστήριξη που δόθηκε στον Haftar και στον Εθνικό Στρατό της Λιβύης. Ο στόχος της Ρωσίας είναι να εντοπίσει έναν αξιόπιστο τοπικό σύμμαχο, επαναλαμβάνοντας τον τρόπο με τον οποίο η Μόσχα ανέπτυξε ισχυρούς τοπικούς συμμάχους στην πολιτική και στρατιωτική κατάσταση της Συρίας. Η δεύτερη γραμμή εστιάζεται στην διεθνώς αναγνωρισμένη Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας του Fayez al-Sarraj. Η τρίτη γραμμή περιλαμβάνει τη δέσμευση με περιφερειακούς συμμάχους, όπως η Αλγερία και η Αίγυπτος (Beccaro, 2017, σελ. 77).

Εκτός από τους πολιτικούς στόχους και τους δεσμούς ασφαλείας, υπάρχουν επίσης εμπορικά συμφέροντα. Η Ρωσία είχε σημαντικές πωλήσεις όπλων στο καθεστώς του Qadhafi, οπότε υπάρχει ένα κίνητρο για την ανάκαμψη αυτής της χαμένης αγοράς. Η Ρωσία φαίνεται να λειτουργεί ευκαιριακά, χρησιμοποιώντας τη σύγκρουση στη Λιβύη για να επεκτείνει την επιρροή της στη Μέση Ανατολή και να μειώσει την αντίστοιχη της Δύσης. Η Ρωσία, μαζί με άλλες διεθνείς δυνάμεις, είναι πιθανό να δείξει ενδιαφέρον για συμβάσεις που σχετίζονται με προγράμματα ανοικοδόμησης στη Λιβύη (OPEN Publications, 2019, σελ. 18).

Αναφορικά με την πολιτική της Ρωσίας δύο σημεία θα πρέπει να σημειωθούν. Το πρώτο είναι πως μόλις υπογραφεί ένα ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (UNSC), το οποίο στη συνέχεια εφαρμόζεται από έναν συνασπισμό ή έναν περιφερειακό οργανισμό, η ικανότητα της Ρωσίας να ελέγξει αυτό το ψήφισμα και να επιδράσει στο τελικό αποτέλεσμα εξαρτάται από τη σχετική πληροφόρηση που λαμβάνει από τον συνασπισμό / περιφερειακό οργανισμό. Η Ρωσία, όμως, δεν είχε την απαιτούμενη πληροφόρηση. Κατά συνέπεια, δεν μπορούσε να ελέγξει αποτελεσματικά τη λήψη αποφάσεων και τη συμπεριφορά των Ηνωμένων Εθνών χρησιμοποιώντας ή απειλώντας να χρησιμοποιήσει το δικαίωμα αρνησικυρίας της. Εκτός από αυτό, δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί και το γεγονός ότι η Ρωσία είχε μικρό περιθώριο κινήσεων, δεδομένης της αλληλοεπικάλυψης μεταξύ των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (παράγοντας που αποφασίζει μία εντολή) και του NATO (παράγοντας που εκτελεί την εντολή) (Reykers&Smeets, 2015, σελ. 381).

Η ρωσική προσέγγιση το καλοκαίρι του 2020 στόχευε στην υλοποίηση δύο κύριων στόχων: πρώτον, την καθιέρωση της ρωσικής παρουσίας στη Λιβύη μέσω της καθοδήγησης των δυνάμεων του Haftar προς μια αυξημένη ζήτηση για μεγαλύτερη ανάμειξη της Ρωσίας και ενισχυμένο ρόλο, ενόψει των στρατιωτικών πιέσεων που ασκεί η Τουρκία. Αυτό θα συνέβαλε στην επίτευξη του δεύτερου στόχου, που είναι η αναδιάρθρωση του λιβυκού στρατού μέσω της σταδιακής ενσωμάτωσης των υποστηρικτών του πρώην καθεστώτος σε ένα νέο στρατιωτικό καθεστώς υπό τη Γενική Διοίκηση. Η ρωσική θέση τέμνεται με την αιγυπτιακή βραχυπρόθεσμα όσον αφορά την επιδίωξη να ενισχυθεί ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας της περιοχής Barqa που εκπροσωπείται από τον Aguila Saleh (επικεφαλής της Βουλής των Αντιπροσώπων της Λιβύης) για να επωφεληθεί από

τη διεθνή υποστήριξη της Βουλής των Αντιπροσώπων με έδρα το Τομπρούκ για τη νομιμοποίηση οποιουδήποτε νέου βήματος. Σε αυτό το πλαίσιο, αξίζει να σημειωθεί ότι η επίδραση για την απόφαση του Saleh θα είναι ένας από τους τομείς του αιγυπτιακού-ρωσικού ανταγωνισμού, κάτι που το Κάιρο επιδιώκει να αποφύγει ενισχύοντας το επίπεδο συντονισμού με τη Μόσχα. Από την άλλη πλευρά, η ένταξη στον Εθνικό Στρατό της Λιβύης στρατιωτικών ομάδων που είναι πιστοί στο πρώην καθεστώς, μπορεί να αποτελέσει έναν από τους τομείς συντονισμού μεταξύ του Καΐρου και της Μόσχας. Από αυτή την άποψη, η Μόσχα μπορεί να επωφεληθεί από τις αυξανόμενες στρατιωτικές πιέσεις της Τουρκίας στις δυνάμεις του Haftar σε περίπτωση επιμονής της Τουρκίας να μετατοπίσει τις αντιπαραθέσεις πέρα από την περιοχή Sirte για να εδραιώσει τον ρόλο της Ρωσίας στην προστασία της περιοχής. Αυτό θα ωθούσε τον Haftar και τους υποστηρικτές του προς περισσότερη συμμόρφωση με το ρωσικό όραμα σχετικά με τη διαχείριση της σύγκρουσης και την αναδιάρθρωση των ενόπλων δυνάμεων της Λιβύης (Emirates Policy Center, 2020).

Η Ρωσία, η οποία αντιμετωπίζει απειλή από την ισλαμική τρομοκρατία στην περιοχή του Καυκάσου, ασχολείται με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο εξωτερικό προκειμένου να μειώσει τον κίνδυνο εσωτερικής αστάθειας. Εκτός από αυτά τα ζητήματα γεωπολιτικής και ασφάλειας, εγχώριοι πολιτικοί παράγοντες διαδραμάτισαν ρόλο επειδή η σύγκρουση στη Μέση Ανατολή υπογράμμισε τα ελαττώματα της επιβολής της δυτικής φιλελεύθερης δημοκρατίας. Η απάντηση της Ρωσίας στην Αραβική Άνοιξη κατέδειξε επομένως και μία ιδεολογική διάσταση. Επιπλέον, η ρωσική συμμετοχή στη Λιβύη θα πρέπει να κατανοηθεί στο πλαίσιο τόσο του ρωσικού ιστορικού γεωπολιτικού στόχου για την πρόσβαση σε λιμάνια, όσο και στη Συρία, όπου μια στρατιωτική εκστρατεία επέτρεψε επίσης στη Ρωσία τον πλήρη έλεγχο της ναυτικής εγκατάστασης Tartus και την αεροπορική βάση Khmeimim κοντά στην περιοχή Latakia. Οι επιχειρήσεις στη Συρία έχουν ενισχύσει τους ρωσικούς δεσμούς με το Ιράν και ανάγκασαν τους τοπικούς παράγοντες να επανεξετάσουν το ρόλο της Ρωσίας στην περιοχή (Beccaro, 2017, σελ. 75).

4.1.3 Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Λιβύη είχε καταστεί κρίσιμος εταίρος για αρκετές ευρωπαϊκές χώρες μετά την παραίτηση του Muammar Qadhafi από ένα πρόγραμμα πυρηνικών όπλων το 2004. Το 2008, η Ιταλία υπέγραψε σύμφωνο συμφιλίωσης με τον ηγέτη της Λιβύης με βάση βιομηχανικά και εμπορικά επενδυτικά σχέδια πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων. Ωστόσο και η Γαλλία δημιούργησε σημαντικές επιχειρηματικές σχέσεις με το καθεστώς του Qadhafi. Έτσι, όταν η πολιτική κρίση εξερράγη στη χώρα, ως αποτέλεσμα της Αραβικής Άνοιξης, οι κύριες ευρωπαϊκές χώρες ήταν επιφυλακτικές σχετικά με τη λήψη θέσης εναντίον του Qadhafi. Μόνο η Γερμανία φαινόταν πρόθυμη να ασκήσει κριτική στη Λιβύη, ζητώντας κυρώσεις στην αρχή, αλλά ήταν επίσης αποφασισμένη να αποκλείσει οποιαδήποτε στρατιωτική επιλογή (Fabbrini, 2014, σελ. 183). Οι πρώτες αντιδράσεις της ΕΕ στην κρίση της Λιβύης εκφράστηκαν από την Catherine Ashton, στις 20 Φεβρουαρίου 2011 όταν και προέτρεψε τις αρχές της Λιβύης να απέχουν από τη χρήση βίας εναντίον των ανταρτών. Η δήλωσή της, που καταδίκασε τη χρήση βίας και καλούσε το καθεστώς του Qadhafi να προστατεύσει τον πληθυσμό της Λιβύης, ακολουθήθηκε από παρόμοιες δηλώσεις του προέδρου Jerzy Burzek στις 21 Φεβρουαρίου, του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Herman Van Rompuy στις 23 Φεβρουαρίου και του προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Manuel Barroso. Εν τω μεταξύ, η συζήτηση για τη στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη για την προστασία των ανταρτών και την υποστήριξη της επίσημης οργάνωσής τους, της Μεταβατικής Εθνικής Επιτροπής (TNC), αναπτύχθηκε σε διεθνές επίπεδο. Στις 26 Φεβρουαρίου, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών αντέδρασε στο ξέσπασμα βίας στη Λιβύη, εγκρίνοντας το ψήφισμα (αριθ. 1970) που παρέπεμπε τη συμπεριφορά του Qadhafi στη Λιβύη στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, ζητώντας έτσι την επιβολή εμπάργκο όπλων καθώς και αυστηρές κυρώσεις στη χώρα (Fabbrini, 2014, σελ. 183).

Οι αποκλίσεις εντός της ΕΕ έγιναν εμφανείς μόλις η ανάγκη καθορισμού της στρατιωτικής παρέμβασης στη Λιβύη εισήλθε στην ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής της: Ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου επιβεβαίωσε ότι ο στόχος της παρέμβασης θα έπρεπε να ήταν η αλλαγή του καθεστώτος. Αντίθετα, το τμήμα Human Resources and Security (HR), υπηρεσία της Ευρωπαϊκής

Επιτροπής, επέλεξε μια πιο μετριοπαθή στάση. Ως μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, τόσο η Βρετανία όσο και η Γαλλία ενώ στην αρχή είχαν μία πιο μετριοπαθή στάση, εν τέλει άλλαξαν προσανατολισμό και υποστήριξαν μια πιο ενεργή παρέμβαση στη Λιβύη. Ωστόσο, ενώ οι ηγέτες και οι αξιωματούχοι του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας υπέβαλαν προτάσεις για δράση, το HR συνέχισε να εκφράζει τη σύνεσή του ζητώντας κυρώσεις, διατηρώντας την απόσταση από την επιλογή της στρατιωτικής επέμβασης. Συγκεκριμένα, αρνήθηκε να πάρει θέση υπέρ της στρατιωτικής επέμβασης στη Λιβύη, περιοριζόμενο από τις αποκλίσεις απόψεων και συμφερόντων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ (Echagueetal, 2011). Την ίδια ημέρα, ο Ιταλός πρωθυπουργός Silvio Berlusconi είπε στον Τύπο ότι δεν είχε καλέσει τον Qadhafi επειδή δεν ήθελε να τον «ενοχλήσει». Ορισμένοι υποστήριξαν ότι αυτή η δήλωση προέκυψε από τους προσωπικούς δεσμούς του Berlusconi με τον Qadhafi, ενώ άλλοι τόνισαν τα έντονα συμφέροντα της Ιταλίας στη Λιβύη. Ανεξάρτητα από τους λόγους, η συγκεκριμένη δήλωση υπογράμμισε τις διαφορετικές απόψεις στους κόλπους της ΕΕ, λόγω των διαφορετικών συμφερόντων και ιδεολογικών εκτιμήσεων. Τελικά, το τμήμα HR εξέφρασε την άποψή του υπέρ της στρατιωτικής επέμβασης μόνο στις 17 Μαρτίου 2011, όταν η στρατιωτική επέμβαση επρόκειτο να εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ βάσει του ψηφίσματος με αρ. 1973. Κατά την έκτακτη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 11 Μαρτίου, η αντίσταση της Ashton στην επιβολή μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων προκάλεσε δημόσια σύγκρουση με τον πρωθυπουργό του Ηνωμένου Βασιλείου David Cameron και τον Γάλλο πρόεδρο Nicolas Sarkozy. Ο πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου τάχθηκε υπέρ του Γάλλου προέδρου και εναντίον του Ευρωπαίου Επιτρόπου του Ηνωμένου Βασιλείου (Fabbrini, 2014, σελ. 184). Στις 18 Μαρτίου, η Γερμανία απομακρύνθηκε δημοσίως από οποιαδήποτε στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη, ενώ απείχε από την ψηφοφορία για το ψήφισμα αριθ. 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Ο υπουργός Εξωτερικών Guido Westerwelle αιτιολόγησε την απόφαση δηλώνοντας ότι οι κίνδυνοι της γερμανικής συμμετοχής στη στρατιωτική συμμετοχή στη Λιβύη ενδέχεται να υπερέβαιναν τα οφέλη. Η αποχή της Γερμανίας εξέπληξε τους Ιταλούς και απογοήτευσε τους Γάλλους, ενώ παράλληλα μείωσε τις προσπάθειες διαχείρισης κρίσεων σε επίπεδο ΕΕ. Οι ισχυρές δημόσιες διαφωνίες μεταξύ των κορυφαίων κρατών μελών της ΕΕ

συνέβαλαν σε μια κατάσταση στην οποία η προσφυγή στην Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας δεν εξετάστηκε (Fabbrini, 2014, σελ. 185).

Καθώς οι στρατιωτικές δυνάμεις του Καντάφι φάνηκαν να κατακτούν τη Βεγγάζη - το κύριο προπύργιο της εξέγερσης της Λιβύης - ο Γάλλος πρόεδρος Sarkozy συγκάλεσε για τις 20 Μαρτίου 2011 έκτακτη συνάντηση στο Παρίσι μεταξύ μερικών Ευρωπαϊών ηγετών, ανώτερων αξιωματούχων από τις Ηνωμένες Πολιτείες, τα Ηνωμένα Έθνη και αρκετές αραβικές χώρες για την προετοιμασία στρατιωτικής δράσης κατά της Λιβύης. Το πρωί της 20ης Μαρτίου 2011, ωστόσο, στο όνομα της αρχής του ΟΗΕ «ευθύνη για προστασία», η γαλλική αεροπορία άρχισε να χτυπά τις δυνάμεις του Καντάφι, με τον ισχυρισμό ότι ήταν απαραίτητο να παρέμβει αμέσως για να τους εμποδίσει να καταλάβουν τη Βεγγάζη και ακολούθησαν εναέριες επιθέσεις εναντίον της Λιβύης από το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι υπουργοί Εξωτερικών της ΕΕ ενέκριναν συνεχιζόμενες αεροπορικές επιθέσεις εναντίον της Λιβύης στη μηνιαία συνάντησή τους στις 21 Μαρτίου, εκφράζοντας την ικανοποίησή τους σε ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για την εξουσιοδότηση στρατιωτικής επέμβασης εναντίον των δυνάμεων του Qadhafi και δηλώνοντας την αποφασιστικότητά τους να συμβάλουν στην εφαρμογή του. Κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 24-25 Μαρτίου, η Γαλλία πρότεινε μια άλλη αποστολή, για να δημιουργήσει στρατιωτικούς διαδρόμους σε περιοχές της Λιβύης που κατείχαν αντάρτες, όμως άλλα κράτη μέλη αντιτάχθηκαν σε αυτήν την πρόταση, φοβούμενα ότι μια τέτοια αποστολή θα διακινδύνευε μια άμεση ένοπλη αντιπαράθεση με τις δυνάμεις του Qadhafi (Fabbrini, 2014, σελ. 185). Έχοντας υπογράψει μια διμερή αμυντική συνθήκη τον Νοέμβριο του 2010, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο θεώρησαν τη Λιβυκή επιχείρηση ως δοκιμή για την επιχειρησιακή τους συνεργασία (και πιθανώς επίσης έναν τρόπο επιβεβαίωσης της στρατιωτικής τους ηγεσία στην Ευρώπη) (Fabbrini, 2014, σελ. 186), αλλά και ανάκτηση του κύρους τους εξαιτίας της μη εξεύρεσης λύσης από μέρους της ΕΕ στο σύνολό της (Davidson, 2013, σελ. 311). Ωστόσο, η έλλειψη σταθερών στρατιωτικών πόρων για τη διατήρηση της πρωτοβουλίας τους και ο φόβος του Ηνωμένου Βασιλείου για μια γαλλική προσπάθεια να παρακάμψουν τις Ηνωμένες Πολιτείες, δημιούργησαν πίεση στο NATO να αναλάβει επιχειρησιακή διοίκηση (Fabbrini, 2014, σελ. 186).

Η αντίδραση της ΕΕ ήταν αρκετά εκτεταμένη: υπήρξαν αρκετές δηλώσεις από διάφορες προσωπικότητες και θεσμικά όργανα της ΕΕ που καταδίκάζαν αυτό που συνέβαινε στη Λιβύη. Ακολούθησαν εκκλήσεις προς τον Qadhafi να εγκαταλείψει την εξουσία και, τέλος, αναγνώριση και υποστήριξη για τους «αντάρτες» (με το άνοιγμα γραφείου συνδέσμου στη Βεγγάζη με το Εθνικό Συμβούλιο Μετάβασης στις 22 Μαΐου). Όσον αφορά τις δράσεις, υπήρχε επείγουσα ανθρωπιστική βοήθεια από την ΕΕ, καθώς και η ενεργοποίηση της FRONTEX στην Ιταλία και την Ελλάδα. Το πιο σημαντικό είναι πως η ΕΕ ενέκρινε κυρώσεις, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων που υπερέβαιναν τα αιτήματα των Ηνωμένων Εθνών. Έτσι στις 28 Φεβρουαρίου 2011, ελήφθησαν επιπρόσθετα περιοριστικά μέτρα, οικονομικά, όπως και μέτρα που αφορούσαν την κυκλοφορία προσώπων (Stavridis, 2014, σελ. 162).

Κατά την πτώση του καθεστώτος, στα τέλη Αυγούστου, η ΕΕ συμμετείχε στη Διάσκεψη του Παρισιού την 1η Σεπτεμβρίου 2011 για τη στήριξη της Νέας Λιβύης, η οποία ενέκρινε την αποδέσμευση περιουσιακών στοιχείων της Λιβύης προκειμένου να συμβάλει στην ανοικοδόμησή της. Η πιο σημαντική συμβολή ήταν ότι πολλά κράτη της ΕΕ συμμετείχαν ενεργά ή έμμεσα στη βίαιη απομάκρυνση του καθεστώτος Qadhafi. Η αντίδραση της ΕΕ, και ιδίως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνεχίστηκε μετά το τέλος της στρατιωτικής σύγκρουσης: περιλαμβάνει το νέο πρόγραμμα SPRING / Support to Partnership, Reform and Inclusive Growth, με επιπλέον 350 εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2011-2013, συν μια νέα διευκόλυνση της κοινωνίας των πολιτών (22 εκατομμύρια για την περίοδο 2011-2013), αλλά και ένα νέο σύνολο νέων διμερών συμφωνιών (Βαθιά και περιεκτική ζώνη ελευθέρων συναλλαγών με συμφωνίες σχετικά με την αξιολόγηση της συμμόρφωσης και την αποδοχή). Στα τέλη Νοεμβρίου 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε ένα ακόμη πακέτο στήριξης 15 εκατομμυρίων ευρώ. Επιπλέον, η ΕΕ συμμετείχε στην εκλογική παρακολούθηση των κοινοβουλευτικών εκλογών του Ιουλίου 2012. Επίσης από τον Μάιο του 2013 και για δύο χρόνια και με ετήσιο προϋπολογισμό 30 εκατομμυρίων, η αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ολοκληρωμένη διαχείριση των συνόρων (EUBAM) βοηθά τη Λιβύη να προστατεύει τα χερσαία, θαλάσσια και εναέρια σύνορά της (Stavridis, 2014, σελ. 163).

Από την πτώση του Qadhafi, η ΕΕ έχει στηρίξει τις αρχές της Λιβύης με χρηματοδότηση έργων που αφορούν τη δημόσια διοίκηση, την κοινωνία των πολιτών, την υγεία και την εκπαίδευση καθώς και την ασφάλεια και την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Η ΕΕ συζητά επίσης την πιθανή πλήρη συμμετοχή της Λιβύης σε συμφωνίες συνεργασίας με μεσογειακή προοπτική, από τις οποίες η Ένωση για τη Μεσόγειο (UfM) έχει αναφερθεί ως η πιο σχετική. Η ΕΕ έχει σημαντικά συμφέροντα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας σχετικά με τη Λιβύη, σε σχέση με τα οποία το νέο καθεστώς μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Ορισμένες από τις συμφωνίες που σχετίζονται με την παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου, τις εξαγωγές και το εμπόριο θα πρέπει να επαναδιαπραγματευτούν και πρέπει επίσης να ληφθεί μέριμνα για τη συντήρηση και την επισκευή των εγκαταστάσεων παραγωγής ορυκτών καυσίμων. Επιπλέον, η θεσμική συνεργασία μεταξύ της Λιβύης και των αρχών της ΕΕ πρέπει να αντιμετωπιστεί, δεδομένου ότι η Λιβύη δεν έχει ενσωματωθεί σε καμία από τις ρυθμίσεις συνεργασίας με την ΕΕ στην οποία έχουν συμμετάσχει και άλλα κράτη (Seeberg, 2014).

Η Λιβύη δεν έχει συνάψει συμφωνία σύνδεσης με την ΕΕ. Ωστόσο, η ΕΕ συνεργάζεται με τον λαό της Λιβύης για να υποστηρίξει τη μετάβασή του προς τη δημοκρατία, ένα λειτουργικό κράτος και την ευημερία. Το European Neighbourhood Instrument είναι ένα από τα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ για διμερή συνεργασία με τη Λιβύη. Ελλείπει μακροπρόθεσμου προγραμματισμού από το 2017, η Λιβύη επωφελείται από τα ετήσια ειδικά μέτρα. Λόγω της ασταθούς πολιτικής κατάστασης και της ασφάλειας, η υποστήριξη της ΕΕ βρίσκεται υπό συνεχή αναθεώρηση για να της επιτρέψει να ανταποκριθεί βέλτιστα και με ευελιξία στις αναδυόμενες ανάγκες. Μέχρι σήμερα, τα τρέχοντα προγράμματα στο πλαίσιο της διμερούς βοήθειας της ΕΕ στη Λιβύη ανέρχονται σε περίπου 100 εκατομμύρια ευρώ και επικεντρώνονται στους ακόλουθους τομείς προτεραιότητας: α) διατήρηση της δημοκρατικής μετάβασης στη Λιβύη σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, β) προώθηση της ενεργού συμμετοχής του πολίτη και της κοινωνικοοικονομικής ένταξης του νέου πληθυσμού, γ) ενίσχυση της παροχής υπηρεσιών υγείας στη Λιβύη, δ) υποστήριξη της ανάπτυξης ικανοτήτων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών καθώς και της θεσμικής διάστασης του τομέα της κοινωνίας των πολιτών (European Commission, 2020).

Η ΕΕ εξετάζει πώς θα μπορούσε να ενσωματώσει τη Λιβύη στην πολιτική γειτονίας και η προαναφερθείσα οικονομική υποστήριξη στοχεύει προς αυτήν την κατεύθυνση. Για τον λόγο αυτό η ΕΕ συνεργάζεται με τη Λιβύη σε επιλεγμένους τομείς ενδιαφέροντος σε μια καθορισμένη διμερή στρατηγική, βασισμένη σε μια ρεαλιστική, υπό όρους και προοδευτική προσέγγιση, που δεν πρέπει να θεωρηθεί ως «à la carte» προσφορά της «Βαρκελώνης». Οι μακροπρόθεσμοι στόχοι της πολιτικής της ΕΕ έναντι της Λιβύης είναι η πλήρης ένταξη της Λιβύης στη «Διαδικασία της Βαρκελώνης»⁸, αποδεχόμενη όλο το κεκτημένο της. Μια τέτοια προσέγγιση θα επιτρέψει την αντιμετώπιση θεμάτων ενδιαφέροντος, βοηθώντας παράλληλα τη Λιβύη να ενταχθεί πλήρως στη διεθνή κοινότητα (Joffé, 2011, σελ. 233; European Union, 2004).

Αναφορικά με τον ρόλο της ΕΕ θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα και το πρόβλημα των μεταναστευτικών/προσφυγικών ροών. Ο συνεχιζόμενος πόλεμος στη Λιβύη προκαλεί όλο και περισσότερους Λιβύους να μεταναστεύσουν στην Ευρώπη, οδηγώντας τα ευρωπαϊκά κράτη να συνεργαστούν με αυταρχικά καθεστώτα. Ορισμένοι Ευρωπαίοι πολιτικοί ισχυρίστηκαν ότι οι συμφωνίες μετανάστευσης της ΕΕ με χώρες όπως η Λιβύη και η Τουρκία αποτελούν επιτυχία, μειώνοντας δραματικά τον αριθμό των μεταναστών που έφτασαν στις ευρωπαϊκές ακτές (European Council on Foreign Relations, 2019). Τα τελευταία χρόνια, η πολιτική αυτή ενισχύθηκε με νέα και πολυάριθμα μέσα, συμπεριλαμβανομένης της παροχής κατάρτισης, ταχύπλων, εξοπλισμού και διαφόρων μορφών βοήθειας στις αρχές της Λιβύης, όπως η ακτοφυλακή, η λιμενική ασφάλεια της Λιβύης (LCGPS, υπό το Υπουργείο Άμυνας) και η Γενική Διοίκηση για την Ασφάλεια των Ακτών (GACS, υπό το Υπουργείο Εσωτερικών), και οι δύο υπό την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας της Λιβύης. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ έχουν διαδραματίσει βασικό ρόλο στον καθορισμό και την εφαρμογή αυτής της στρατηγικής. Η συνολική πολιτική συνεργασίας με τις αρχές της Λιβύης για τον έλεγχο και τη διαχείριση των συνόρων έχει σχεδιαστεί και εφαρμοστεί με συνέπεια σε επίπεδο ΕΕ. Ξεκίνησε με την έναρξη της αποστολής συνοριακής βοήθειας της ΕΕ στη Λιβύη (EUBAM) το 2013, με στόχο να υποστηρίξει τις αρχές της Λιβύης στη

⁸«Μια Ένωση για τη Μεσόγειο», με απώτερο στόχο την εμπάθυνση των σχέσεων μεταξύ της Ευρώπης και χωρών που βρίσκονται στην περιοχή του Μεγάλου Μαγκρέμπ, όπου ανήκει η Λιβύη. Ξεκίνησε το Νοέμβριο του 1995 γνωστή και ως «Ευρωμεσογειακή Συνεργασία» και αντικαταστάθηκε το 2004 από την «Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας»

βελτίωση και ανάπτυξη της ασφάλειας των συνόρων της χώρας. Συνέχισε με την τροποποίηση της εντολής της ναυτικής επιχείρησης Eunav for Med Sophia, που ανέλαβε από τον Ιούνιο του 2016 να εκπαιδεύσει μέλη της ακτοφυλακής της Λιβύης. Διευρύνθηκε με την Κοινή Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ύπατου Εκπροσώπου Εξωτερικών Υποθέσεων, με ημερομηνία 25 Ιανουαρίου 2017, υποδεικνύοντας δράση για την ενίσχυση της ικανότητας της ακτοφυλακής της Λιβύης ως βασική προτεραιότητα. Η στρατηγική ολοκληρώθηκε μέσω της Διακήρυξης της Μάλτας, της 3ης Φεβρουαρίου 2017, η οποία ανέφερε ρητά την εκπαίδευση, τον εξοπλισμό και την υποστήριξη στην εθνική ακτοφυλακή της Λιβύης και άλλους σχετικούς οργανισμούς ως πρώτη προτεραιότητα. Αυτή η δήλωση επιβεβαίωσε επίσης την πρόθεση ενίσχυσης της ενσωμάτωσης της μετανάστευσης στο πλαίσιο της επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας της ΕΕ για την Αφρική, μεταξύ άλλων μέσω της κινητοποίησης πόρων στο πλαίσιο του ταμείου έκτακτης ανάγκης της ΕΕ για τη σταθερότητα και την αντιμετώπιση των βασικών αιτιών της παράνομης μετανάστευσης (EUTFA) (Human Rights Watch, 2020).

Ωστόσο, αυτή η πολιτική ενέχει και σημαντικό κόστος. Πρώτον, ενώ οι απόλυτοι αριθμοί μειώνονται, υπάρχει αυξημένο ποσοστό θανάτων μεταναστών. Δεύτερον, η ΕΕ δεν είναι στρατιωτική δύναμη. Ο ρόλος της στη διεθνή σκηνή καθοδηγείται από φιλοδοξίες να είναι μια ήπια δύναμη, που προωθεί τη δημοκρατική μεταρρύθμιση και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ωστόσο, οι συμφωνίες μετανάστευσης της ΕΕ με διάφορους εταίρους θέτουν εν αμφιβόλω αυτό το συμβολικό κεφάλαιο και το μελλοντικό δυναμικό της ΕΕ για την υποστήριξη της ειρήνης και της σταθερότητας. Κατά τη διάρκεια της κυριαρχίας του Συνταγματάρχη Muammar Qadhafi, καλά εξοπλισμένα δίκτυα εμπορίας ανθρώπων διοχέτευαν παράτυπους μετανάστες από τη δυτική και κεντρική Αφρική στις δυτικές ακτές της Λιβύης και μετά στην Ιταλία. Η εμπορία δεν σταμάτησε ποτέ κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στη Λιβύη, που ξεκίνησε το 2011, και θα μπορούσε να αυξηθεί μαζικά ανά πάσα στιγμή, ανάλογα με τον πολιτικό έλεγχο που ασκούνταν στα προαναφερθέντα δίκτυα εμπορίας ανθρώπων. Επομένως, η πολιτική της ΕΕ μπορεί να προχωρήσει και σε συμφωνίες με τους παραπάνω υπό αμφισβήτηση εταίρους προκειμένου να ανακόψει τις μεταναστευτικές / προσφυγικές ροές (European Council on Foreign Relations, 2019). Επιπλέον, χιλιάδες άτομα έχουν μεταφερθεί σε κέντρα κράτησης, ονομαστικά υπό τον έλεγχο του

Υπουργείου Εσωτερικών της Λιβύης, όπου άνθρωποι κρατούνται αυθαίρετα για αόριστη χρονική περίοδο, και όπου οι απάνθρωπες συνθήκες και ο υπερπληθυσμός συνοδεύεται από τον επιπολασμό των βασανιστηρίων και συνολικά της κακομεταχείρισης. Έχουν τεκμηριωθεί ευρέως καταστάσεις ξυλοδαρμού, σεξουαλικής βίας, εκμετάλλευσης, καταναγκαστικής εργασίας, παράνομων δολοφονιών και θανάτων υπό κράτηση λόγω ανεπαρκούς ιατρικής περίθαλψης ή έλλειψης επαρκούς τροφής. Ακόμα και εκτός των κέντρων κράτησης, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες εκτίθενται συνεχώς στον κίνδυνο απαγωγών, ληστειών, εμπορίας και εκμετάλλευσης. Οι κίνδυνοι αυτοί ήταν γνωστοί από την ΕΕ κατά το σχεδιασμό της συνεργασίας με τη Λιβύη. Συγκεκριμένα, οι συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε κέντρα κράτησης έχουν τεκμηριωθεί ευρέως για αρκετά χρόνια, ακόμα και από οργανώσεις του ΟΗΕ που προσπάθησαν να ανταποκριθούν σε αυτούς τους κινδύνους μέσω διαφόρων μέτρων (Human Rights Watch, 2020).

Εκτός της μετανάστευσης, η τρομοκρατία είναι ένα ακόμη ζήτημα που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την εξέταση της πολιτικής της ΕΕ στη Λιβύη (Seeberg, 2014). Μια σημαντική εξέλιξη τους τελευταίους μήνες ήταν η μετακίνηση αρκετών χιλιάδων τζιχαντιστών από την επαρχία της Συρίας Idlib στη Λιβύη για να χρησιμοποιηθούν ως αντιπρόσωποι μαχητές και στις δύο πλευρές της σύγκρουσης. Ακόμα κι αν υπάρξει ειρήνη στο μέλλον στη Λιβύη, αυτοί οι μαχητές θα μπορούσαν να γίνουν φορείς τρομοκρατικής δραστηριότητας κατά της Ευρώπης, της Αλγερίας, της Αιγύπτου, της Τυνησίας. Αυτή η εξέλιξη θα έθετε τα ευρωπαϊκά και αμερικανικά συμφέροντα ασφάλειας σε κίνδυνο. Η μόνιμη χρήση αεροπορικών και ναυτικών βάσεων στη Λιβύη τόσο από τη Ρωσία όσο και από την Τουρκία θα αποτελούσε μείζον κίνδυνο για την ασφάλεια της Δυτικής Ευρώπης και θα είχε επιπτώσεις και στο NATO και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η αεροπορική βάση al-Watiya, το λιμάνι της Misrata και της Sirte βρίσκονται σχεδόν λίγο στη μέση μεταξύ της Συρίας και του Γιβραλτάρ και μόλις 600-700 χιλιόμετρα νότια της αεροπορικής βάσης Sigonella της Σικελίας, η οποία φιλοξενεί διάφορες δραστηριότητες των ΗΠΑ που σχετίζονται με τη Νοτιοανατολική Ευρώπη και τη Μεσόγειο (Pierini, 2020). Τέλος, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται και το ζήτημα της ενεργειακής ασφάλειας (Seeberg, 2014).

Παρά τα σημαντικά ζητήματα που εγείρονται για την ΕΕ από την κρίση στη Λιβύη, η ΕΕ δεν έχει επιδείξει μία αποτελεσματική εξωτερική πολιτική, όπως υποστηρίζει ο Fabbrini (2014, σελ. 177). Για παράδειγμα, η πρώτη δεκαετία της Συνθήκης της Λισαβόνας οδήγησε σε μέτρια επιτεύγματα εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, όπως στην Ουκρανία (Κριμαία και Ντονμπάς), στο Ιράν ή στη Συρία. Η χάραξη πολιτικής για τις εξωτερικές υποθέσεις μεταφέρθηκε στο επίπεδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ενώ μερικά κράτη – ιδίως τα μεγαλύτερα – συχνά δρούσαν μόνο τους (Pierini, 2020). Η κρίση της Λιβύης του 2011 αντιπροσώπευε την πρώτη δοκιμή εξωτερικής ασφάλειας για τη Συνθήκη της Λισαβόνας, την πιο σοβαρή διεθνή κρίση που αντιμετώπισε η ΕΕ μετά την έγκριση της Συνθήκης. Ωστόσο, η δοκιμή αυτή δεν ήταν ικανοποιητική, κάτι το οποίο οφείλεται, όπως υποστηρίζει ο Fabbrini (2014, σελ. 177) στη διακυβέρνηση της Συνθήκης της Λισαβόνας. Ο τρόπος διακυβέρνησης δεν μπορούσε να επιλύσει βασικά διλήμματα συλλογικής δράσης στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και των πολιτικών ασφάλειας. Η κρίση της Λιβύης έφερε στο φως ένα προφανές παράδοξο. Αφενός, λόγω των μη επιλυθέντων διλημάτων συλλογικής δράσης, υπήρξε η επανεμφάνιση ενός γαλλο-βρετανού διευθυντή στις εξωτερικές και αμυντικές πολιτικές ως αναπόφευκτη λύση για την προώθηση της αλλαγής του καθεστώτος στη Λιβύη. Από την άλλη, η γαλλο-βρετανική συνεργασία ήταν επιτυχής μόνο χάρη στην υποστήριξη των ΗΠΑ και στη συνέχεια του ΝΑΤΟ. Η ΕΕ ως συλλογικός παράγοντας υπήρξε διαιρεμένη και αδύναμη να επιδείξει μια αποτελεσματική, συνεκτική και υπεύθυνη παρέμβαση στην κρίση της Λιβύης του 2011. Σε παρόμοιο πλαίσιο, ο Koenig (2014, σελ. 250) αναφέρει πως παρά τις προσδοκίες και τις αφηγήσεις της ΕΕ ότι μπορεί να έχει έναν συνεκτικό ρόλο ισχύος, η κρίση της Λιβύης κατέδειξε ότι η Ένωση εξακολουθεί να ενεργεί σύμφωνα με τον παραδοσιακό της ρόλο ως πολιτική δύναμη. Η αδυναμία υπέρβασης της πολιτικής εξουσίας οφείλεται στην εσωτερική της αποσαφήνιση σχετικά με έναν πιθανό ρόλο σκληρής δύναμης και την αντίστοιχη έλλειψη υλικών ικανοτήτων. Ο Balossi-Restelli (2014, σελ. 102) προσθέτει πως η αδυναμία της ΕΕ για μία συνεκτική πολιτική οφείλεται μάλλον στον «εθνικισμό» των κρατών-μελών της, δηλαδή στο γεγονός ότι κάθε ένα επιθυμεί έναν ηγετικό ρόλο.

Η μη συνεκτική εξωτερική πολιτική της ΕΕ στη λιβυκή κρίση μπορεί να ιδωθεί και υπό το πρίσμα της τελευταίας πρωτοβουλία της ΕΕ, που ξεκίνησε στις

31 Μαρτίου 2020 και που ονομάζεται Επιχείρηση Ειρήνη. Φαινομενικά, σκοπός της είναι να επιβάλει το εμπάργκο όπλων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ - που στην πράξη αγνοείται παγκοσμίως - στους μαχητές της Λιβύης και στους προμηθευτές τους. Ωστόσο, η πρωτοβουλία δεν έχει σχεδιαστεί καταλλήλως και αποτυγχάνει να περιορίσει τις ενδοκοινοτικές διαφωνίες σχετικά με τις προτεραιότητες της ΕΕ στη Μεσόγειο και τη Βόρεια Αφρική. Η επιχείρηση Ειρήνη είναι μια αποστολή με βάση τη θάλασσα που κινδυνεύει να βλάψει τη μια πλευρά της σύγκρουσης στη Λιβύη: την κυβέρνηση της Τρίπολης, η οποία παραλαμβάνει τα όπλα της δια θαλάσσης, κυρίως από την Τουρκία. Αντίθετα, οι δυνάμεις του στρατηγού Haftar τροφοδοτούνται αεροπορικώς και προσγειώνονται στα σύνορα Λιβύης-Αιγύπτου. Με αυτόν τον τρόπο, η επιχείρηση της ΕΕ μπορεί να καταλήξει να βοηθά τον στρατηγό, ο οποίος υποστηρίζεται από τη Ρωσία, την Αίγυπτο και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, και όχι την κυβέρνηση που υποστηρίζεται από τον ΟΗΕ που υποστηρίζει επισήμως η ΕΕ. Ωστόσο, δεν είναι μυστικό ότι η Γαλλία, η κορυφαία στρατιωτική δύναμη της ΕΕ, διάκειται περισσότερο θετικά στον Haftar, καθώς τον θεωρεί ως πιθανό σύμμαχο στην εκστρατεία του για την εξάλειψη του ισλαμικού εξτρεμισμού στο Sahel. Η Κύπρος και η Ελλάδα κλίνουν επίσης προς τον στρατηγό Haftar λόγω της αμφιλεγόμενης συμφωνίας θαλάσσιων συνόρων μεταξύ της Τουρκίας και της κυβέρνησης με έδρα την Τρίπολη, η οποία μπορεί να αυξήσει την τουρκική επιρροή στην ανατολική Μεσόγειο (FinancialTimes, 2020).

Η επιχείρηση Ειρήνη ενέχει επίσης τον κίνδυνο να φέρει στην επιφάνεια διαφωνίες μεταξύ κρατών της ΕΕ σχετικά με τους πρόσφυγες και μετανάστες που διέρχονται από τη Βόρεια Αφρική. Τέτοιες αφίξεις έχουν μειωθεί σταδιακά από το καλοκαίρι του 2017. Ωστόσο, ορισμένες κυβερνήσεις, υπό την ηγεσία της Αυστρίας και της Ουγγαρίας, διαμαρτύρονται ότι οι παράτυποι μετανάστες εισέρχονται στις ευρωπαϊκές ακτές. Αυτή η κριτική ασκήθηκε εναντίον παλαιότερων ναυτικών αποστολών της ΕΕ, αλλά χρησίμευε συχνά για να συγκαλύψει την απροθυμία ορισμένων κυβερνήσεων να δεχτούν περισσότερη κατανομή βαρών μεταναστών και προσφύγων. Ωστόσο, οι ηγέτες της ΕΕ επανεξετάζουν την Επιχείρηση Ειρήνη κάθε τέσσερις μήνες για να βεβαιωθούν ότι δεν απομακρύνεται από τον σκοπό της. Οι εντάσεις για τη μετανάστευση και οι αντιφάσεις που εντάσσονται στην πολιτική εμπάργκο όπλων της Λιβύης, δείχνουν πόσο μακριά είναι η ΕΕ από την εκπλήρωση των ελπίδων της Ursula von der Leyen, προέδρου της Ευρωπαϊκής

Επιτροπής, να καταστεί η ΕΕ «γεωπολιτικός» δρών. Τα κύρια προβλήματα είναι οι επίμονες διαφορές στις προοπτικές μεταξύ των 27 εθνικών κυβερνήσεων, η έλλειψη σκληρής ισχύος της ΕΕ και μια έλλειψη ορατής στρατηγικής κουλτούρας (FinancialTimes, 2020).

Παρά τη ζημία που υπέστη η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ως αποτέλεσμα των αυξανόμενων τουρκικών και ρωσικών ρόλων κατά την τελευταία περίοδο, η θέση της τον Ιούνιο του 2020 συνέχιζε να χαρακτηρίζεται από σημαντικό έλλειμμα όσον αφορά στην απόφαση να αναλάβει έναν πιο ενεργό ρόλο στο τρέχον στάδιο της σύγκρουσης, όχι μόνο στο ενόψει της ανησυχίας της ΕΕ για την κρίση του κορωνοϊού, αλλά και λόγω της συνεχιζόμενης ιταλικής-γαλλικής διαίρεσης που περιορίζει την αποτελεσματικότητα της. Ωστόσο, το κοινό συμφέρον της ΕΕ εξακολουθεί να έγκειται στην προσπάθεια να αξιοποιήσει τον τρέχοντα δυναμισμό για να κερδίσει χρόνο, να εμπλακεί σε μία διευθέτηση και να καθυστερήσει το επόμενο κύμα κλιμάκωσης μέχρι το τέλος της πιο επείγουσας κρίσης που προκύπτει από τον κορωνοϊό. Παράλληλα, εκκρεμεί και το ζήτημα της ανάδειξης της θέσης της επικείμενης αμερικανικής κυβέρνησης Μπάιντεν σχετικά με τη σύγκρουση στη Λιβύη. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, παρά τις διαφορές τους, οι θέσεις της ΕΕ υποστήριξαν τη Διακήρυξη του Καΐρου. Η Γερμανίδα καγκελάριος Angela Merkel εξέφρασε τον ενθουσιασμό της για την επανέναρξη του διαλόγου σύμφωνα με αυτό που έχει αποφασιστεί στη Διάσκεψη του Βερολίνου. Από την πλευρά της, η Γαλλία ανακοίνωσε τη ρητή υποστήριξή της στη Διακήρυξη. Για τη Γαλλία δεν ήταν δύσκολο να λάβει την απόφαση να υιοθετήσει θέσεις αντίθετες με τις τουρκικές και ρωσικές παρεμβάσεις. Στα τέλη Μαΐου 2020, ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Yves Le Drian εξέφρασε τους φόβους της χώρας του για «Συριοποίηση» της Λιβύης. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε επικοινωνία σε προεδρικό επίπεδο μεταξύ των προέδρων των ΗΠΑ και της Γαλλίας για τη Λιβύη. Αντιθέτως, η Ρώμη απλώς δημοσίευσε μια παραδοσιακή δήλωση σχετικά με την υποστήριξη των πολιτικών λύσεων χωρίς να υιοθετήσει θέσεις αντίθετες με την τουρκική επέμβαση στη Λιβύη. Η πιο σημαντική ιταλική θέση σε σχέση με τον τουρκικό ρόλο και συμφέροντα ήταν μέσω της σύμβασης για τον καθορισμό των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών μεταξύ των δύο χωρών. Λίγες ώρες μετά από αυτήν την εξέλιξη, οι πολιτοφυλακές από την πόλη Zuwara οδηγήθηκαν (πιθανώς με βάση τις τουρκικές οδηγίες) προς το Mellitah Oil Complex σε μια προσπάθεια

να σταματήσουν την άντληση φυσικού αερίου που προορίζονταν για την Ιταλία (Emirates Policy Center, 2020).

4.2 Περιφερειακοί Εμπλεκόμενοι Παράγοντες

4.2.1 Αίγυπτος, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Σαουδική Αραβία

Σε γενικές γραμμές, τα ΗΑΕ έχουν υποστηρίξει τον Εθνικό Στρατό της Λιβύης του Haftar, μεταξύ άλλων μέσω της παροχής στρατιωτικού εξοπλισμού. Η Αίγυπτος και τα ΗΑΕ έχουν υποστηρίξει τοπικούς παράγοντες που ανταγωνίζονται ομάδες που υποστηρίζονται από το Κατάρ και την Τουρκία. Τα ΗΑΕ ασκούν τεράστια επιρροή στη Λιβύη στον τομέα της ασφάλειας, της οικονομίας και της πολιτικής, καθώς είναι μια σημαντική αγορά για τους Λιβύους εμπόρους (OPEN Publications, 2019, σελ. 19). Τα ΗΑΕ μαζί με την Αίγυπτο, τη Σαουδική Αραβία, τη Γαλλία και τη Ρωσία, τάσσονται υπέρ μιας κοσμικής κυβέρνησης, με τη θρησκεία να διαδραματίζει περιορισμένο ρόλο. Τα ΗΑΕ θεωρούν τους ισλαμιστές ως απειλή για το επιχειρηματικό μοντέλο ανάπτυξης της Λιβύης και πιστεύουν ότι η κοσμοθεωρία τους μπορεί να παρακωλύσει τα πολιτικά συστήματα των χωρών του Κόλπου. Η ανάπτυξη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στη Λιβύη θεωρήθηκε ακόμα ως ένας δυνητικά αποσταθεροποιητικός παράγοντας για την Αίγυπτο (Das, 2019, σελ. 11).

Αίγυπτος

Μετά τις εξεγέρσεις στη Μέση Ανατολή, ο προσανατολισμός της εξωτερικής πολιτικής της Αιγύπτου άλλαξε και πλέον ευθυγραμμίζεται με τις πολιτικές αποφάσεις που λαμβάνονται από τις χώρες που αντιτίθενται στην Αραβική Άνοιξη. Αυτός ο άξονας καθοδηγείται από τα ΗΑΕ και τη Σαουδική Αραβία. Έτσι η Αίγυπτος αντί να εστιάζει στον καθορισμό της δικής της ατζέντας εξωτερικής πολιτικής προκειμένου να επιδιώξει την ικανοποίηση των δικών της συμφερόντων, επιλέγει να μην αποδεσμεύεται από την εξωτερική πολιτική της Σαουδικής Αραβίας και των ΗΑΕ. Επιπλέον θα μπορούσε, σε συντονισμό με τους Ευρωπαίους, να βρει κοινό έδαφος για μια διευθέτηση στη Λιβύη, σε μια εποχή που η σχέση του Τούρκου προέδρου με τους Ευρωπαίους επιδεινώνεται και η Τουρκία ενδέχεται να χρησιμοποιήσει το ζήτημα της παράνομης μετανάστευσης

από τη Λιβύη προς την Ευρώπη για να απειλήσει περαιτέρω τους Ευρωπαίους. Η Αίγυπτος θα μπορούσε να ήταν διαμεσολαβητής μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών για να αποκλιμακώσει την κατάσταση και να προχωρήσει σε μια πολιτική λύση. Στην πορεία και πιο συγκεκριμένα το 2020, αυτή ήταν η πολιτική που ακολούθησε, όπως καταδεικνύεται από την ανάλυση που ακολουθεί.

Πιο συγκεκριμένα, αρχικά ο ρόλος της Αιγύπτου μετατοπίστηκε από ηγετικός σε πιο δευτερεύων. Από την πρώτη στιγμή - καθώς η Αίγυπτος εντάχθηκε στον άξονα της αντεπανάστασης, υποστηρίζοντας τις δυνάμεις του Στρατηγού Haftar ενάντια στη διεθνώς αναγνωρισμένη κυβέρνηση - το Κάιρο θυσίασε κάθε πρωταγωνιστικό ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει στην εξεύρεση λύσης. Η πρώτη εκδήλωση αυτού του εκ νέου προσανατολισμού ήταν η παραχώρηση των νησιών Tiran και Sanafir στη Σαουδική Αραβία το 2016. Τα εν λόγω νησιά είναι στρατηγικής σημασίας για τη χερσόνησο του Σινά και για την εθνική ασφάλεια της Αιγύπτου (Al-Khatib, 2020).

Η Αίγυπτος, ωστόσο, φαίνεται να μην εστιάζει στη δική της εθνική ασφάλεια, με τη Λιβύη ως επέκταση της δυτικής πλευράς της. Αντίθετα, ακολουθεί μια εξωτερική πολιτική που εντάσσεται υπό τη σκέπη της πολιτικής των ΗΑΕ, χωρίς να λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ασφάλεια και το καθεστώς της χώρας. Η Αίγυπτος δεν έχει ακόμη ένα συνεκτικό όραμα ή μια σαφώς καθορισμένη θέση έναντι της Λιβύης. Εν τω μεταξύ, ορισμένα μέσα μαζικής ενημέρωσης του καθεστώτος του Al-Sisi συνεχίζουν την προπαγάνδα, χωρίς την κατάλληλη κατανόηση της έννοιας και της σημασίας της εθνικής ασφάλειας ή του γεωστρατηγικού ενδιαφέροντος της Αιγύπτου. Επιπλέον, προωθεί την έννοια των «θεσμών» στη Λιβύη, σε μία χώρα όπου η ιδέα αυτή είναι μάλλον άγνωστη - τουλάχιστον σε επίπεδο πρακτικής εφαρμογής. Δεδομένων των εσωτερικών και εξωτερικών κρίσεων που αντιμετωπίζει η Αίγυπτος, δεν υπάρχει τρόπος να αντέξει το κόστος ενός αποτυχημένου κράτους στα δυτικά της σύνορα. Θα ήταν καταστροφικό για την χώρα να καταστεί η Λιβύη μια βάση για εξτρεμιστικές ομάδες και πολιτικούς αντιπάλους (Al-Khatib, 2020).

Η πολιτική αυτή, ωστόσο, άλλαξε και πάλι το καλοκαίρι του 2020. Η πρωτοβουλία για την επίλυση της κρίσης στη Λιβύη, η οποία ανακοινώθηκε από τον Πρόεδρο της Αιγύπτου Abdul Fattah Al-Sisi στο Κάιρο στις 6 Ιουνίου 2020

παρουσία του Στρατηγού του Στρατού Haftar, διοικητή του Εθνικού Στρατού της Λιβύης, και του Aguila Saleh, επικεφαλής της Βουλής των Αντιπροσώπων της Λιβύης, έρχεται σε ένα πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από γεγονότα αυξημένης δυναμικής, όσον αφορά τις επιτόπιες εξελίξεις της σύγκρουσης αλλά και τη διεθνή αλληλεπίδραση με τις εξελίξεις, η οποία θεωρείται η υψηλότερη δυναμική μετά τη Διάσκεψη του Βερολίνου που πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2020. Η Διακήρυξη του Καΐρου δεν αποτελεί μια νέα πρόταση σε σύγκριση με τις υφιστάμενες ή αυτές που υποστηρίζονται διεθνώς όσον αφορά την ειρηνική διευθέτηση της σύγκρουσης. Ωστόσο, η σημασία της Διακήρυξης έγκειται σε αυτό που αντικατοπτρίζει όσον αφορά την αιγυπτιακή αλληλεπίδραση με τις τρέχουσες νέες ισορροπίες στην ευρύτερη περιοχή. Η νέα αιγυπτιακή προσέγγιση συμπίπτει με μια διεθνή προσέγγιση που στοχεύει στην επανάληψη της πορείας των συνομιλιών. Η αποστολή του ΟΗΕ ανακοίνωσε την προετοιμασία για την επανάληψη των συνομιλιών κατάπαυσης του πυρός κατά τη στρατιωτική πορεία της Επιτροπής 5 + 5. Η Διακήρυξη του Καΐρου αποτελεί επίσης επανεισαγωγή της πρωτοβουλίας που υιοθετήθηκε από τον Aguila Saleh, η οποία υποστηρίχθηκε από τη Μόσχα τον Μάιο του 2020. Τέλος, η αμερικανική πρεσβεία στη Λιβύη ζήτησε ρητά να δοθεί χώρος για τις «πολιτικές φωνές» στην ανατολική Λιβύη. Ως εκ τούτου, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι Διακηρύξεις του Καΐρου επιδιώκουν εν μέρει να συνεχίσουν την πορεία του υφιστάμενου διεθνή δυναμισμού και να τον πλαισιώσουν μέσω μιας πρωτοβουλίας που είναι σχεδόν διαφορετική από του Βερολίνου, για την οποία έχει επιτευχθεί διεθνής συναίνεση και η οποία έχει αποκτήσει διεθνή νομιμότητα με την έγκρισή της από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Επιπλέον, η Διακήρυξη αντιπροσωπεύει την εκ νέου εισαγωγή της πρωτοβουλίας του Saleh που υποστηρίζεται κυρίως από τη Μόσχα (EmiratesPolicyCenter, 2020).

Ωστόσο, στις 20 Ιουλίου, Αιγύπτιοι νομοθέτες εξουσιοδότησαν την αποστολή στρατιωτικών στρατευμάτων στη Λιβύη μετά την παρέμβαση της Τουρκίας εκ μέρους της κυβέρνησης της Τρίπολης. Η απειλή της Αιγύπτου να στείλει το στρατό της στη γειτονική Λιβύη είναι μια προβλέψιμη και κατανοητή αλλά επικίνδυνη απάντηση στη στρατιωτική συμμετοχή της Τουρκίας. Η στρατιωτική ανάπτυξη της Άγκυρας ήταν μία απάντηση στο αίτημα για βοήθεια από την κυβέρνηση του Πρωθυπουργού Fayed al-Sarraj στην Τρίπολη στις αρχές του

2020. Ο ανοιχτός χαρακτήρας της παρέμβασής του, που εγκρίθηκε από την τουρκική κοινοβουλευτική ψηφοφορία, επέτρεψε στην Τουρκία να αποστείλει στρατεύματα πιο γρήγορα και με μεγαλύτερη ελευθερία από τους περιφερειακούς αντιπάλους της. Το Κάιρο προειδοποίησε ότι θα παρέμβει άμεσα σε περίπτωση που οι δυνάμεις που είναι πιστές στην κυβέρνηση της Τρίπολης επιχειρούσαν να ανακτήσουν βασικές τοποθεσίες στην κεντρική Λιβύη και τις κοντινές εγκαταστάσεις πετρελαίου που βρίσκονται τώρα υπό τον έλεγχο ενός αντιπάλου συνασπισμού που υποστηρίζεται από την Αίγυπτο, με επικεφαλής τον στρατάρχη Haftar (International Crisis Group, 2020).

Οι δυνάμεις του Haftar επέβαλαν αποκλεισμό στις εξαγωγές πετρελαίου τον Ιανουάριο για να διαμαρτυρηθούν για την φερόμενη κατάχρηση εσόδων από το πετρέλαιο από την Τρίπολη, συμπεριλαμβανομένης της φερόμενης χρηματοδότησης των τουρκικών στρατιωτικών προσπαθειών στη Λιβύη. Ο αποκλεισμός έχει σταματήσει σχεδόν εντελώς τις εξαγωγές πετρελαίου, μειώνοντας την ημερήσια παραγωγή από περίπου ένα εκατομμύριο βαρέλια σε μόλις 100.000 βαρέλια και προκαλώντας πτώση των εσόδων (που ήδη επηρεάζονται από τις χαμηλές διεθνείς τιμές του πετρελαίου). Για τους περιφερειακούς παράγοντες, ιδίως την Αίγυπτο, αυτό ήταν ένα σημαντικό πλήγμα.

Εκτός των ανωτέρω, η Αίγυπτος και οι αραβικοί σύμμαχοί της - η Σαουδική Αραβία (η οποία έχει παράσχει πολιτική και οικονομική υποστήριξη), η Ιορδανία (στρατιωτική υποστήριξη) και τα ΗΑΕ (οικονομική και στρατιωτική βοήθεια) - αντιτίθενται στην παρουσία των τουρκικών δυνάμεων και των συριακών μαχητών της Άγκυρας στη Λιβύη. Η Αίγυπτος θεωρεί ότι η διευρυμένη τουρκική στρατιωτική παρουσία στην κεντρική Λιβύη αποτελεί πιθανή απειλή για τη δική της εθνική ασφάλεια. Φοβάται ότι μια τουρκική επίθεση θα μπορούσε να μεταβάλει την ισορροπία δυνάμεων στην ανατολική Λιβύη, επιτρέποντας στις δυνάμεις υπέρ της Τρίπολης να χρησιμοποιήσουν αυτήν την περιοχή ως σταθμό για επιθέσεις εντός της Αιγύπτου. Οι Άραβες σύμμαχοι της Αιγύπτου συμμερίζονται αυτές τις απόψεις, ενώ η Γαλλία ασχολείται ιδιαίτερα με τις επιπτώσεις της σύγκρουσης στη νότια Λιβύη, η οποία συνορεύει με το Τσαντ, έναν σημαντικό σύμμαχο (International Crisis Group, 2020).

Σε μία νεότερη εξέλιξη, η Αίγυπτος στρέφεται προς τις χώρες του συμπλέγματος Μαγκρέμπ προκειμένου να εξευρεθεί μία λύση για την κατάσταση στη Λιβύη (Hanafi, 2020). Πιο συγκεκριμένα, η Αίγυπτος προσεγγίζει τις δυνάμεις που δραστηριοποιούνται στην κρίση της Λιβύης, ιδίως τις γειτονικές χώρες της Τυνησίας, της Αλγερίας και του Μαρόκου. Στις 26 Ιουλίου 2020, ο Aguila Saleh, (Επικεφαλής της Βουλής των Αντιπροσώπων της Λιβύης), συναντήθηκε με αξιωματούχους του Μαρόκου στο Μαρόκο, έπειτα από πρόσκληση της 30^{ης} Ιουνίου από μέρος του Προέδρου της Τυνησίας Kais Saied και της Αιγύπτου Al-Sisi, αλλά και της 2^{ης} Αυγούστου από μέρος του υπουργού Εξωτερικών της Αιγύπτου Sameh Shoukry και του Αλγερινού ομολόγου του Sabri Boukadoum. Οι συναντήσεις επικεντρώθηκαν στον τρόπο επίτευξης πολιτικής λύσης στην κρίση της Λιβύης και στην αποφυγή στρατιωτικών ενεργειών. Η Αίγυπτος υποστηρίζει τον Saleh και τον ανατολικό στρατιωτικό ισχυρό Haftar, διοικητή του Εθνικού Στρατού της Λιβύης, εναντίον της κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας της Λιβύης, με επικεφαλής τον Fayez al-Sarraj. Αντίθετα, οι χώρες του Μαγκρέμπ έχουν λάβει ουδέτερη στάση. Ο Mohamedal-Orabi, πρώην υπουργός Εξωτερικών της Αιγύπτου και πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων στο αιγυπτιακό κοινοβούλιο, δήλωσε ότι η Αίγυπτος έρχεται σε επαφή με χώρες του Μαγκρέμπ με σκοπό την επίτευξη συναίνεσης για την κρίση της Λιβύης, αλλά τέτοιες προσπάθειες χρειάζονται χρόνο. Ο al-Orabi επέκρινε την Τυνησία και την Αλγερία για το ότι είναι πολύ απασχολημένοι με τις εσωτερικές τους καταστάσεις για να δώσουν προσοχή στην πολυετή κρίση της Λιβύης ή να συντονιστούν με την Αίγυπτο για την εξεύρεση λύσεων. Τόνισε ότι η σταθερότητα στη Λιβύη είναι ζωτικής σημασίας για την εθνική ασφάλεια όλων αυτών των χωρών, και όχι μόνο της Αιγύπτου, και ότι απαιτείται ισχυρός συντονισμός μεταξύ τους για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Αναμένει ότι τα γεγονότα στο Λίβανο θα επηρεάσουν την κρίση της Λιβύης και θα αποσπάσουν την προσοχή από αυτήν, σε συνδυασμό με την πανδημία Covid-19. Μάλιστα, πρόσθεσε ότι ορισμένες χώρες εκμεταλλεύτηκαν την υφιστάμενη κατάσταση για να παρέμβουν στη Λιβύη, απειλώντας την αραβική εθνική ασφάλεια. Ο al-Orabi αναφερόταν στην τουρκική παρέμβαση προς υποστήριξη της Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας, που περιπλέκει περαιτέρω την κρίση (Hanafi, 2020).

Εν τω μεταξύ, ο Salah Abdallah, αναπληρωτής γενικός γραμματέας του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης, πιστεύει ότι η επικοινωνία μεταξύ της Αιγύπτου, των γειτόνων της Λιβύης και των χωρών του Μαγκρέμπ είναι απαραίτητη για την επίλυση της κρίσης της Λιβύης και τη διατήρηση της αραβικής εθνικής ασφάλειας. Έτσι, πρόσθεσε, πως το άνοιγμα καναλιών επικοινωνίας με την Τυνησία, την Αλγερία, το Μαρόκο, τη Μαυριτανία, το Τσαντ και το Σουδάν είναι ζωτικής σημασίας για τη διαμόρφωση ενός κοινού οράματος για μια λύση στη Λιβύη. Ο Salah Abdallah ανέφερε ότι ενώ οι αιγυπτιακές προσπάθειες μπορεί να μην οδηγήσουν σε απόλυτη συναίνεση για τη Λιβύη, μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στη σύγκλιση των οραμάτων. Τα ισλαμικά ρεύματα ελέγχουν σε μεγάλο βαθμό τις χώρες του Μαγκρέμπ, οι οποίες λαμβάνουν ουδέτερες και ισορροπημένες θέσεις στη Λιβύη. Πρόσθεσε ότι οι χώρες του Μαγκρέμπ υποστηρίζουν περισσότερο την κυβέρνηση του Fayez al-Sarraj, ενώ το Κάιρο υποστηρίζει τον Haftar. Τόνισε ακόμα ότι η προσέγγιση μεταξύ της Αιγύπτου και των γειτόνων της Λιβύης είναι απαραίτητη για τη σταθερότητα της Λιβύης και για τη διακοπή των συγκρούσεων. Ο Abdallah θεωρεί ότι είναι δυνατόν για τη Λιβύη να πραγματοποιήσει μια ειρηνευτική διάσκεψη όπου τα κόμματα θα μπορούσαν να συμφωνήσουν να σχηματίσουν μια κυβέρνηση που θα εκφράζει σωστά τις φωνές των Λιβύων, διότι είναι αδύνατο να συνεχίσει να υφίσταται η κυβέρνηση του Fayez al-Sarraj και σε αυτό το πλαίσιο η προσέγγιση μεταξύ της Αιγύπτου και των χωρών του Μαγκρέμπ θα είναι ένα σημαντικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση (Hanafi, 2020).

Στις αρχές Ιουνίου 2020, ο Al-Sisi πρότεινε μια πολιτική λύση στην κρίση της Λιβύης και ζήτησε την κατάπαυση του πυρός, προτρέποντας όλα τα μέρη να συμμορφωθούν με προηγούμενες διεθνείς συμφωνίες και τονίζοντας την ανάγκη συμμόρφωσης με τα αποτελέσματα της συνόδου κορυφής του Βερολίνου. Ο Al-Sisi κάλεσε επίσης για δίκαιη εκπροσώπηση και των τριών επαρχιών της Λιβύης σε προεδρικό συμβούλιο και για τον αφοπλισμό όλων των πολιτοφυλακών. Στις 7 Ιουνίου 2020, οι χώρες του Μαγκρέμπ απέρριψαν την πρωτοβουλία του Καΐρου ως «προκατειλημμένη» εις βάρος της Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας. Δήλωσαν ότι κάθε κόμμα της Λιβύης πρέπει να έχει ίση μεταχείριση και να δεσμευτεί ως προς την εφαρμογή της συμφωνίας Skhirat. Η συγκεκριμένη στάση της Αιγύπτου (υποστηρίζει άμεσα τον Haftar εναντίον της Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας)

περιπλέκει τη διαδικασία επίτευξης συναίνεσης με τις χώρες του Μαγκρέμπ (Hanafi, 2020).

Η προσέγγιση και η συναίνεση για μια λύση στη Λιβύη απαιτεί ουδετερότητα από την Αίγυπτο, έτσι ώστε οι προσπάθειές του να αποκτήσουν την αξιοπιστία και τη δύναμη που πρέπει να είναι αποτελεσματικές, ειδικά μεταξύ των κομμάτων της Λιβύης. Ωστόσο, η επιτυχία οποιασδήποτε πρωτοβουλίας ή διαμεσολάβησης απαιτεί καταρχήν την έγκριση της κυβέρνησης της Λιβύης, τη διεθνή υποστήριξη, την υποστήριξη του ΟΗΕ και ένα ουδέτερο περιβάλλον. Επομένως, ο συντονισμός μεταξύ της Αιγύπτου και των χωρών του Μαγκρέμπ υπό αυτές τις συνθήκες μπορεί να είναι μια συσσωρευμένη διπλωματική προσπάθεια για την αναζήτηση λύσης σε επίπεδο διαλόγου εντός της Λιβύης. Συνολικά, η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ της Αιγύπτου και της Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας, η απόρριψη από ορισμένες χώρες του Μαγκρέμπ της πρωτοβουλίας του Καΐρου καθώς επιδιώκουν ουδετερότητα στη Λιβύη, καθώς και οι ξένες παρεμβολές και η έντονη πόλωση στην περιοχή συνιστούν πεδία που επηρεάζουν αρνητικά την εξεύρεση μίας λύσης στην περιοχή με πρωτοβουλία της Αιγύπτου.

Συνολικά, παρατηρείται μία μεταστροφή στη θέση της Αιγύπτου έναντι της Λιβύης, με πολιτικές που μπορούν να χαρακτηριστούν ως αντιφατικές. Όπως υποστηρίζει ο Mühlberger (2016, σελ. 99), η απάντηση της Αιγύπτου στη Λιβυκή κρίση επικεντρώνεται σε δύο θεμελιώδεις πτυχές: α) απεικονίζεται ως συνέπεια μιας ημιτελούς στρατιωτικής επέμβασης και β) θεωρείται ως μέρος ενός περιφερειακού πολέμου κατά της ισλαμικής τρομοκρατίας. Όλα τα πρακτικά μέτρα που λαμβάνουν οι αρχές του Καΐρου βασίζονται σε αυτό το πλαίσιο. Σύμφωνα με τους Arafat και Boduszynski (2017), η πολιτική της Αιγύπτου έναντι της Λιβύης καθοδηγείται από ανησυχίες για την ασφάλεια, οικονομικά συμφέροντα, επιθυμία για σταθερότητα στον δυτικό της γείτονα, και από τους πολιτικούς και ιδεολογικούς στόχους του Αιγύπτιου προέδρου Al-Sisi και των υποστηρικτών του, που επιδιώκουν να παρακάμψουν τη Μουσουλμανική Αδελφότητα στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Οι αντιφάσεις στη θέση του Καΐρου - υποστηρίζοντας τον πολιτικό διάλογο υπό την ηγεσία των Ηνωμένων Εθνών, προσφέροντας παράλληλα κάλυψη στον Haftar, μαζί με την κυβέρνηση της Ανατολικής Λιβύης - μπορούν να εξηγηθούν υπό το φως αυτών των πολλαπλών ανησυχιών και συμφερόντων.

Πιο αναλυτικά, η πρώτη ανησυχία, η ασφάλεια, πηγάζει από τα σύνορα της Αιγύπτου με τη Λιβύη. Πλέον αποτελεί μια σημαντική οδό διέλευσης για την κυκλοφορία εξτρεμιστών και το λαθρεμπόριο όπλων, ναρκωτικών και ανθρώπων. Ακόμη και πριν από τη Λιβυκή Επανάσταση του 2011, οι αιγυπτιακές αρχές εξέφρασαν ανησυχίες σχετικά με την αστάθεια στην Ανατολική Λιβύη και την έλλειψη ελέγχων κατά μήκος των συνόρων. Μετά το 2011, όπλα που διακινούνται από τη Λιβύη έπληξαν τις μαύρες αγορές της Αιγύπτου, φτάνοντας σε ισλαμιστές μαχητές στην περιοχή του Σινά. Έτσι, η Αίγυπτος φοβάται έντονα την περαιτέρω διαρροή τζιχαντιστικών πολιτοφυλακών, εγκληματικών ομάδων και δραστηριοτήτων και προσφύγων στην επικράτειά της. Για την καταπολέμηση της απειλής για την ασφάλεια, η Αίγυπτος βρήκε έναν πρόθυμο σύμμαχο στο πρόσωπο του Haftar. Το Κάιρο συνεργάστηκε στενά με τον Haftar και του έδωσε όπλα, πληροφορίες και υλικοτεχνική υποστήριξη, αν και οι Αιγύπτιοι δεν ελέγχουν απαραίτητα όλες τις ενέργειές του. Εκτός από την υποστήριξή τους προς τον Haftar, οι Αιγύπτιοι έχουν επίσης πιέσει για μια πολιτική λύση, οπότε υπάρχουν κάποιες ενδείξεις διαφοράς απόψεων. Σε γενικές γραμμές, η συμμαχία με τον Haftar, καθώς και η μονομερής αιγυπτιακή στρατιωτική δράση στη Λιβύη εναντίον του Ισλαμικού Κράτους και άλλων στόχων, αντικατοπτρίζει την επικεντρωμένη στην ασφάλεια προσέγγιση του Καΐρου. Αλλά ο Haftar ενσαρκώνει τη σύγκλιση των ιδεολογικών και πολιτικών στόχων της Αιγύπτου: βρίσκεται έναντι των τζιχαντιστών (παρά το γεγονός ότι περιλαμβάνει κάποιες πολιτοφυλακές Salafi στις τάξεις του), αλλά επίσης ευθυγραμμίζεται με τον Al-Sisi ως προς τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Έτσι, η σχέση μεταξύ του Καΐρου και του Τομπρούκ δεν καθορίζεται απλώς από επιταγές ασφαλείας, αλλά αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου πολιτικού και ιδεολογικού σχεδίου, το οποίο είναι η εξάλειψη του πολιτικού Ισλάμ. Στο ίδιο πνεύμα, οι αιγυπτιακές στρατηγικές στη Λιβύη αντικατοπτρίζουν την ιδεολογική ανησυχία του αιγυπτιακού καθεστώτος με την κεντρική θέση του στρατού ως τόπο σταθερότητας και εθνικής ταυτότητας (Arafa & Boduszynski, 2017).

Οι οικονομικοί παράγοντες διαδραματίζουν επίσης κεντρικό ρόλο στην πολιτική που ακολουθεί η Αίγυπτος έναντι της Λιβύης. Με την αυξανόμενη αστάθεια στο δυτικό της γείτονα, η Αίγυπτος θεωρεί ότι τα εμπορικά της συμφέροντα στη Λιβύη απειλούνται. Η Αίγυπτος έχει μεγάλο και αυξανόμενο

πληθυσμό αλλά περιορισμένους πόρους. Η εξάρτηση της Αιγύπτου από το Λιβυκό πετρέλαιο αυξήθηκε εκθετικά μετά τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου και τις κυρώσεις κατά του καθεστώτος του Saddam Hussein. Αργότερα, καταργήθηκαν οι διεθνείς κυρώσεις κατά της Λιβύης, επιτρέποντας περαιτέρω εισαγωγές πετρελαίου στην Αίγυπτο. Πολλές αιγυπτιακές ελίτ θεωρούν τον Haftar ως την καλύτερη ελπίδα για τη διατήρηση της πρόσβασης στο πετρέλαιο της Λιβύης. Ένα δευτερεύον οικονομικό ενδιαφέρον αφορά τους εργαζόμενους που έχουν παραμείνει στη Λιβύη παρά τις προειδοποιήσεις της αιγυπτιακής κυβέρνησης, και οι οποίοι παρέχουν μια πολύτιμη πηγή εμβασμάτων. Η ιστορία των Αιγύπτιων εργατών στη Λιβύη χρονολογείται από την οργανωμένη μετανάστευση Αιγύπτιων καθηγητών, γραφειοκρατών και άλλων επαγγελματιών για να βοηθήσουν στην οικοδόμηση του Λιβυκού κράτους λίγο μετά την άνοδο στην εξουσία του Qadhafi. Τις τελευταίες δεκαετίες, μεγάλος αριθμός ανειδίκευτων Αιγυπτίων εργατών έχουν μεταβεί στη Λιβύη και η ευημερία τους έχει επηρεαστεί από τις γεωπολιτικές εξελίξεις μεταξύ Τρίπολης και Καΐρου (Arafa & Boduszyński, 2017).

Πιο αναλυτικά, η δραματική και βίαιη άνοδος στην εξουσία του Αιγύπτου προέδρου Al-Sisi ήταν ένα από τα κύρια κίνητρα για τον εμφύλιο πόλεμο του 2014 στη Λιβύη. Οι Ισλαμιστές και οι επαναστάτες είδαν τον Al-Sisi στον χαρακτήρα, τις δηλώσεις και τις ενέργειες του Haftar και κινητοποιήθηκαν εναντίον του. Αν και τα συμφέροντα της Αιγύπτου στη Λιβύη βασίζονται κυρίως σε ζητήματα οικονομίας και ασφάλειας, η παρουσία του Haftar έδωσε ένα ιδεολογικό κίνητρο στο Κάιρο μέσω του οποίου θα διοχετεύονται αυτά τα συμφέροντα. Από το 2011 η αιγυπτιακή οικονομία επιδεινώθηκε από την αντίστοιχη παρακμή της Λιβύης. Πριν από τις επαναστάσεις του 2011, υπήρχαν περίπου 2 εκατομμύρια Αιγύπτιοι εργάτες στη Λιβύη κάτι το οποίο αντιπροσωπεύει 33 εκατομμύρια δολάρια σε εμβάσματα ετησίως. Επιπλέον, μετά τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου, όταν επιβλήθηκαν κυρώσεις στο ιρακινό πετρέλαιο, η Αίγυπτος ανέπτυξε εξάρτηση από το πετρέλαιο της Λιβύης. Το ποσό των 2 δισεκατομμυρίων δολαρίων που χορηγήθηκε στο Κάιρο από την κυβέρνηση Ali Zeidan της Λιβύης τον Απρίλιο του 2013, καθώς και οι επενδύσεις που έχει ήδη η Λιβύη σε διαφορετικούς τομείς της αιγυπτιακής οικονομίας, οι οποίες υπολογίζονται σε δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια, δείχνει περαιτέρω τη σημασία μιας σταθερής Λιβύης για την ασφάλεια της Αιγύπτου (Megeisi, 2017, σελ. 24).

Η τρίτη ανησυχία του αιγυπτιακού κράτους έναντι της Λιβύης είναι η σταθερότητα και το Κάιρο έχει εμπλακεί ενεργά στη διεθνή διπλωματία γύρω από τη σφυρηλάτηση ενός πολιτικού συμβιβασμού μεταξύ των ποικίλων φατριών της Λιβύης. Ο ρόλος της Αιγύπτου κατέστη απαραίτητος στην ειρηνευτική διαδικασία υπό την ηγεσία των Ηνωμένων Εθνών στο Μαρόκο το 2014 και το 2015. Η Αίγυπτος είναι επίσης κεντρικός στόχος των προσπαθειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της παράνομης μετανάστευσης στη Νότια Μεσόγειο. Παρά την ιδεολογική συνάφεια του καθεστώτος του Al-Sisi με τον Haftar, πιο πρόσφατα το Κάιρο κατέβαλε προσπάθειες για συμφιλίωση του Haftar και του Fayed al-Sarraj, του Προέδρου του Προεδρικού Συμβουλίου της Λιβύης και του Πρωθυπουργού της Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας της Λιβύης αντίστοιχα. Αυτό που μοιάζει με αντιφατική προσέγγιση ουσιαστικά είναι λογικό, λαμβάνοντας υπόψη τα οικονομικά συμφέροντα και τα συμφέροντα ασφαλείας, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω (Arafa & Boduszyński, 2017).

Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

Ωστόσο, η Αίγυπτος δεν ήταν μόνη. Φοβούμενοι το ίδιο δυσμενές αποτέλεσμα, τα ΗΑΕ ανέλαβαν επίσης ενεργό ρόλο στη σύγκρουση στη Λιβύη. Η Αίγυπτος και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα έχουν παράσχει υποστήριξη στην Επιχείρηση Dignity με εκπαίδευση, πυρομαχικά και ευφυΐα (Eriksson, 2016, σελ. 829). Τα ΗΑΕ έστειλαν έξι μαχητικά αεροσκάφη Mirage και έξι μαχητικά αεροσκάφη F-16 Fighting Falcon για να περιπολούν στον εναέριο χώρο της Λιβύης (Das, 2019, σελ. 7). Εκτός των παραπάνω, ο υπουργός Εσωτερικών της Λιβύης Fathi Bashagha κατηγορήσε τον Μάιο για την τρέχουσα κρίση στη χώρα του για την παρέμβαση των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων στις υποθέσεις της Λιβύης και την υποστήριξή τους στις «δυνάμεις απόσχισης». Δήλωσε πως η κρίση στη Λιβύη δεν θα είχε συμβεί αν σταματούσαν τα ΗΑΕ την «κακόβουλη παρέμβασή τους στις εσωτερικές υποθέσεις της Λιβύης», την αποστολή όπλων και την υποκίνηση στη βία μέσω των «παραπλανητικών μέσων ενημέρωσης». Αυτό οδήγησε τον υπουργό της Λιβύης Anwar Gargash να κατηγορήσει ορισμένες χώρες ότι επιδιώκουν «τακτικά κέρδη». Ο Bashagha κατηγορήσε το κράτος του Κόλπου ότι παραβίασε το εμπάργκο όπλων του ΟΗΕ στέλνοντας όπλα στο

ανατολικό μέτωπο του Haftar. Η κυβέρνηση της Λιβύης έχει κατηγορήσει επανειλημμένα τα ΗΑΕ και άλλες χώρες της ευρύτερης περιοχής ότι υποστηρίζουν τις στρατιωτικές εκστρατείες του Haftar εναντίον της διεθνώς αναγνωρισμένης κυβέρνησης στην Τρίπολη (Walid, 2020).

Τα ΗΑΕ διατήρησαν τη σταθερή τους θέση ότι ο στρατηγός Haftar πρέπει να συμπεριληφθεί στην εθνική ηγεσία της Λιβύης (Das, 2019, σελ. 13). Στις προσπάθειές του για συμφιλίωση, το Αμπού Ντάμπι φιλοξένησε μια συνάντηση μεταξύ Fayez al-Sarraj και Haftar στις 2 Μαΐου 2017, στην οποία και οι δύο πλευρές πραγματοποίησαν προκαταρκτικές συζητήσεις για την τροποποίηση του LPA. Ωστόσο, δεν σημειώθηκε συμφιλίωση και οι συγκρούσεις μεταξύ αντίπαλων πολιτοφυλακών και αντίπαλων κυβερνήσεων συνεχίστηκαν (Das, 2019, σελ. 13) Ακόμα, τα ΗΑΕ φιλοξένησαν από το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο της Λιβύης, τον επικεφαλής της Εκτελεστικής Επιτροπής Mahmoud Jibril, τον προσωρινό πρωθυπουργό Abdurrahimel-Keib και το μέλος του Aref Ali Nayed. Ο Nayed υποστηρίχθηκε από τα ΗΑΕ για να ηγηθεί της Taskforce της Τρίπολης και μιας ομάδας σταθεροποίησης της Λιβύης και διορίστηκε πρέσβης της Λιβύης στα ΗΑΕ μεταξύ Αυγούστου 2011 και Οκτωβρίου 2016 (Das, 2019, σελ. 8).

Ένα από τα κύρια κίνητρα της υποστήριξης των ΗΑΕ στον ηγέτη του Εθνικού Στρατού της Λιβύης Haftar, είναι η αντίθεση του στον Ισλαμισμό. Το Αμπού Ντάμπι θέλει να εγκαθιδρύσει μια αυταρχική δικτατορία στη Λιβύη που θα εξουδετερώνει κάθε μορφή πολιτικού Ισλάμ, σε αντίθεση με το Κατάρ και την Τουρκία, όπου οι δύο θα προτιμούσαν να κατέχουν οι Ισλαμιστές τουλάχιστον κάποια εξουσία στη χώρα της Βόρειας Αφρικής. Για το σκοπό αυτό, τα Εμιράτα είχαν ήδη χρηματοδοτήσει και πολιτικά υποστηρίζει το πραξικόπημα κατά του δημοκρατικά εκλεγμένου τότε Προέδρου της Αιγύπτου Mohamed Morsi το 2013. Στο πλαίσιο ενός παιχνιδιού μηδενικού αθροίσματος (zero sum game) που εμποδίστηκε από τον Al-Sisi της Αιγύπτου, καθώς και άλλες αντιπαλότητες εντός του Κόλπου, το Αμπού Ντάμπι, η Ντόχα και η Άγκυρα εμπόδισαν τη μετάβαση της χώρας στη δημοκρατία. Μόνο από τις 4 Απριλίου 2019, το Αμπού Ντάμπι έχει πραγματοποιήσει περισσότερες από 850 αεροπορικές επιδρομές εκ μέρους του Haftar. Επιπλέον, υπάρχουν δεδομένα ότι, από τον Ιανουάριο του 2020, περισσότερα από 100 αεροσκάφη που υποπτεύονται ότι μετέφεραν οπλισμό πέταξαν από τα ΗΑΕ στην ανατολική Λιβύη και την Αίγυπτο. Επιπρόσθετα,

υποστηρίζεται ότι το Αμπού Ντάμπι εκμεταλλεύεται Σουδανούς τους οποίους χρησιμοποιεί ως μισθοφόρους με το Εθνικό Στρατό της Λιβύης, στηρίζοντας την πολεμική προσπάθεια του Haftar. Αυτή η κατάσταση δεν διαιωνίζει μόνο τη σύγκρουση αλλά την επιδεινώνει, δημιουργώντας μια μεγάλη ανθρωπιστική κρίση σε μια ήδη ευάλωτη περιοχή. Ωστόσο, ούτε τα Ηνωμένα Έθνη, ούτε οι μεγάλοι προστάτες του Αμπού Ντάμπι (π.χ. οι Ηνωμένες Πολιτείες) έχουν προσπαθήσει να περιορίσουν αυτή τη δραστηριότητα, και ορισμένοι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής έχουν επιχειρήσει να υπερασπιστούν τη συμπεριφορά των ΗΑΕ, επειδή συμφωνούν με τους ευρύτερους γεωοικονομικούς στόχους του (Badi, 2020).

Σαουδική Αραβία

Η Σαουδική Αραβία υποστηρίζει τον Haftar μέσω σημαντικής οικονομικής χρηματοδότησης. Ο κύριος λόγος της υποστήριξης του Haftar από τη Σαουδική Αραβία είναι πως θεωρείται σύμμαχος κατά της εξάπλωσης του πολιτικού Ισλάμ και ιδίως της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, την οποία χαρακτηρίζει ως τρομοκρατική οργάνωση (Weise, 2020).

Τον Ιούνιο του 2020 το Βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας χαιρέτησε την προσπάθεια της Αιγύπτου που στόχευε στην επίλυση της κρίσης στη Λιβύη και υποστήριξε την έκκληση του Προέδρου της Αιγύπτου για κατάπαυση του πυρός σύμφωνα με τη Διακήρυξη του Καΐρου που αναφέρθηκε παραπάνω. Το Βασίλειο τάχθηκε επίσης υπέρ όλων των διεθνών προσπαθειών που απαιτούν άμεση διακοπή των συγκρούσεων στη Λιβύη και επιστροφή σε μία ομαλή πολιτική πορεία, βάσει (Saudi Press Agency, 2020): α) των σχετικών διεθνών πρωτοβουλιών και ψηφισμάτων, συμπεριλαμβανομένων όσων συμφωνήθηκαν στα συνέδρια του Βερολίνου και της Γενεύης, β) την πολιτική του Βασιλείου για τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας των αραβικών χωρών, καθώς και για την προστασία τους από εξωτερικές παρεμβάσεις, προωθώντας ταυτόχρονα την κατανόηση και τον διάλογο για στρατιωτικές παρεμβάσεις και δίνοντας προτεραιότητα στις πολιτικές λύσεις. Για παράδειγμα, λαμβάνοντας υπόψη τη ματαιότητα των στρατιωτικών λύσεων, παρότρυνε όλα τα κόμματα της Λιβύης, ιδίως την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας και τον Εθνικό Στρατό της Λιβύης, να δώσουν προτεραιότητα στο εθνικό συμφέρον της Λιβύης, μέσα από την άμεση

κατάπαυση του πυρός και ξεκινώντας επείγουσες και ολοκληρωμένες πολιτικές διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, με τρόπο που εγγυάται την επιστροφή της ειρήνης και της σταθερότητας στη χώρα, διατηρώντας παράλληλα την εδαφική του ακεραιότητα, την ασφάλειά του και την προστασία από εξωτερικές παρεμβάσεις (Saudi Press Agency, 2020).

4.2.2 Τουρκία και Κατάρ

Ενώ η Αίγυπτος και τα ΗΑΕ ευνοούν την κυβέρνηση του Τομπρούκ, η Τουρκία και το Κατάρ συμπορεύονται με την κυβέρνηση στην Τρίπολη (Eriksson, 2016, σελ. 829).

Τουρκία

Η θέση της Τουρκίας ήταν να παράσχει πλήρη υποστήριξη στην κυβέρνηση εθνικής ενότητας που υποστηρίζεται από τον ΟΗΕ. Τούρκοι αξιωματούχοι είναι αποφασισμένοι να συνεχίσουν να καλούν τη διεθνή κοινότητα να ασκήσει πίεση στον Haftar και τους υποστηρικτές του να αποδεχθούν ότι το LPA είναι η μοναδική λύση για την σταθερότητα στη χώρα και ότι δεν μπορεί να υπάρξει στρατιωτική λύση στην κρίση. Στη βάση και των ενεργειών άλλων παραγόντων (κυρίως των ΗΠΑ, αλλά και της ΕΕ), η Τουρκία αποφάσισε να υιοθετήσει μια τακτική εξωτερικής πολιτικής που να λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις αυτών των αντιπαραθέσεων. Ακολούθησε μια προορατική προσέγγιση, παρέχοντας υλική υποστήριξη στον λιβυκό στρατό υπό την διοίκηση της Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας. Η Τουρκία ευθυγραμμίστηκε με το Κατάρ, έναν περιφερειακό αντίπαλο των χωρών της Σαουδικής Αραβίας, των ΗΑΕ και της Αιγύπτου. Επιπρόσθετα, οι επιπτώσεις του αναδυόμενου κενού δύναμης στη Λιβύη ανάγκασαν τις τουρκικές αρχές να διαμορφώσουν ένα νέο πλαίσιο πολιτικής για αυτήν τη χώρα και την περιοχή στο σύνολό της στη βάση της νέας πραγματικότητας. Η παρεμβατική πολιτική της Τουρκίας συγκαλύφθηκε μέσω της επίσημης θέσης της τουρκικής κυβέρνησης ότι οι τουρκικές προτεραιότητες στη Λιβύη αντικατοπτρίζονται μέσω δύο πτυχών της ήπιας ισχύος: 1) βελτίωση των οικονομικών σχέσεων για την ενίσχυση του όγκου του εμπορίου μεταξύ των δύο

χωρών και 2) παροχή διπλωματικής υποστήριξης στην κυβέρνηση της Τρίπολης που υποστηρίζεται από τον ΟΗΕ (Öztaş & Polat, 2019, σελ. 27).

Στις αρχές του καλοκαιριού του 2020 η τουρκική θέση, και κατά συνέπεια η θέση της Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας, αντιτάχθηκε στην προαναφερθείσα αιγυπτιακή πρωτοβουλία (δηλαδή τη Διακήρυξη του Καΐρου), επιμένοντας στις στρατιωτικές επιχειρήσεις που αποσκοπούσαν στον έλεγχο της πόλης Sirte. Η Τουρκία επιδιώκει να επιτύχει διπλό στόχο συνεχίζοντας να προχωρά προς τα ανατολικά: α) αποκτώντας τον πετρελαϊκό έλεγχο, ή τουλάχιστον στερώντας τον Haftar και τους υποστηρικτές του από αυτόν, μετατοπίζοντας τις στρατιωτικές αντιπαραθέσεις στα ανατολικά της χώρας, β) ασκώντας πολιτική πίεση στο αιγυπτιακό καθεστώς μέσω της αύξησης περισσότερων προβλημάτων ασφαλείας στην ανατολική Λιβύη. Έτσι, το φάσμα των τουρκικών επιλογών κλίνει προς τη συνέχιση της πορείας προς τα ανατολικά. Ωστόσο, σε περίπτωση ύπαρξης σοβαρών πιέσεων των ΗΠΑ για την αποτροπή αυτής της κλιμακωτής τουρκικής πορείας, το ελάχιστο επίπεδο στρατιωτικών στόχων θα ήταν να συνεχιστεί η απόπειρα κατάκτησης της πόλης Sirte. Οι εξελίξεις σε σχέση με την πόλη Sirte ως τον Ιούνιο του 2020 καταδείκνυαν ότι οι τουρκικές δυνάμεις που υποστηρίζουν την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας στη Λιβύη δεν είχαν σημειώσει καμία πρόοδο και είχαν υποστεί μεγάλες απώλειες σε άνδρες και στρατιωτικό εξοπλισμό. Αυτό ανάγκασε την Άγκυρα και, κατά συνέπεια την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας, να αποδεχθούν να συμμετάσχουν στις στρατιωτικές συνομιλίες για την κατάπαυση του πυρός, σύμφωνα με όσα ανακοινώθηκε από την αποστολή του ΟΗΕ στις 10 Ιουνίου 2020. Τέλος, η τουρκική θέση για τη Διακήρυξη του Καΐρου είναι αδιαχώριστη από τις εκτιμήσεις της στρατιωτικής κλιμάκωσης μεταξύ Τουρκίας και Αιγύπτου στη λεκάνη της Μεσογείου, σχετικά με την εξερεύνηση φυσικού αερίου υπό το φως των πρακτικών μέτρων που έχουν ήδη λάβει οι τουρκικές εταιρείες προς αυτή την κατεύθυνση, σε συνδυασμό με τη χρήση τουρκικών πολεμικών πλοίων για να χτυπήσουν τις δυνάμεις του Haftar στα παράλια της Λιβύης. Ωστόσο, οι τουρκικές εκτιμήσεις από την άποψη αυτή εμποδίζονται από τη νέα εξέλιξη που σχετίζεται με την ανακοίνωση, στις 9 Ιουνίου 2020, μιας νέας οριοθέτησης των θαλάσσιων συνόρων μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας (Emirates Policy Center, 2020).

Τέλος, έχει ενδιαφέρον να αναφερθεί πως, η πολιτική που ακολουθεί ο Erdogan στη Λιβύη του δίνει ένα σημαντικό πλεονέκτημα: το πλεονέκτημα της παράνομης μετανάστευσης από τις ακτές της Λιβύης, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιήσει για να ασκήσει πολιτική πίεση στους Ευρωπαίους (Al-Khatib, 2020).

Κατάρ

Το Κατάρ παρείχε υποστήριξη στην κυβέρνηση της Τρίπολης ως μέρος της επιδίωξης να επηρεάσει την περιφερειακή ισορροπία με τρόπο που αντικατοπτρίζει την πολιτική του δέσμευση σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή. Εδώ και χρόνια υπήρχαν αναφορές στα μέσα επικοινωνίας για μαζική μεταφορά όπλων σε πολιτοφυλακές της Misrata (Eriksson, 2016, σελ. 829). Επιπλέον, το Κατάρ συμμετείχε σε αεροπορικές επιδρομές για να επιβάλει ζώνη απαγόρευσης πτήσεων στέλνοντας στις 25 Μαρτίου 2011 έξι μαχητικά αεροσκάφη Mirage. Το Κατάρ παρείχε επίσης επιχειρησιακή εκπαίδευση, χρηματοδότηση, υλικοτεχνική υποστήριξη, εξοπλισμό επικοινωνίας και όπλα παρακάμπτοντας το εμπάργκο όπλων (Das, 2019, σελ. 7).

Σε περιφερειακό επίπεδο, το Κατάρ ανέλαβε την προεδρία της Διεθνούς Ομάδας Επαφών για τη Λιβύη για το συντονισμό των διεθνών απαντήσεων και φιλοξένησε την πρώτη συνάντηση στις 13 Απριλίου 2011. Η ομάδα απαρτιζόταν από 21 μέλη και εκπροσώπους των Ηνωμένων Εθνών, της ΕΕ, του NATO, του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης (OIC) και της Αραβικής Ένωσης. Η Αφρικανική Ένωση συμμετείχε επίσης στη διάσκεψη ως προσκεκλημένη. Ο στόχος της ομάδας ήταν να πιέσει τον Qadhafi για να εγκαταλείψει την εξουσία και να σταματήσει εκστρατείες σε κατεχόμενες περιοχές. Το Κατάρ φιλοξένησε αρκετά μέλη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας καθώς και τον Abdel Hakim Belhadj που αργότερα έγινε επικεφαλής του Στρατιωτικού Συμβουλίου της Τρίπολης. Το Κατάρ φιλοξένησε τον Λίβυο κληρικό Ali al Sallabi και τον αδελφό του που έγινε μέλος της Ταξιαρχίας των Μαρτύρων της 17ης Φεβρουαρίου (Van Genugten, 2011, σελ. 48; Das, 2019, σελ. 8). Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί πως το Κατάρ, μαζί με την Τουρκία, θεωρεί τις ισλαμιστικές πολιτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένης της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, ως μια μέτρια και δημοφιλή φωνή που είναι

πιθανό να επικρατήσει σε μια πιο εκδημοκρατισμένη Λιβύη και Αίγυπτο και δεν παρουσιάζει καμία απειλή για τις μοναρχίες του Κόλπου (Das, 2019, σελ. 11).

4.2.3 Αλγερία και Τυνησία

Η Λιβύη παραμένει μία από τις σημαντικότερες ανησυχίες για τις χώρες του περιφερειακού συστήματος της Βόρειας Αφρικής. Λόγω της γεωγραφικής της θέσης στην περιοχή (κεντρική θέση), η διαρκής αστάθεια στη Λιβύη επηρεάζει άμεσα την ασφάλεια των γειτόνων της. Ιδίως η Αλγερία και η Τυνησία εξακολουθούν να θεωρούν τη λιβυκή κρίση ως την πιο επικίνδυνη απειλή για την εθνική τους ασφάλεια (Lounnas, 2018, σελ. 21). Η Τυνησία προσπάθησε να απομονωθεί όσο το δυνατόν καλύτερα από τη συνεχιζόμενη σύγκρουση στη γειτονική Λιβύη. Αντιδρώντας στην κρίση, το βασικό της επίκεντρο ήταν τα σύνορά της με τη Λιβύη. Μέχρι το 2015, η Τυνησία - με διεθνή χρηματοδότηση - είχε αρχίσει να δημιουργεί χαρακώματα και συστήματα παρακολούθησης γύρω από τα σύνορα. Οι ανησυχίες της Αλγερίας βασίζονται κυρίως στην ασφάλεια, με έμφαση στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Για το σκοπό αυτό, η Αλγερία έχει επενδύσει τεράστια ποσά χρημάτων και πόρων για να ελέγξει την ανατολική πλευρά της (OPEN Publications, 2019, σελ. 20).

Αλγερία

Οι αρχές της εξωτερικής πολιτικής της Αλγερίας που είναι η μη επέμβαση, ο σεβασμός της κρατικής κυριαρχίας, καθώς και η αποφασιστική υπεράσπιση ενάντια σε οτιδήποτε μπορεί να απειλήσει την εσωτερική σταθερότητα της χώρας, χαρακτηρίζουν την προσέγγισή της για την μετα-επαναστατική Λιβύη. Η Αλγερία αντιτάχθηκε στην επέμβαση του NATO το 2011, ισχυριζόμενη ότι αποτελεί παραβίαση της κυριαρχίας της Λιβύης (Megerisi, 2017, σελ. 34; Harchaoui, 2018). Αντίθετα, υποστήριξε τις εκκλήσεις της αφρικανικής ένωσης και άλλων για τη διεξαγωγή ψηφίσματος. Η Αλγερία φιλοξένησε επίσης κάποια μέλη από την οικογένεια του Qadhafi αμέσως μετά την επανάσταση και καθυστέρησε την αναγνώριση του Εθνικού Μεταβατικού Συμβουλίου της Λιβύης μετά την ψηφοφορία της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για την παραχώρηση της έδρας της Λιβύης στο επαναστατικό σώμα. Ωστόσο, η ένταση των δεσμών

μεταξύ των δύο χωρών είχε σημαντικό κόστος για την Αλγερία, η οποία χαρακτηρίστηκε ως «αντι-επαναστατικός υποστηρικτής» του Qadhafi από το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο. Από τότε, ωστόσο, η Αλγερία έχει αποκαταστήσει την εικόνα της αρνούμενη να εμπλακεί στον διεθνή πόλεμο που έχει καθορίσει τη μετα-επαναστατική ύπαρξη της Λιβύης. Εξακολουθεί να ανησυχεί βαθύτατα για την έλλειψη κρατικού ελέγχου στη Λιβύη και την άνοδο της τρομοκρατίας και του καρτέλ λαθρεμπορίου με το φόβο ότι αυτά τα φαινόμενα θα μπορούσαν να αποσταθεροποιήσουν την ίδια την Αλγερία. Ως εκ τούτου, έχει δεσμευτεί να ακολουθήσει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη σταθεροποίηση της Λιβύης ενθαρρύνοντας τους Λιβύους να χρησιμοποιήσουν τη διπλωματία για να τερματίσουν τον εμφύλιο πόλεμο και να επιστρέψουν στην οικοδόμηση του κράτους. Η Αλγερία όχι μόνο θέλει να καταστεί ως περιφερειακός διαμεσολαβητής ισχύος, αλλά μεμονωμένα άτομα από την πολιτική τάξη της Αλγερίας επιθυμούν επίσης να χρησιμοποιήσουν τη Λιβύη ως χαρακτηριστικό παράδειγμα εν μέσω της πολιτικής αναδιοργάνωσης που λαμβάνει χώρα στην Αλγερία (Megerisi, 2017, σελ. 34).

Αμέσως μετά την επανάσταση της Λιβύης, η Αλγερία επικεντρώθηκε σε δύο κύριες απειλές: την εκτεταμένη παρουσία της Al Qaeda στο ισλαμικό Μαγκρέμπ (AQIM), η οποία θα μπορούσε να επεκταθεί στο ασταθές ανεξέλεγκτο περιβάλλον της Λιβύης και την απειλή αναταραχής από τη φυλή Touareg που υπάρχει στην παραμεθόρια περιοχή μεταξύ Λιβύης, Αλγερίας και Μάλι. Η φυλή Touareg στρατολογήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τον Qadhafi στην Ισλαμική Λεγεώνα του, μια παραστρατιωτική δύναμη. Μετά την επανάσταση, πολλοί καλά εκπαιδευμένοι, ένοπλοι και έμπειροι μαχητές επέστρεψαν στο σπίτι τους και εξαπλώθηκε ο φόβος ότι θα μπορούσαν να πυροδοτήσουν το εθνικιστικό συναίσθημα και να πιέσουν για ανεξαρτησία εκ μέρους διαφόρων κοινοτήτων στην Αλγερία. Αν και η κοινότητα Touareg της Αλγερίας παρέμεινε ειρηνική, δεν ίσχυσε το ίδιο και στο Μάλι. Επιπρόσθετα, με την εμφάνιση νέων αγορών λαθρεμπορίου μετά την κατάρρευση της Λιβύης, η Αλγερία έπρεπε να ακολουθήσει μια σταθερή γραμμή μεταξύ της διακοπής της ροής όπλων και της αποφυγής της διένεξης. Η παρουσία της Al Qaeda στο ισλαμικό Μαγκρέμπ ήταν καθοριστική, καθώς η Αλγερία φοβόταν ότι η αυξανόμενη παρουσία της ομάδας στην Τυνησία και η συνεργασία της με λαθρέμπορους θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε τρομοκρατικές επιθέσεις στη

χώρα. Η Αλγερία γνώρισε αύξηση των διασυνοριακών τρομοκρατικών επιθέσεων το 2012 από την AQIM και απάντησε με απόπειρες συντονισμού της ασφάλειας με την Τυνησία και τη Λιβύη. Τον Ιανουάριο του 2013 συμμετείχε σε μια τριμερή συνάντηση στο Ghadames της Λιβύης για θέματα ασφαλείας. Ωστόσο, αυτές οι προσπάθειες συντονισμού των προσπαθειών ασφαλείας αποδυναμώθηκαν από τα πολιτικά προβλήματα της Λιβύης και τον μη επαγγελματικό χαρακτήρα των πολιτοφυλακών της (Megerisi, 2017, σελ. 35).

Από την έναρξη της επανάστασης εναντίον του Qadhafi, η Αλγερία έχει επηρεαστεί βαθιά από την αστάθεια στη Λιβύη. Η επίθεση στην περιοχή Aïn Amenas τον Ιανουάριο του 2013 επιβεβαίωσε πώς η αστάθεια της Λιβύης θεωρείται ζήτημα ασφαλείας για τις αρχές της Αλγερίας. Η επίθεση στην Aïn Amenas ήταν ιδιαίτερα σημαντική, διότι ήταν η πρώτη φορά που οι τρομοκρατικές ομάδες της Σαχάρας είχαν στοχεύσει τις υποδομές παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου της Αλγερίας. Επιπλέον, η επιδεινούμενη κρίση στη Λιβύη και το Μάλι θα μπορούσε να οδηγήσει στην εγκατάσταση ισχυρών τρομοκρατικών ομάδων στην ευρύτερη περιοχή, οι οποίες θεωρούνται τρομερή απειλή για ολόκληρη την περιοχή. Προτεραιότητα της Αλγερίας είναι η ασφάλεια των συνόρων, δηλαδή η επίδραση του εμφυλίου πολέμου στη Λιβύη και η δυνατότητα εξτρεμιστικών ομάδων να χρησιμοποιήσουν το έδαφος της Αλγερίας για την εξέγερσή τους. Υπάρχει επίσης συνεχιζόμενη ένοπλη δραστηριότητα κατά μήκος των συνόρων Αλγερίας-Τυνησίας που ενισχύει περαιτέρω την αίσθηση των αλγερινών αρχών για αυξανόμενη ανασφάλεια στα σύνορά τους (Polat, 2020).

Οι ανησυχίες για την ασφάλεια της Αλγερίας σχετικά με τη Λιβύη συνδέονται επίσης με οικονομικά προβλήματα. Κατά τη διάρκεια της Αραβικής Άνοιξης, ο Πρόεδρος Bouteflika προσπάθησε να μετριάσει τυχόν τοπικές ταραχές μέσα από επιδοτήσεις, κυβερνητικές θέσεις εργασίας και αυξήσεις του δημόσιου τομέα μέσω των εθνικών εσόδων από πετρέλαιο. Ωστόσο, εκτεταμένες οικονομικές μεταρρυθμίσεις ήταν δύσκολο να εφαρμοστούν και η Αλγερία αναγκάστηκε να δαπανήσει μεγάλα ποσά για την ασφάλεια. Δεδομένης της άπειρης φύσης των υπηρεσιών ασφαλείας της Τυνησίας, της απρόβλεπτης στρατιωτικής ασφάλειας στη Λιβύη και της αδυναμίας του Μάλι και της Μαυριτανίας, η Αλγερία αισθάνεται σαν να είναι το μοναδικό προπύργιο ενάντια στην περιφερειακή αστάθεια. Επιπρόσθετα, υπήρξε μία φυγή διεθνών εργαζομένων και μια πτώση των

παγκόσμιων τιμών του πετρελαίου. Η Αλγερία στρατιωτικοποίησε τα σύνορά της με τη Λιβύη αναπτύσσοντας τριάντα έως σαράντα χιλιάδες στρατεύματα, άρματα μάχης, θωρακισμένα οχήματα και αεροπορική δύναμη. Μια ιδιαίτερα «ακριβή» επιχείρηση που στοχεύει στην παρεμπόδιση του λαθρεμπορίου όπλων και στο κλείσιμο της οδού για τζιχαντιστές που ταξιδεύουν μεταξύ της Λιβύης και της Αλγερίας, καθώς και του Μαρόκου και της Λιβύης. Η απειλή της αναζωογόνησης της Al Qaeda στο ισλαμικό Μαγκρέμπ μετά την ήττα του ISIS στη Sirte της Λιβύης θα μπορούσε να απειλήσει περαιτέρω την Αλγερία, κάτι που είναι απίθανο να μειώσει την ασφάλειά του στα σύνορα (Megerisi, 2017, σελ. 36).

Δεδομένου του μακροπρόθεσμου δυναμικού απειλής από τη Λιβύη, η Αλγερία αναζητά με τη σειρά της μια μακροπρόθεσμη λύση. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις στρατηγικές της Αιγύπτου και της Τυνησίας οι οποίες, για τους δικούς τους λόγους, παραμένουν επικεντρωμένες στην αντιμετώπιση άμεσων ζητημάτων και βραχυπρόθεσμων στόχων. Η Αλγερία θεωρεί ότι κατανοεί τις εξελίξεις στη Λιβύη, έχοντας διατηρήσει κανάλια επικοινωνίας με όλες τις βασικές παρατάξεις της. Επιπλέον, έχει δεσμούς με τους πολιτικούς ισλαμιστές της Λιβύης από τον εμφύλιο πόλεμο της χώρας τη δεκαετία του 1990 και αισθάνεται σαν να είναι σε θέση να συμβουλέψει τον Haftar. Η Αλγερία αντιλαμβάνεται ότι η δύναμή της έγκειται στη διπλωματία της και επικεντρώνεται στη σταθερότητα και όχι στην προβολή πολιτικών προτιμήσεων. Η χώρα επιδιώκει να χρησιμοποιήσει τη διπλωματία για να επιτύχει μια πραγματικά περιεκτική πολιτική συμφωνία, καθώς πιστεύει ότι η μίμηση της προσέγγισης της Αιγύπτου μπορεί να ανακουφίσει τα προβλήματα βραχυπρόθεσμα, αλλά τελικά να δημιουργήσει ένα περιβάλλον για μακροπρόθεσμη αστάθεια και περαιτέρω πόλωση της Λιβύης (Megerisi, 2017, σελ. 36-37).

Αυτή η γενική πολιτική επιδίωξης της διπλωματίας φαίνεται μέσα από τον βασικό ρόλο που διαδραμάτισε η Αλγερία φιλοξενώντας τις συνομιλίες που οδήγησαν στο LPA. Τον Οκτώβριο του 2016, η Αλγερία ξεκίνησε μια νέα πρωτοβουλία με επικεφαλής τον Υπουργό Υποθέσεων του Μαγκρέμπ Abdelkader Messahel, βασισμένη σε έναν χωρίς αποκλεισμούς διάλογο της Λιβύης που οδηγεί σε λύση στην κρίση και σε εθνική συμφιλίωση. Ο Sarraj επισκέφθηκε την Αλγερία για συνομιλίες, ενώ ακολούθησαν τους επόμενους μήνες επισκέψεις από όλους τους κύριους παράγοντες στη Λιβύη, συμπεριλαμβανομένων του Haftar και του

επικεφαλής της Βουλής των Αντιπροσώπων, Aguila Saleh. Ο Messahel προσπάθησε να προσδώσει σε αυτήν την πρωτοβουλία διεθνή βαρύτητα καλώντας τον επικεφαλής της αποστολής υποστήριξης των Ηνωμένων Εθνών στη Λιβύη, Martin Kobler, στην Αλγερία για να υποστηρίξει τις προσπάθειες. Τον Φεβρουάριο του 2017, η Αλγερία πραγματοποίησε διμερή διάσκεψη κορυφής με τη Ρωσία επικεντρωμένη στην αντιπρομοκρατία και χρησιμοποίησε την ευκαιρία να συγκεντρώσει ρωσική υποστήριξη για μια κοινή θέση σχετικά με την ανάγκη αποκατάστασης της λιβυκής δημοκρατίας μέσω της διοργάνωσης ενός πραγματικά εθνικού διαλόγου που θα περιλαμβάνει όλους τους παράγοντες χωρίς καμία εξαίρεση. Αυτό ήταν ένα «διπλωματικό πραξικόπημα» για την Αλγερία, καθώς η Ρωσία έχει καταστεί απαραίτητος σύμμαχος του Haftar και η Αλγερία μπορεί να είναι σε θέση να αξιοποιήσει την ιστορική της σχέση με το Κρεμλίνο για να αξιοποιήσει τον Haftar σε διαπραγματεύσεις και να αρχίσει να χτίζει διεθνή συναίνεση για την πρωτοβουλία της. Ο Messahel συνέχισε τις προσπάθειές του τον Απρίλιο ταξιδεύοντας στη Λιβύη και κηρύττοντας ένα συνεπές μήνυμα διπλωματίας και συμφιλίωσης κατά τη διάρκεια συναντήσεων με όλα τα πολιτικά κέντρα και τα κέντρα ασφαλείας. Η ευρεία προσέγγισή του και το συνεπές μήνυμά του ότι ο διάλογος πρέπει να φέρει κοντά τους Λιβύους και πρέπει να πραγματοποιηθεί στη Λιβύη και όχι στο εξωτερικό διαφοροποίησε τις προσπάθειες της Αλγερίας για διπλωματία από τις αντίστοιχες της Αιγύπτου (Megeyisi, 2017, σελ. 37-38; Algeria Press Service, 2020). Στον πυρήνα της, η πολιτική της Αλγερίας παραμένει προσηλωμένη στον συμβιβασμό και τον διάλογο με όλα τα μέρη, μια στάση που μερικές φορές την φέρνει σε αντίθεση με τη Δύση (Harchaoui, 2018).

Τυνησία

Η Λιβύη είναι σημαντική πηγή ανησυχίας για την εθνική ασφάλεια της Τυνησίας, λόγω των υπερβολικά μεγάλων επιπτώσεων της στην οικονομική ανάπτυξη και την πολιτική σταθερότητα της χώρας. Η Παγκόσμια Τράπεζα αποδίδει τουλάχιστον το 24% της συνολικής πτώσης της ακαθάριστης εγχώριας παραγωγής στην Τυνησία από το 2011 έως το 2015 στην αναταραχή της Λιβύης. Επίσης, οι Τυνησιοί εργαζόμενοι στη Λιβύη εκτίθενται σε αυξημένους κινδύνους και μερικές φορές υφίστανται απειλές απέλασης από τις αρχές της Λιβύης ως

αντίποινα για τις συλλήψεις Λιβυών από την κυβέρνηση της Τυνησίας. Επιπλέον, το λαθρεμπόριο και το εμπόριο από τη Λιβύη, επί χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων, εξακολουθούν να ανησυχούν (Wehrey, 2020).

Πιο αναλυτικά, η σχέση της Τυνησίας με τη Λιβύη περιστρέφεται γύρω από την ευάλωτη παραμεθόρια περιοχή, η οποία χρησιμεύει όχι μόνο ως το κύριο σημείο του επίσημου εμπορίου μεταξύ των δύο εθνών, αλλά καλλιεργεί και μια λαθραία οικονομία. Η κατάρρευση των υπηρεσιών που αφορούν την ασφάλεια των συνόρων της Τυνησίας μετά την επανάσταση του 2011 συνέβαλε, παράλληλα με την αστάθεια της Λιβύης και τη μειωμένη ασφάλεια, σε μια ταχεία αύξηση των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, καθώς η Al Qaeda στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ μετακινήθηκε δυτικά στοχεύοντας στρατιωτικές εγκαταστάσεις της Τυνησίας (Megerisi, 2017, σελ. 29). Τον Αύγουστο του 2013, η Τυνησία κήρυξε τα σύνορά της με τη Λιβύη ως στρατιωτική ζώνη ασφαλείας για να αποτρέψει το λαθρεμπόριο όπλων και ανθρώπων που τροφοδοτούσαν την AQIM. Η Τυνησία στρατολόγησε επίσης σε μεγάλο βαθμό στη χωροφυλακή και ανέπτυξε τις δυνάμεις σε μεγαλύτερο αριθμό στην περιοχή παρά την ανεπαρκή εκπαίδευση. Αυτό πυροδότησε ένα φαινόμενο ημιμόνιμων διαδηλώσεων στην ανατολική περιοχή της Τυνησίας και σε παραμεθόριες πόλεις όπως στην Ben Guerdane. Η τοπική οικονομία δεν έχει την ικανότητα να παρέχει θέσεις εργασίας σε αυτές τις περιοχές και το λαθρεμπόριο μικρού μεγέθους που χρησιμοποιείται από την χωροφυλακή επιδείνωσε τις εντάσεις (Megerisi, 2017, σελ. 30).

Μετά την ανακοίνωση του νέου συντάγματος της Τυνησίας τον Ιανουάριο του 2014, πολλές ισλαμιστικές ομάδες ένωσαν χωρίς εκπροσώπηση και έγιναν κυνικές για το πολιτικό σύστημα, πιστεύοντας ότι ο επικεφαλής του ισλαμικού κόμματος Ennahda Rachid Ghannouchi συνθηκολόγησε. Αυτό τροφοδότησε επίσης το τρομοκρατικό πρόβλημα της Τυνησίας, καθώς οι Ισλαμιστές ενίσχυσαν τους δεσμούς με περισσότερες εξτρεμιστικές οργανώσεις. Έπειτα από δύο τρομοκρατικές επιθέσεις στο Μουσείο Bardo στην Τύνιδα και ένα παραθαλάσσιο θέρετρο στη Sousse το 2015 - οι δράστες των αντίστοιχων επιθέσεων φέρεται να εκπαιδεύτηκαν στη Λιβύη - η Τυνησία αύξησε για άλλη μια φορά την ασφάλεια των συνόρων της και ανακοίνωσε την κατασκευή ενός συνοριακού τείχους. Η πρώτη φάση της πρωτοβουλίας ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2015 και περιελάμβανε μια τάφρο με άμμο 140 μιλίων από τη διέλευση στο Ras Ajdir έως τη διέλευση Dahiba στο

Tatouine. Μια δεύτερη φάση το 2016 προέβλεπε τη χρήση ηλεκτρονικών συστημάτων παρακολούθησης, αλλά η Τυνησία δεν διέθετε ούτε την απαραίτητη χρηματοδότηση ούτε και τον κατάλληλο εξοπλισμό για την εφαρμογή τέτοιων μέτρων. Επιπλέον, το συνοριακό τείχος είχε περισσότερο συμβολική παρά πρακτική αξία. Ταυτόχρονα επιδείνωσε τις εντάσεις στην παραμεθόριο περιοχή και παρεμπόδισε τις οικονομικές προοπτικές και το εμπόριο με τη Λιβύη (Megerisi, 2017, σελ. 30-31)

Στα τέλη του 2016, οι συνοριακοί δήμοι της Τυνησίας υπέγραψαν συμφωνία με την πετρελαϊκή εταιρεία Petroleum Facilities Guard (PFG), ελπίζοντας ότι θα σταματήσουν το λαθρεμπόριο μεγάλης κλίμακας, θα καθησυχάσουν τους ντόπιους διαδηλωτές και θα τους παρέχουν έλεγχο της διασυνοριακής κυκλοφορίας. Ωστόσο, ο επικεφαλής της Λιβυκής πλευράς του συνοριακού σημείου ελέγχου του RasAjdir χαρακτήρισε τη συμφωνία ταπεινωτική και αρνήθηκε να την εγκρίνει. Πλήγμα στη συμφωνία προήλθε επίσης από τον επικεφαλής της Εθνικής Εταιρείας Πετρελαίου της Λιβύης Mustafa Sanallah όταν ανακοίνωσε έρευνα σχετικά με το λαθρεμπόριο καυσίμων στην Τυνησία και την Ευρώπη. Αυτό οδήγησε στη δημιουργία της Λιβυκής Επιτροπής Κρίσης Καυσίμων και Φυσικού Αερίου, η οποία ξεκίνησε επιχείρηση τον Απρίλιο του 2017 για την κατάσχεση οχημάτων που χρησιμοποιούνται από λαθρέμπορους και το κλείσιμο των κέντρων διανομής τους, κάτι το οποίο οδήγησε σε εχθρότητα μεταξύ των δύο χωρών (Megerisi, 2017, σελ. 32).

Η κατάσταση έγινε περισσότερο περίπλοκη για την Τυνησία στις 4 Απριλίου 2019 κατά την επίθεση στην Τρίπολη από τις δυνάμεις του Haftar, με σκοπό την ανατροπή της διεθνούς υποστηριζόμενης Κυβέρνησης της Εθνικής Συμφωνίας. Στις αρχές Σεπτεμβρίου 2019, η κατάσταση κλιμακώθηκε ακόμη περισσότερο με την άφιξη στο μέτωπο της Τρίπολης πάνω από 100 Ρώσων μισθοφόρων από το λεγόμενο Wagner Group ως υποστήριξη του Haftar. Η ανταπόκριση της Τυνησίας επικεντρώθηκε, ως επί το πλείστον, στην πολιτική της αρχής της μη επέμβασης, επιλέγοντας διπλωματία έναντι ενεργού στρατιωτικής ανάμειξης - ή τουλάχιστον μη παρέμβαση στην έκταση με την οποία παρενέβησαν άλλα κράτη της Μέσης Ανατολής (κυρίως, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Τουρκία, η Αίγυπτος, Ιορδανία και Κατάρ) που έχουν παράσχει χρηματοδότηση, υποστήριξη σε εφοδιαστική αλυσίδα, όπλα, μαχητές και συμβούλους. Η Τυνησία επέλεξε μία στάση

ουδετερότητας. Επίσημα, η κυβέρνηση της Τυνησίας συνεργάζεται με την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας της Τρίπολης και διατηρεί ένα μικρό προξενείο στην πρωτεύουσα της Λιβύης. Παρ' όλα αυτά, στρατιωτικοί αξιωματικοί της Τυνησίας αναγνωρίζουν ότι ο πρωθυπουργός της Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας της Τρίπολης Fayeز al-Sarraj είναι ανίσχυρος και αναγνωρίζουν την αξία της διατήρησης διαύλων επικοινωνίας με τον Haftar. Πληγωμένοι μαχητές της Λιβύης τόσο από τις δυνάμεις του Haftar όσο και από τις δυνάμεις της Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας λαμβάνουν ιατρική περίθαλψη στην Τύνιδα, αν και σε ξεχωριστά νοσοκομεία και κλινικές (Wehrey, 2020).

Η Τυνησία στερείται της γεωπολιτικής δυνατότητας να επιφέρει την οποιαδήποτε αλλαγή στη Λιβύη. Ωστόσο, ένα σταθερό χαρακτηριστικό της πολιτικής της Τυνησίας έναντι της Λιβύης ήταν η προσπάθεια αξιοποίησης άλλων παραγόντων σε μια ενοποιημένη διπλωματική προσέγγιση αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η σταθερότητα της Λιβύης έχει ύψιστη σημασία για τη μακροπρόθεσμη οικονομική και πολιτική σταθερότητα της Τυνησίας. Όσο περισσότερο συνεχίζεται η αστάθεια στα ανατολικά σύνορα της Τυνησίας, τόσο μεγαλύτεροι είναι οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει η χώρα από το λαθρεμπόριο και τις τρομοκρατικές οργανώσεις. Η Τύνιδα υποστήριξε επίσης την υπογραφή του LPA με την υποστήριξη του ΟΗΕ το 2015 (Megerisi, 2017, σελ. 33).

4.2.4 Κράτη Περιοχής Sahel

Τα κράτη της περιοχής του Sahel θεωρούν ότι η κατάσταση στην περιοχή Fezzan στη νότια Λιβύη είναι προβληματική, ενώ έχει σημειωθεί σημαντική άνοδος στις δραστηριότητες της τζιχάντ στο ίδιο το Sahel από το 2017. Αυτό τους ωθεί να εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ξένη υποστήριξη και παρέμβαση, ειδικά από τη Γαλλία, για την ασφάλειά τους. Ωστόσο, το Παρίσι και οι σύμμαχοί του τείνουν να αποδεσμευτούν από το Sahel αναπτύσσοντας και προωθώντας μια νέα πρωτοβουλία ασφάλειας: το Sahel G5. Ο στόχος αυτής της πρωτοβουλίας είναι να δημιουργήσει μια κοινή δύναμη που αποτελείται από τη Μαυριτανία, το Μάλι, τον Νίγηρα, το Τσαντ και τη Μπουρκίνα Φάσο με γαλλική υποστήριξη για την αντιμετώπιση οργανώσεων τζιχάντ στο Sahel. Μέχρι στιγμής, ωστόσο, η υλοποίηση αυτής της πρωτοβουλίας αποδείχθηκε πολύ δύσκολη, και ενώ οι

πρώτες επιχειρήσεις από τις δυνάμεις της G5 ξεκίνησαν πρόσφατα με κάποιες επιτυχίες, φαίνεται ότι απέχουν ακόμη από την ανάκτηση του ελέγχου της κατάστασης. Εν τω μεταξύ, εμφανίστηκαν νέες τάσεις στη Λιβύη, όπως αλλαγές στη φύση της παράνομης διασυνοριακής οικονομικής δραστηριότητας, ιδίως της αύξησης της εμπορίας ανθρώπων και της παράνομης μετανάστευσης στην νότια Λιβύη. Όλα τα παραπάνω ενδέχεται να αυξήσουν την αστάθεια στην περιοχή μεσοπρόθεσμα έως μακροπρόθεσμα (Lounnas, 2018, σελ. 21).

Κεφάλαιο 5^ο: Το Μέλλον της Λιβύης και της Ευρύτερης Περιφέρειας

Λόγω των επιπλοκών στο έδαφος και της κλιμακούμενης στρατιωτικής αντιπαράθεσης, η κατάσταση στη Λιβύη είναι τόσο περίπλοκη που η διεθνής κοινότητα μέχρι στιγμής δεν κατάφερε να την αντιμετωπίσει. Η σύγκρουση περιλαμβάνει τώρα πολλά μέρη: υπάρχει η συμμαχία Αιγύπτου-Σαουδικής Αραβίας-ΗΑΕ που αντιμετωπίζει τη συμμαχία Τουρκίας-Κατάρ, και υπάρχει ο γαλλο-ιταλικός ανταγωνισμός μαζί με την αντι-αμερικανική ατζέντα της Ρωσίας. Αυτές οι αντιφατικές ατζέντες στη Λιβύη αποτελούν εμπόδιο στον τρόπο οποιασδήποτε λύσης και υπογραμμίζουν την ανικανότητα της διεθνούς κοινότητας. Ταυτόχρονα, η αντιπαράθεση έγινε εμφανής εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία είχε ανατεθεί η εξεύρεση λύσης, αλλά η αντιπαλότητα μεταξύ Γαλλίας και Ιταλίας, περιπλέκει το έργο της ΕΕ. Ενώ η γαλλική κυβέρνηση υιοθέτησε δημοσίως μια θέση υποστήριξης για τη νόμιμη κυβέρνηση του Fayez al-Sarraj, συνεχίζει κρυφά μια άλλη ατζέντα υποστήριξης των δυνάμεων του Haftar και των στρατιωτικών του εκστρατειών. Αντίθετα, η Ιταλία έχει υιοθετήσει μια διαφορετική θέση σε αντίθεση με τη Γαλλία σύμφωνα με την άποψή της για τη Λιβύη ως μία από τις πρώην αποικίες της (αρχές του 20^{ου} αιώνα), στην οποία θεωρεί ότι διατηρεί ένα «ιστορικό δικαίωμα». Αυτή η σύγκρουση συμφερόντων εμπόδισε την επίτευξη ειρηνικής λύσης. Πράγματι, υποχρέωσε τη γερμανική κυβέρνηση με επικεφαλής την Καγκελάριο Merkel να καταβάλει πολλές προσπάθειες για να φέρει κοντά τους Γάλλους και Ιταλούς, αν και τέτοιες προσπάθειες ήταν μάταιες μέχρι σήμερα. Η Τουρκία αποτελεί ακόμα ένα μέρος που διαδραματίζει ρόλο ενεργό. Ιδεολογικά ενάντια στην «αντεπανάσταση», υποστήριξε την κυβέρνηση του Fayez al-Sarraj. Η υποστήριξη του Erdogan προς τον Fayez al-Sarraj δεν είναι μόνο στρατιωτικής φύσης, αλλά και πολιτικής, προσφέροντας στη χώρα του διπλωματική κάλυψη σε διεθνές επίπεδο. Η σύγκρουση στη Λιβύη αντικατοπτρίζει με ακρίβεια τον αγώνα μεταξύ αντιτιθέμενων πολιτικών ατζέντας στη Μέση Ανατολή (Al-Khatib, 2020).

Επιπλέον, η σε μεγάλο βαθμό ανεπίσημη συναίνεση μεταξύ της Λιβύης και της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης είναι ότι η ΕΕ και τα μεγάλα κράτη μέλη της έχουν παραμελήσει τη Λιβύη αφού βοήθησαν στην ανατροπή του Qadhafi. Ενώ είναι αλήθεια ότι υπήρξε απότομη πτώση του ενδιαφέροντος στις περισσότερες

ευρωπαϊκές πρωτεύουσες μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου το 2011, υπήρξε αύξηση του ενδιαφέροντος στα μέσα του 2014. Η Ευρώπη ασχολήθηκε πολιτικά με τη Λιβύη αφού σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές πρεσβείες έπρεπε να εκκενώσουν την Τρίπολη μετά την έκρηξη βίας τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 2014. Η επέμβαση στη Λιβύη το 2011 θεωρείται ιδιαίτερα ως γαλλο-βρετανική, προσπάθεια. Ωστόσο, αυτό δεν είναι απολύτως ακριβές: ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες επέλεξαν ένα σχετικά χαμηλό προφίλ, η συμβολή τους ήταν στρατιωτικά απαραίτητη στην επέμβαση του NATO στη Λιβύη. Μια άποψη της Επιχείρησης Unified Protector ως απλώς ευρωπαϊκού πολέμου παραμελεί επίσης τον ρόλο του Κατάρ και των ΗΑΕ στην πολιτική κάλυψη που δόθηκε από την ένωση των αραβικών κρατών (δηλαδή τον Αραβικό Σύνδεσμο). Τελικά, η επικρατούσα άποψη είναι ότι οι ευρωπαϊκές χώρες διαδραμάτισαν πρώτα σημαντικό ρόλο στην ανατροπή του Qadhafi και στη συνέχεια εγκατέλειψαν τη Λιβύη (Toaldo, 2017, σελ. 57-58).

Η Λιβύη, τόσο για τις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και για την ΕΕ, είναι στρατηγικά εξαιρετικά σημαντική. Μια επιτυχής δημοκρατική μετάβαση θα μπορούσε να μετατρέψει τη Λιβύη σε σημαντικό εμπορικό εταίρο, σημαντικό παράγοντα στην περιφερειακή συνεργασία και προπύργιο που μπορεί να βοηθήσει στην καταπολέμηση των αναπτυσσόμενων περιφερειακών τρομοκρατικών δικτύων και στην αποφυγή εισροής προσφύγων και μεταναστών στην Ευρώπη (Seeberg, 2014). Ωστόσο, το αυξανόμενο χάσμα μεταξύ των προσδοκιών σχετικά με τον ρόλο ισχύος της ΕΕ αφενός και των πραγματικών επιδόσεων της από την άλλη ενδέχεται να βλάψει τη μελλοντική αξιοπιστία της Ένωσης ως διεθνούς παράγοντα ασφάλειας (Koenig, 2014, σελ. 250).

Για τον λόγο αυτό, από την πλευρά της ΕΕ, η τριμερής θεσμική ηγεσία της ΕΕ (ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ο Ύπατος Εκπρόσωπος για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας) θα πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο αυτής της διαδικασίας, ως μέσο εγγύησης ότι τα συμφέροντα της ΕΕ λαμβάνονται πλήρως υπόψη και ότι η εργαλειοθήκη της ΕΕ χρησιμοποιείται με ολοκληρωμένο τρόπο - συμπεριλαμβανομένων στρατιωτικών, οικονομικών, εμπορικών και χρηματοοικονομικών εργαλείων, βοήθεια στους πρόσφυγες, προστασία των συνόρων, κυρώσεις και σύνδεση με άλλα θέματα στην Ανατολική Μεσόγειο. Μια ισχυρή

πρωτοβουλία της ΕΕ για τη Λιβύη θα μπορούσε να στηρίξει την προτεραιότητα της Angela Merkel: ενίσχυση της ικανότητας της Ευρώπης να ενεργεί πέρα από τα σύνορά της και όχι καθυστερημένα (Pierini, 2020).

Διαφορετικές πολιτικές, ωστόσο, υπάρχουν και από τα κράτη της Μέσης Ανατολής. Σε διπλωματικό επίπεδο, το Κατάρ και τα ΗΑΕ, ενέκριναν την πολιτική συμφωνία της Λιβύης (LPA) που εγκρίθηκε στο Skhirat του Μαρόκου, στις 17 Σεπτεμβρίου 2015, προκειμένου να περιορίσουν τις διαφορές μεταξύ των δύο κυβερνήσεων. Ωστόσο, η κοσμοθεωρία των εξωτερικών παραγόντων στη Λιβύη εξακολούθησε να καθοδηγείται από τον επιφυλακτικό ρεαλισμό και κάθε κράτος συνέχισε να ακολουθεί την πολιτική του που αντιστοιχεί σε συγκεκριμένους εθνικούς στόχους. Οι διαφορές αυτές διαδραμάτισαν βασικό ρόλο στη διπλωματική αντιπαράθεση των χωρών της Μέσης Ανατολής, καθώς τα ΗΑΕ, η Σαουδική Αραβία και το Μπαχρέιν απέσυραν τους πρεσβευτές τους από τη Ντόχα στις 5 Μαρτίου 2014. Επιπλέον, τον Ιούνιο του 2017, τα ΗΑΕ, η Σαουδική Αραβία, το Μπαχρέιν, η Αίγυπτος, η Ιορδανία, οι Μαλδίβες, η Μαυριτανία, η Σενεγάλη, το Τζιμπουτί και οι Κομόρες διέκοψαν τους δεσμούς με το Κατάρ. Επίσης τον Ιούνιο του 2017 η κυβέρνηση του Τομπρούκ, που συνδέεται με την Βουλή των Αντιπροσώπων, συμμορφώθηκε με τις κυρώσεις της Σαουδικής Αραβίας, ανακοινώνοντας τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων με το Κατάρ (Das, 2019, σελ 12). Η επιδίωξη διαφορετικών συμφερόντων όμως, δεν μπορεί να συμβάλει στην ειρήνη και τη σταθεροποίηση της περιοχής.

Από την άλλη πλευρά, η αδυναμία της Αιγύπτου, της Τυνησίας και της Αλγερίας να εκτιμήσουν επαρκώς την κλίμακα της μετα-επαναστατικής αποσύνθεσης της Λιβύης οδήγησε σε ανεπάρκεια αντιμετώπισης των περιφερειακών προβλημάτων που προέκυψαν. Ως αποτέλεσμα, οι πολιτικές που υιοθετήθηκαν από τις εν λόγω χώρες δεν τους παρείχαν τη δυνατότητα να προστατεύσουν και να επιτύχουν τα συμφέροντά τους. Επιπλέον, συχνά είχαν ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση των μη κρατικών φορέων στη Λιβύη με το κόστος της οικοδόμησης του κράτους και απέτυχαν να διευκολύνουν ενεργά τον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης. Ωστόσο, η πρόσφατη τάση προς μια διπλωματική λύση δείχνει ότι έχει ξεκινήσει μια νέα φάση στην περιφερειακή πολιτική (Megerisi, 2017, σελ. 39).

Τέλος, οι Öztaş & Polat (2019, σελ. 28) αναφέρουν τις εξής προϋποθέσεις για την επίτευξη ειρήνης και σταθερότητας στη Λιβύη. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να οικοδομήσει αξιοπιστία, μέσα από μία νέα πρωτοβουλία για τον συντονισμό της διεθνούς διαχείρισης, έτσι ώστε όλα τα μέρη να μοιράζονται μια ενιαία ατζέντα. Διαφορετικά, θα είναι δύσκολο να βρεθεί ένας συνεκτικός και κοινός στόχος μεταξύ των βασικών τοπικών δυνάμεων που πολεμούν μεταξύ τους όταν οι περιφερειακές και διεθνείς δυνάμεις επιδιώκουν τα αντίθετα συμφέροντα. Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί πρέπει να προστατεύονται από πολιτικές, οικονομικές και διεθνείς παρεμβολές και πρέπει να λειτουργούν προς το συμφέρον όλων των Λιβύων. Ως εκ τούτου, οι περιφερειακοί και οι διεθνείς παράγοντες θα πρέπει να υποστηρίξουν τη διαδικασία του ΟΗΕ, ο οποίος πρότεινε έναν οδικό χάρτη για τη δημιουργία μιας νέας αρχιτεκτονικής εθνικής ασφάλειας για τη Λιβύη. Επιπλέον, οι εθνικοί πόροι της Λιβύης πρέπει να προστατευθούν και σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να ξεκινήσουν οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Η απόκτηση τεχνικής υποστήριξης από διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορεί να εναρμονίσει την οικονομική και χρηματοπιστωτική πολιτική μεταξύ ανταγωνιστικών αρχών, η οποία μπορεί να επιτρέψει την εμφάνιση συναίνεσης για μια αξιόπιστη διαδικασία θεσμικής επανένωσης στη Λιβύη. Τέλος, πρέπει να υπάρξει συλλογική δράση για την παροχή βοήθειας στην ανθρωπιστική κρίση στη Λιβύη, ιδίως όσον αφορά τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.

Ωστόσο, το μέλλον της Λιβύης εξαρτάται μάλλον πρώτα από την ίδια τη χώρα. Το μέλλον της Λιβύης εξαρτάται από το εάν η ηγεσία μπορεί να εδραιώσει τη σταθερότητα, να αποκαταστήσει την τάξη, να συλλέξει όπλα που παραμένουν στα χέρια των αμάχων, και να επανασυνδέσει και να ενώσει όλους τους Λιβύους προσπαθώντας να αποφύγει τα λάθη που έγιναν στο Ιράκ, το Αφγανιστάν, τη Σομαλία και το Ιράν. Η Λιβύη μπορεί να προσφέρει ένα νέο μοντέλο δημοκρατικής διακυβέρνησης, και αυτή η επανάσταση μπορεί τελικά να αποδώσει ένα κράτος με σταθερούς θεσμούς και πολιτικές ενώσεις που θα περιλαμβάνουν όλους τους Λιβύους. Η Λιβύη χαρακτηρίζεται από μια μορφωμένη σύγχρονη κοινωνία, ενώ παράλληλα τα έσοδα από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο μπορούν να χρηματοδοτήσουν την ανοικοδόμηση της χώρας μετά από χαμένες δεκαετίες σπατάλης, διαφθοράς και δικτατορίας. Ο μελλοντικός αγώνας θα περιλαμβάνει την οικοδόμηση του κράτους, τον καθορισμό του ρόλου του Ισλάμ και θα σφυρη-

λατήσει τη σχέση του κράτους με τη διεθνή κοινότητα. Οι προκλήσεις της οικοδόμησης μιας σταθερής, αστικής και πλουραλιστικής δημοκρατίας, όμως, είναι πάρα πολλές (Ahmida, 2012, σελ. 81).

Κεφάλαιο 6^ο: Συμπεράσματα

Η πολιτική μετάβαση της Λιβύης έχει διαταραχθεί από ένοπλες μη κρατικές ομάδες και απειλείται από την αναποφασιστικότητα και την αντιπαράθεση των προσωρινών ηγετών. Μετά από μια εξέγερση το 2011 που τερμάτισε την εξουσία των 40 ετών από μέρους του Qadhafi, οι προσωρινές αρχές αποδείχθηκαν ανίκανες να σχηματίσουν μια σταθερή κυβέρνηση, να αντιμετωπίσουν ζητήματα ασφαλείας, να αναδιαμορφώσουν τα οικονομικά της χώρας ή να δημιουργήσουν ένα βιώσιμο πλαίσιο για τη δικαιοσύνη και τη συμφιλίωση μετά τη σύγκρουση. Η ανασφάλεια εξαπλώθηκε καθώς οι τοπικές ένοπλες ομάδες ανταγωνίστηκαν για επιρροή και πόρους. Ο Qadhafi επιδείνωσε τις προκλήσεις σταθεροποίησης στερώντας τους Λιβύους από την εμπειρία στην αυτοδιοίκηση, καταπνίγοντας την κοινωνία των πολιτών και μη δίνοντας έμφαση σε δημοκρατικούς θεσμούς. Οι πολιτοφυλακές, οι τοπικοί ηγέτες και οι συνασπισμοί εθνικών προσώπων με ανταγωνιστικούς ξένους προστάτες παραμένουν οι πιο ισχυροί διαιτητές δημοσίων υποθέσεων. Μια ατμόσφαιρα ανομίας έχει επιτρέψει στις πολιτοφυλακές, τους εγκληματίες και τις ισλαμιστικές τρομοκρατικές ομάδες να λειτουργούν ατιμώρητα, ενώ οι επαναλαμβανόμενες συγκρούσεις έθεσαν σε κίνδυνο τα δικαιώματα και την ασφάλεια των πολιτών. Στα ζητήματα διαφωνίας περιλαμβάνονται η διακυβέρνηση, η στρατιωτική διοίκηση, τα εθνικά οικονομικά και ο έλεγχος των πετρελαϊκών υποδομών.

Το 2011, η Λιβύη έγινε η μόνη χώρα των αραβικών εξεγέρσεων όπου το NATO και η Αραβική Συμμαχία (συμμαχία Σαουδικής Αραβίας και ΗΑΕ) παρενέβησαν στρατιωτικά (Koenig, 2011, σελ. 12; Toaldo, 2016, σελ. 39), φαινομενικά για να προστατεύσουν τον άμαχο πληθυσμό, αλλά στην πραγματικότητα υποστηρίζοντας το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο της αντιπολίτευσης (Toaldo, 2016, σελ. 39). Η επέμβαση αυτή έλαβε θετικής κριτικής για την ταχύτητα και την ομοφωνία της (Koenig, 2011, σελ. 12; Dunne&Gifkins, 2011, σελ. 515), σε αντίθεση με την αργή, αδύναμη και διαφοροποιημένη απάντηση των χωρών της ΕΕ (Koenig, 2011, σελ. 12). Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί πως, το δόγμα «ευθύνη για προστασία» (Responsibility to Protect - R2P) σε αφρικανικές συγκρούσεις έχει καταστεί ένα από τα πιο σημαντικά πολιτικά ζητήματα σε ολόκληρη την ήπειρο (Dunne&Gifkins, 2011, σελ.

515; Malito, 2017, σελ. 289). Η διεθνής παρέμβαση για την προστασία των αμάχων έχει παρουσιαστεί ως απάντηση για τις στρεβλώσεις της εξουσίας, που δημιουργούνται από αυταρχικούς ηγέτες σε μη δημοκρατικές και πλουραλιστικές χώρες. Υπό αυτό το πρίσμα, επεκτατικές πρακτικές έχουν αποκτήσει νέα νομιμότητα (Malito, 2017, σελ. 289). Από το 2011, η Λιβύη έχει μεταβεί από τον κεντρικό αυταρχισμό του Qadhafi σε έναν νέο αποκεντρωμένο αυταρχισμό, όπου συνυπάρχουν και μερικές φορές αλληλεπικαλύπτονται πολλά κέντρα εξουσίας, χωρίς να υπάρχουν περιθώρια για επίσημους δημοκρατικούς θεσμούς. Αυτό είναι το αποτέλεσμα όχι μόνο των αποφάσεων που λαμβάνονται από τους «επαναστάτες» μετά την ανατροπή του Qadhafi, αλλά και των μακροχρόνιων χαρακτηριστικών του κράτους και της κοινωνίας της Λιβύης (Toaldo, 2016, σελ. 39). Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη αρκετά σημεία όσον αφορά στη λιβυκή κρίση και την κατάσταση ασφάλειας στη χώρα, τα οποία παρατίθενται παρακάτω, και τα οποία μπορούν να βοηθήσουν στην κατανόηση της συνολικής κατάστασης στη Λιβύη και την εξέλιξη της κρίσης, όπως αναπτύχθηκε παραπάνω.

Το πρώτο σχετίζεται με τις ένοπλες δυνάμεις και την αστυνομία. Κατά τη διάρκεια του καθεστώτος του Qadhafi, τα στρατεύματα οργανώθηκαν κυρίως με σκοπό την προστασία του καθεστώτος από πραξικόπημα. Το δεύτερο πρόβλημα σχετίζεται με τον Νόμο περί Πολιτικής Απομόνωσης (PIL). Τον Μάιο του 2013 το Γενικό Εθνικό Συνέδριο της Λιβύης ψήφισε τον PIL, ο οποίος απαγορεύει σε κάθε αξιωματικό που διέταξε μια μονάδα υπό το προηγούμενο καθεστώς να απασχολείται στον στρατό. Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την ύπαρξη δύο αντιτιθέμενων κυβερνήσεων, αλλά και την εμπλοκή ξένων παραγόντων, είχαν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη του εξτρεμισμού και της αστάθειας που επηρεάζει τη Βόρεια Αφρικανική περιοχή και συνολικά την ευρύτερη περιφέρεια (Beccaro, 2020, σελ. 7). Το τρίτο αναφέρεται στο λαθρεμπόριο και στην εκμετάλλευση των πετρελαϊκών πόρων στα οποία εμπλέκονται αντιμαχόμενα, ως προς τα συμφέροντα, μέρη, ενδυναμώνοντας ορισμένους παράγοντες έναντι άλλων και εξαντλώντας τα αποθέματα και τις οικονομικές δυνατότητες του κράτους (Costantini, 2016, σελ. 405). Το τέταρτο σημείο αναφέρεται στο γεγονός ότι η επανάσταση στη Λιβύη διαφέρει από τις αντίστοιχες επαναστάσεις σε Αίγυπτο και Τυνησία, λαμβάνοντας άλλη τροπή (van Genugten, 2011, σελ. 61). Αυτό, σύμφωνα με τον Brahimí (2011, σελ. 605) οφείλεται σε τρεις παράγοντες. Ο

πρώτος είναι η έντονη εξατομίκευση της πολιτικής στη Λιβύη υπό το πρόσωπο του Qadhafi (Brahimi, 2011, σελ. 605), που επηρέασε τις διμερείς σχέσεις με άλλες χώρες (Joffé & Paoletti, 2011, σελ. 183). Ο δεύτερος είναι πως, η μέθοδος διακυβέρνησης του Qadhafi οδήγησε σε διαιρεμένες συμμαχίες, δίκτυα και περιοχές. Εκτός των παραπάνω, θα πρέπει να τονιστεί πως το καθεστώς του Qadhafi παραμελούσε τις εθνοτικές, γλωσσικές και θρησκευτικές μειονότητες λόγω της αντίληψης της εθνικής τάξης της Λιβύης ως ομοιογενούς αραβικού μουσουλμανικού έθνους (Brahimi, 2011, σελ. 605). Μετά την πτώση του καθεστώτος, οι Berber, Tuareg και Tebu άρχισαν να απαιτούν πολιτική συμμετοχή, νόμιμη διαμονή και αποδοχή δικαιωμάτων μειονοτήτων (Kohl, 2014, σελ. 423). Η κοινωνικοπολιτισμική της πολυφωνία και η πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει τη διαδικασία δημιουργίας ταυτότητας μεταξύ αυτών των ομάδων δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί (Paoletti, 2011, σελ. 313; Kohl, 2014, σελ. 423). Ο τρίτος παράγοντας αναφέρεται σε μία προϋπάρχουσα γεωγραφική παράδοση αντίστασης στην κεντρική εξουσία (Brahimi, 2011, σελ. 605). Ένα ακόμη σημείο αφορά στην οικονομική βιωσιμότητα της χώρας. Η επιβίωση των αυταρχικών καθεστώτων συνδέεται ως επί το πλείστον με τη διαθεσιμότητα εσόδων που προέρχονται από πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Ειδικότερα, τα στρατιωτικά καθεστώτα σε πετρελαϊκές χώρες ήταν σε θέση να αντέξουν την πρόκληση της εγχώριας αντιπολίτευσης ακόμη και σε δύσκολες στιγμές, διότι αυτά τα καθεστώτα θα μπορούσαν τελικά να βασίζονται στα έσοδα από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Το καθεστώς Qadhafi ήταν ιδιαίτερα ικανό να επιβιώσει χρησιμοποιώντας τα έσοδα πετρελαίου και φυσικού αερίου, αλλά υπάρχουν και ορισμένα όρια, τα οποία φάνηκαν το 2011 στις παρεμβάσεις ξένων παραγόντων (Martinez, 2014, σελ. 243).

Η αποτυχία της Λιβύης να επιτύχει σταθερότητα ή να υπερβεί τον αρνητικό αντίκτυπο οποιασδήποτε απόπειρας λήψης αποφάσεων για βιαστικές ρυθμίσεις για την αποκατάσταση, την ανοικοδόμηση, τον εκδημοκρατισμό και την απελευθέρωση της οικονομίας αμέσως μετά το καθεστώς του Qadhafi επέτρεψε στις ξένες δυνάμεις να εμπλακούν με στρατιωτικά και μη μέσα, όπως είχε προβλέψει ο Sawani (2012, σελ. 24). Πέρα από ένα μη λειτουργικό κράτος και έλλειψη εμπιστοσύνης σε εγχώριο επίπεδο, η Λιβύη έχει οδηγηθεί σε περαιτέρω κρίση από τα περιφερειακά συμφέροντα. Οι περιφερειακές δυνάμεις προωθούν τη

σύγκρουση με τους παράγοντες που θέλουν να ενισχύσουν (Eriksson, 2016, σελ. 831).

Επιφανειακά, η σύγκρουση στη Λιβύη αντιμετωπίζει δύο πρωταρχικές φατρίες και τους διάφορους ξένους και τοπικούς υποστηρικτές τους σε αυτό που φαίνεται να είναι ένας απλός ανταγωνισμός για τον έλεγχο της πρωτεύουσας και των οργάνων της κρατικής εξουσίας. Στην ουσία, όμως, περίπλοκα τοπικά συμφέροντα, ξένες ατζέντες, προσωπικές μνησικακίες, κίνητρα κέρδους και ιδεολογικές αντιπαλότητες διαμορφώνουν πολιτικές εξελίξεις και πολιτικές ασφάλειας στην χώρα. Οι κορυφαίοι συνασπισμοί της Λιβύης χαρακτηρίζονται από εσωτερικές διαιρέσεις και ελλείμματα πολιτικής νομιμότητας που οφείλονται στον παρατεταμένο, διακεκομμένο χαρακτήρα της μεταβατικής περιόδου. Οι εξωτερικές δυνάμεις έχουν εκμεταλλευτεί αυτούς τους παράγοντες, με αποτέλεσμα να μην έχουν καρποφορήσει οι προσπάθειες διαμεσολάβησης. Οι εμπλεκόμενοι παράγοντες στη Λιβύη έχουν σημαντικές διαφορές στα προτιμώμενα μοντέλα διακυβέρνησης για τη χώρα, τις ρυθμίσεις στρατιωτικής διοίκησης, την κατανομή πόρων, τον ρόλο του Ισλάμ στη δημόσια ζωή και τις διεθνείς συνεργασίες της Λιβύης (Blanchard, 2020).

Σε παρόμοιο πλαίσιο, η κρίση στη Λιβύη, σύμφωνα με τον Perroux (2019, σελ. 200) και την Paoletti (2011, σελ. 318) θα πρέπει να θεωρηθεί ως μέρος μιας ιστορικής διαδικασίας συγκρούσεων, διαπραγματεύσεων και συμβιβασμών σχετικά με την κατανομή και την άσκηση εξουσίας και τους κανόνες που διέπουν τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Έτσι, παρά τις εμφανείς αποτυχίες διεθνών παρεμβάσεων κατά τη διάρκεια και μετά τη σύγκρουση του 2011, οι αιτίες του κατακερματισμού της ασφάλειας που παραλύει την πολιτική μετάβαση στη Λιβύη βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε εγχώριους διαρθρωτικούς παράγοντες που παρεμποδίζουν την εμφάνιση δημοκρατικών θεσμών, όπως είναι η έλλειψη σταθερών θεσμών, η οικονομική βαρύτητα και η απουσία κοινωνικής συνοχής. Κατά συνέπεια, το «δίλημμα ανασφάλειας» της Λιβύης συνδέεται με τις προκλήσεις της οικοδόμησης του κράτους και του εκδημοκρατισμού, όπως η έλλειψη εθνικής ταυτότητας, οι αδύναμοι θεσμοί και τα αμφιλεγόμενα προβλήματα νομιμότητας. Συνολικά, αυτές οι προκλήσεις βοηθούν στην εξήγηση του λόγου για τον οποίο ενεργούν οι υποεθνικές ομάδες τα δικά τους συμφέροντα ασφάλειας όταν αντιμετωπίζουν την αβεβαιότητα που προκύπτει από τις οικονομικές

προκλήσεις και την έλλειψη αποτελεσματικών και συνεκτικών κρατικών και κοινωνικών θεσμών. Σε παρόμοιο πλαίσιο, ο Gaub (2019, σελ. 181) υποστηρίζει πως, ο στρατός της Λιβύης αποτέλεσε αντικείμενο καταστροφικών πολιτικών παρεμβολών σε όλη τη σύγχρονη ιστορία του, και ως εκ τούτου ήταν ανίκανος να παράσχει αυτό που έπρεπε, δηλαδή άμυνα. Αυτή η αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτών και στρατιωτικών ηγετών στη Λιβύη εφιστά την προσοχή στον γενικώς παρανοημένο ρόλο των Αράβων πολιτών στον έλεγχο των Ένοπλων Δυνάμεων εκτός δημοκρατικών δομών και υπογραμμίζει τις συνέπειες αυτού του τύπου αλληλεπίδρασης.

Συνολικά, η παρούσα εργασία προσπάθησε να εξετάσει την κρίση στη Λιβύη κυρίως υπό το πρίσμα της αντίδρασης των περιφερειακών παραγόντων και των συμφερόντων αυτών που οδήγησαν σε συγκεκριμένες ενέργειες. Καθώς η κρίση στη Λιβύη είναι δυναμική, υπάρχουν καθημερινές εξελίξεις που δεν μπόρεσε η παρούσα εργασία να καταγράψει πλήρως. Ωστόσο, καταδείχθηκαν οι βασικές πολιτικές και επιδιώξεις των περιφερειακών παραγόντων. Στο μέλλον, ενδιαφέρον θα είχε και η διεξαγωγή μίας έρευνας που θα εξετάσει και τον ρόλο των εγχώριων παραγόντων, όπως η ιστορία, η κουλτούρα και οι κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στη χώρα κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του Qadhafi και έπειτα από την πτώση του καθεστώτος του, αλλά και οι σχέσεις του με άλλες χώρες πριν από το 2011. Οι παράγοντες αυτοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαχείριση της κρίσης από μέρους των περιφερειακών παραγόντων, όπως καταδείχθηκε και παραπάνω και θα έχει ενδιαφέρον επομένως να εξεταστούν μελλοντικά.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Ahmida, A.A. (2012). Libya, Social Origins of Dictatorship, and the Challenge for Democracy. *The Journal of the Middle East and Africa*, 3(1), 70-81.
- Al-Khatib, T. (2020). Time to restore Egypt's pivotal role in Libya. Ανακτήθηκε από: <https://en.qantara.de/content/egyptian-foreign-policy-and-the-libyan-crisis-time-to-restore-egypts-pivotal-role-in-libya>
- Algeria Press Service (2020). Libya crisis settlement: Algerian diplomacy efforts lead to ceasefire. Ανακτήθηκε από: <http://www.aps.dz/en/algeria/32672-libya-crisis-settlement-algerian-diplomacy-efforts-lead-to-ceasefire>
- Arafa, M., & Boduszynski, M. (2017). Understanding Egyptian policy toward Libya. Ανακτήθηκε από: <https://timep.org/commentary/analysis/understanding-egyptian-policy-toward-libya/>
- Ataman, M. (2020). Any change in US policy on Libya crisis?. Ανακτήθηκε από: <https://www.dailysabah.com/opinion/columns/any-change-in-us-policy-on-libya-crisis>
- Badi, E. (2020). Russia Isn't the Only One Getting Its Hands Dirty in Libya. Ανακτήθηκε από: <https://foreignpolicy.com/2020/04/21/libyan-civil-war-france-uae-khalifa-haftar/>
- Balossi-Restelli, L.M. (2014). The Common Security and Defence Policy in a State of Flux? The Case of Libya in 2011. *Perspectives on European Politics and Society*, 15(1), 88-105.
- Beccaro, A. (2020). ISIS in Libya and beyond, 2014–2016. *The Journal of North African Studies*, DOI: 10.1080/13629387.2020.1747445.
- Beccaro, A. (2017). Russia: Looking for a warm sea. Στο: K. Mezran, & A. Varvelli (Eds.), *Foreign actors in Libya's crisis* (σελ. 73-90). Milano: Atlantic Council/ISPI.
- Blanchard, C. M. (2020). Libya and U.S. Policy. Ανακτήθηκε από: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11556>
- Brahimi, A. (2011). Libya's Revolution. *The Journal of North African Studies*, 16(4), 605-624.
- Congressional Research Service (2020). Libya: Conflict, Transition, and U.S. Policy. Ανακτήθηκε από: <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33142.pdf>

- Costantini, I. (2016). Conflict dynamics in post-2011 Libya: a political economy perspective. *Conflict, Security & Development*, 16(5), 405-422.
- Das, H.J. (2019). *The Role of Qatar and UAE in the Libyan Civil War*. New Delhi: Vivekananda International Foundation.
- Davidson, J.W. (2013). France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis. *Cambridge Review of International Affairs*, 26(2), 310-329.
- Dunne, T., & Gifkins, J. (2011). Libya and the state of intervention. *Australian Journal of International Affairs*, 65(5), 515-529.
- Emirates Policy Center (2020). The “Cairo Declaration” and Egypt’s Response to Shifts in Libya: Likely Scenarios. Ανακτήθηκε από: <https://epc.ae/whatif-details/19/the-cairo-declaration-and-egypts-response-to-shifts-in-libya-likely-scenarios>
- Eriksson, M. (2016). A Fratricidal Libya: Making Sense of a Conflict Complex. *Small Wars & Insurgencies*, 27(5), 817-836.
- European Commission (2020). European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations: Libya. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/libya_en
- European Council on Foreign Relations (2019). The unacknowledged costs of the EU’s migration policy in Libya. Ανακτήθηκε από: https://www.ecfr.eu/article/commentary_unacknowledged_costs_of_the_eu_migration_policy_in_libya
- European Union (2004). External Relations. Ανακτήθηκε από: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/fd/dmag2_005012510/dmag2005012510en.pdf
- Fabbrini, S. (2014). The European Union and the Libyan crisis. *International Politics*, 51, 177-195.
- Financial Times (2020). The EU is in a muddle over Libya. Ανακτήθηκε από: <https://www.ft.com/content/b9ab9060-a1cb-11ea-94c2-0526869b56b0>
- Gaub, F. (2019). Like father like son: Libyan civil–military relations before and after 2011. *Mediterranean Politics*, 24(2), 181-195.
- Geha, C., & Volpi, F. (2016). Constitutionalism and political order in Libya 2011–2014: three myths about the past and a new constitution. *The Journal of North African Studies*, 21(4), 687-706.

- Hanafi, M. (2020). Egypt reaches out to Maghreb countries to resolve Libyan crisis. Ανακτήθηκε από: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/08/egypt-maghreb-countries-contacts-political-solution-libya.html>
- Harchaoui, J. (2018). Too Close For Comfort. How Algeria Faces the Libyan Conflict. Ανακτήθηκε από <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-SANA-BP-Algeria-Libya.pdf>
- Human Rights Watch (2020). EU: Time to review and remedy cooperation policies facilitating abuse of refugees and migrants in Libya. Ανακτήθηκε από: <https://www.hrw.org/news/2020/04/28/eu-time-review-and-remedy-cooperation-policies-facilitating-abuse-refugees-and>
- Jepson, V. (2012). The Differences Between Classical Realism and Neo Realism. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-ir.info/2012/01/24/the-differences-between-classical-realism-and-neo-realism/>
- Joffé, G. (2011). Libya and the European Union: shared interests?. *The Journal of North African Studies*, 16(2), 233-249.
- Joffé, G., & Paoletti, E. (2011). The foreign policy process in Libya. *The Journal of North African Studies*, 16(2), 183-213.
- International Crisis Group (2020). Averting an Egyptian Military Intervention in Libya. Ανακτήθηκε από: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/libya/averting-egyptian-military-intervention-libya>
- Keohane, R.O. (1986). Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond. Στο: R. O. Keohane (Ed.), *Neorealism and its critics* (σελ. 158-203). New York: Columbia University Press.
- Koenig, N. (2014). Between conflict management and role conflict: the EU in the Libyan crisis. *European Security*, 23(3), 250-269.
- Koenig, N. (2011). The EU and the Libyan Crisis – In Quest of Coherence?. *The International Spectator*, 46(4), 11-30.
- Kohl, I. (2014). Libya's 'Major Minorities'. Berber, Tuareg and Tebu: Multiple Narratives of Citizenship, Language and Border Control. *Middle East Critique*, 23(4), 423-438.
- Lounnas, D. (2018). *The libyan security continuum: the impact of the Libyan crisis on the north African/Sahelian regional system*. MENARA Working Papers, No. 15.

- Malito, D.V. (2017). The Responsibility to Protect What in Libya?. *Peace Review*, 29(3), 289-298.
- Martinez, L. (2014). Oil, violence and international actors: the case of Libya, *Canadian Journal of African Studies/ La Revue Canadienne Des Études Africaines*, 48(2), 243-256.
- Megerisi, T. (2017). Egypt, Algeria, Tynisia. Neighboring states-Divergent approaches. Στο: K. Mezran, &A. Varvelli (Eds.), *Foreign actors in Libya's crisis* (σελ. 23-40). Milano: Atlantic Council/ISPI.
- Mühlberger, W. (2016). Egypt's Foreign and Security Policy in Post-R2P Libya. *The International Spectator*, 51(2), 99-112.
- OPEN Publications (2019). Instability in Libya: assessing the regional impacts. Ανακτήθηκε από <https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/open201901-instability-in-lybia.pdf>
- Öztaş, T., &Polat, F. (2019). Turkey - Libya Relations: Economic and Strategic Imperatives. Ανακτήθηκε από <https://researchcentre.trtworld.com/images/files/reports/Turkey--Libya-Relations-Economic-and-Strategic-Imperatives-r5.pdf>
- Paoletti, E. (2011). Libya: Roots of a Civil Conflict. *Mediterranean Politics*, 16(2), 313-319.
- Perroux, J.L.R. (2019). The Deep Roots of Libya's Security Fragmentation. *Middle Eastern Studies*, 55(2), 200-224.
- Pierini, M. (2020). Libya Is a European Emergency. Ανακτήθηκε από: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/82240>
- Polat, F. (2020). Algeria's Role in Libya. Ανακτήθηκε από: https://researchcentre.trtworld.com/images/files/policy_briefs/Algeria_Role_in_Libya.pdf
- Reykers, Y., &Smeets, N. (2015). Losing control: a principal-agent analysis of Russia in the United Nations Security Council's decision-making towards the Libya crisis. *East European Politics*, 31(4), 369-387.
- Ronen, Y. (2017). Libya: Teetering Between War and Diplomacy. The Islamic State's Role in Libya's Disintegration. *Diplomacy & Statecraft*, 28(1), 110-127.

- Saudi Press Agency (2020). Kingdom of Saudi Arabia Welcomes Egypt's Efforts Aiming to Resolve Libyan Crisis. Ανακτήθηκε από: <https://www.spa.gov.sa/viewstory.php?lang=en&newsid=2095463>
- Sawani, Y.M. (2012). Post-Qadhafi Libya: interactive dynamics and the political future. *Contemporary Arab Affairs*, 5(1), 1-26.
- Sawani, Y., & Pack, J. (2013). Libyan constitutionality and sovereignty post-Qadhafi: the Islamist, regionalist, and Amazigh challenges. *The Journal of North African Studies*, 18(4), 523-543.
- Seeberg, P. (2014). EU Strategic Interests in Post-Qadhafi Libya: Perspectives for Cooperation. *Middle East Policy Journal*, XXI(1). Ανακτήθηκε από: <https://mepc.org/eu-strategic-interests-post-qadhafi-libya-perspectives-cooperation>
- Stavridis, S. (2014). "EU incoherence and inconsistency over Libya": evidence to the contrary». *Cahiers de la Méditerranée*, 89, 159-179.
- Toaldo, M. (2016). Decentralising authoritarianism? The international intervention, the new 'revolutionaries' and the involution of Post-Qadhafi Libya. *Small Wars & Insurgencies*, 27(1), 39-58.
- Toaldo, M. (2017). Europe: Carving out a new role. Στο: K. Mezran, & A. Varvelli (Eds.), *Foreign actors in Libya's crisis* (σελ. 57-72). Milano: Atlantic Council/ISPI.
- US Department of State (2019). U.S. Relations With Libya. Ανακτήθηκε από: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-libya/>
- van Genugten, S. (2011). Libya after Gadhafi. *Survival*, 53(3), 61-74.
- Van Genugten, S. (2011). The Gulf States: Channeling regional ambitions in different directions. Στο: K. Mezran, & A. Varvelli (Eds.), *Foreign actors in Libya's crisis* (σελ. 41-56). Milano: Atlantic Council/ISPI.
- Walid, A. (2020). UAE interference main cause of Libya crisis: Minister. Ανακτήθηκε από: <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/uae-interference-main-cause-of-libya-crisis-minister/1847491>
- Wehrey, F. (2020). Tunisia's Wake-Up Call: How Security Challenges From Libya Are Shaping Defense Reforms. Ανακτήθηκε από: <https://carnegieendowment.org/2020/03/18/tunisia-s-wake-up-call-how-security-challenges-from-libya-are-shaping-defense-reforms-pub-81312>

Weise, Z. (2020). The Libyan conflict explained. Ανακτήθηκε από:
<https://www.politico.eu/article/the-libyan-conflict-explained/>

Winer, J.M. (2019). *Origins of the Libyan conflict and options for its resolution*. Washington: The Middle East Institute.

Zoubir, Y. H. (2006). The United States And Libya: From Confrontation To Normalization. *Middle East Policy Council, XIII*(2). Ανακτήθηκε από:
<https://mepc.org/journal/united-states-and-libya-confrontation-normalization>